

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ

Нөмір тақырыбы:

АҚША ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЗАМАНАУИ
ЖАҒДАЙДАҒЫ РӨЛІ

Тема номера:

ДЕНЕЖНАЯ СИСТЕМА И ЕЕ РОЛЬ
В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Cover story:

MONETARY SYSTEM AND ITS ROLE
IN THE MODERN CONTEXT

ЖАҢАЛЫҚТАР	4	НОВОСТИ	4
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ Семра Экиджи Тиімділік аудиті	8	МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ Семра Экиджи Аудит эффективности	12
НӨМІР ТАҚЫРЫБЫ АҚША ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЗАМАНАУИ ЖАҒДАЙДАҒЫ РӨЛІ	20	ТЕМА НОМЕРА ДЕНЕЖНАЯ СИСТЕМА И ЕЕ РОЛЬ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	24
ИНФОГРАФИКА Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінде тиімділікті кешенді бақылау, сондай-ақ бағынышты салаларын дамытуды кешенді талдау нәтижесі бойынша ҚОРЫТЫНДЫ	32	ИНФОГРАФИКА ЗАКЛЮЧЕНИЕ по итогам комплексного контроля эффективности в Министерстве здравоохранения Республики Казахстан, а также комплексного анализа развития курируемой сферы	34
«2011-2020 жылдарға арналған «Ақ-бұлақ», «2011-2020 жылдарға арналған тұрғын үй коммуналды-шаруашылығын жетілдіру», «Қазақстан Республикасында 2011-2014 жылдарға арналған тұрғын үй құрылысын дамыту» (күшін жойған) және «Қол жетімді баспана-2020» салалық бағдарламаларын іске асыру тиімділігін бағалау нәтижесі бойынша ҚОРЫТЫНДЫ	38	ЗАКЛЮЧЕНИЕ по итогам оценки эффективности реализации отраслевых программ «Ак-булак на 2011-2020 годы», «Модернизация жилищно-коммунального хозяйства на 2011-2020 годы», «Развитие жилищного строительства на 2011-2014 годы» (утратила силу) и «Доступное жилье-2020».	40
ҚАРЖЫНЫ БАСҚАРУ Ө. Жәкенова Экологиялық аудит - «жасыл экономиканың» сенімді серігі	44	УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСАМИ Жакенова А. Экологический аудит - верный спутник «зеленой экономики»	46
С. Көшкімбаев Кедендік одақ жанындағы аудиттің стратегиялық мәселелерінің ортақ шешімі	50	Кошкимбаев С. Совместное решение стратегических вопросов аудита при таможенном союзе	52
«ҚАРЖЫЛЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫ ЗЕРТТЕУ ЖӨНІНДЕГІ ОРТАЛЫҚ» РМҚ А. Дубицкий 2013 жылғы зертеу жұмысы	56	РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ» А. Дубицкий Исследовательская работа в 2013 году	60
ЦИФР ЖӘНЕ ДЕРЕКТЕР	68	ЦИФРЫ И ФАКТЫ	68
РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС	70	РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ	70

NEWS 4

INTERNATIONAL EXPERIENCE

Semra Ekici
Performance audit 12

COVER STORY

MONETARY SYSTEM
AND ITS ROLE IN THE MODERN CONTEXT 28

INFOGRAPHICS

REPORT

According to the Results of the Effectiveness Assessment of the Sectorial Programs “Ak-bulak for 2011-2020”, “Modernization of Housing and Utilities Sector for 2011-2020”, “the Residential Construction Program for 2011-2014 (ceased to be in force and effect)” and “Affordable Housing-2020”. 36

REPORT

On the Results of the Comprehensive Performance Management by the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan and the Comprehensive Analysis of the Supervised Sphere Development 42

FINANCIAL MANAGEMENT

A. Zhakenova
Environmental Audit is a Right Partner to the “Green Economy” 48

Koshkimbayev S.
Joint Solution to Strategic Audit Issues in the Customs Union 54

RSE “CENTER FOR FINANCIAL VIOLATIONS RESEARCH”

A. Dubitskiy
Research Study 2013 64

FACTS AND FIGURES 68

EDITORIAL BOARD 71

Қазақстан Республикасының ақша жүйесі ұлттық валютаны енгізген күннен бастап қазіргі күнге дейін ұлы жолдан өтті. Бұл ретте, ақша жүйесінің барлық элементтері кезеңділікпен енгізілген болатын, атап айтқанда ақша бірлігі, ақша белгілерінің түрлері, оларды айналымға шығару тәртібі, айналымды ұйымдастыру әдістері, ақша айналымын шектеу мен реттеу тетігі.

Денежная система Республики Казахстан прошла великий путь с введения национальной валюты до сегодняшнего дня. При этом поэтапно были внедрены все элементы денежной системы, в частности, денежная единица, виды денежных знаков, порядок их выпуска в обращение, методы организации обращения, механизм ограничения и регулирования денежного обращения.

The Monetary System of the Republic of Kazakhstan has run the gamut from establishment of the national currency up to our days. All monetary elements, in particular, a monetary unit, types of banknotes, emission order, methods for circulation organization, the mechanism for constraints and currency regulations have been implemented step by step.

Қазақстан 2050

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАҒАСЫ Қ. ЖАҢБЫРШИН ЕЛБАСЫНЫҢ «ҚАЗАҚСТАН ЖОЛЫ – 2050: БІР МАҚСАТ, БІР МҮДДЕ, БІР БОЛАШАҚ» АТТЫ ЖОЛДАУЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫН ТАЛҚЫЛАДЫ

Есеп комитетінің Төрағасы Қ. Жаңбыршин Елбасының «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауының негізгі қағидаларын талқылау барысында аталған Жолдаудың аса маңызды екенін атап өтті.

«2014 жылғы Жолдау 2050 жылға дейінгі ұзақ мерзімді Стратегияны іске асыру бойынша нақты іс-шаралар бағдарламасы болып табылады. Белгіленген бағыттар Қазақстан экономикасының одан әрі терең жаңғыртылуын, оның бәсекеге қабілеттілігін және даму серпіндерін арттыруды көрсетеді», - деді Есеп комитетінің Төрағасы.

Қ. Жаңбыршиннің пікірінше, осы маңызды міндеттер арқылы еліміздің қаржылық бақылау органдарының рөлі мен маңыздылығы объективті түрде артпақ.

Есеп комитетінің басшысы: «Қазақстанның әлемнің ең дамыған 30 елінің қатарына кіруі үшін Есеп комитеті тәуелсіз сыртқы қаржылық бақылаудың конституциялық органы ретінде маңызды рөл атқаруы тиіс. Оның жауапкершілігіне мемлекеттің ұлттық ресурстарды басқару қызметі кіреді. Атап айтқанда, бюджет-қаржы процесін, 2050 жылға дейінгі Стратегияны іске асыруға бөлінетін мемлекет қаражатының ұтымды пайдаланылу-

ын бақылау мәселесіне ерекше назар аударылады. Осыған байланысты, мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінен мемлекеттік аудитке көшу Есеп комитетіне өз қызметін халықаралық озық стандарттарға сәйкес анағұрлым тиімді және сапалы жүзеге асыруға мүмкіндік береді», - деді.

Мемлекет басшысының әлемнің ең озық тәжірибесінің негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру бойынша тапсырмаларын іске асыру мақсатында, елімізде қаржы-экономикалық саладағы ұлттық қауіпсіздікті нығайтуға қатысты мемлекеттік саясатты қалыптастырудың және іске асырудың бірыңғай тәсілдерін қамтамасыз ететін Мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы қабылданды.

Сонымен қатар, қазіргі кезде Қазақстан Республикасы Парламентінде мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарын ұйымдастыруға, олардың қызметі мен өкілеттілігінің бірыңғай принциптерін айқындауға бағытталған «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заң жобасы талқылануда.

Есеп комитетінің Төрағасы отырыс қорытындысы бойынша «Қазақстан – 2050» Стратегиясын іске асыру шеңберінде көзделген іс-шараларды сапалы және уақтылы орындау бойынша нақты тапсырмалар берді.

КОЛЛЕКТИВ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА ОБСУДИЛ КЛЮЧЕВЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ПОСЛАНИЯ ГЛАВЫ ГОСУДАРСТВА «КАЗАХСТАНСКИЙ ПУТЬ-2050: ЕДИНАЯ ЦЕЛЬ, ЕДИНЫЕ ИНТЕРЕСЫ, ЕДИНОЕ БУДУЩЕЕ»

В ходе обсуждения ключевых положений Послания Главы государства «Казахстанский путь-2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» Председатель Счетного комитета К. Джанбурчин отметил, что данное Послание Президента страны имеет особое значение.

«Послание 2014 года представляет собой конкретную программу мер по реализации долгосрочной Стратегии до 2050 года. Обозначенные направления свидетельствуют о дальнейшей глубокой модернизации казахстанской экономики, повышении ее конкурентоспособности и темпов развития», - сказал Председатель Счетного комитета.

По мнению К. Джанбурчина, в контексте этих важных задач объективно повышается роль и значимость органов финансового контроля страны.

«Для вхождения Казахстана в 30-ку наиболее развитых стран мира большую роль должен сыграть Счетный комитет как конституционный орган независимого внешнего финансового контроля. В сфере его ответственности – деятельность государства, связанная с управлением национальными ресурсами. Так, именно вопросам контроля за бюджетно-финансовым процессом, рационального использования государственных средств, выделяемых на реализацию Стратегии до 2050 года, будет уделено особое внимание. В этой связи переход системы государственного финансового контроля на государственный аудит позволит Счетному комитету более эффективно и качественно осуществлять свою деятельность в соответствии с передовыми международными стандартами», - добавил глава Счетного комитета.

Важно отметить, что в целях реализации поручений Главы государства по созданию комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта принята Концепция внедрения в стране государственного аудита, призванная обеспечить единство подходов к формированию и реализации государственной политики по укреплению национальной безопасности в финансово-экономической сфере.

Кроме того, в настоящее время в Парламенте Республики Казахстан проходит обсуждение законо-

проект «О государственном аудите и финансовом контроле», направленный на установление единых принципов организации, деятельности и полномочий органов государственного аудита и финансового контроля.

По итогам заседания Председателем Счетного комитета даны конкретные поручения по качественному и своевременному исполнению мероприятий, предусмотренных в рамках реализации Стратегии «Казахстан-2050».

THE TEAM OF THE ACCOUNTS COMMITTEE DISCUSSED THE KEY PROVISIONS OF THE ADDRESS OF THE PRESIDENT “KAZAKHSTAN’S WAY – 2050: COMMON GOAL, COMMON INTERESTS, COMMON FUTURE”

During the discussion of the key provisions of the Address of the President “Kazakhstan’s Way – 2050: Common Goal, Common Interests, Common Future”, Chairman of the Accounts Committee Mr. K. Dzhamburchin noted that the Address of the President has a special meaning.

“Address 2014 is a specific program of measures to implement the long-term Strategy up to 2050. Certain areas indicate further deep modernization of the Kazakh economy, increasing its competitiveness and rate of development,” - said Chairman of the Accounts Committee.

According to Mr. K.Dzhamburchin, the role and importance of financial control bodies of the country are increasing within the context of these important tasks.

“For the purpose of Kazakhstan’s accession the top 30 most advanced countries the Accounts Committee should play a greater role as a constitutional body of independent external financial control. In the area of their responsibility – government activities related to the management of national resources. So, issues of control over the financial and budgetary process, the efficient use of public funds allocated to the implementation of the Strategy 2050 will be given special

attention. In this regard, the transition of the state financial control system to the state audit allows the Accounts Committee more effectively and efficiently carry out its activities in accordance with the best international standards,” - said the Head of the Audit Committee.

It is important to note that in order to implement instructions of the President on creation of a comprehensive system of state audit on the basis of the best world practices, the Concept for introducing state audit, designed to provide a unified approach to formation and implementation of public policies strengthening the national security in the financial and economic sphere was adopted.

In addition, currently the Parliament of the Republic of Kazakhstan is discussing the draft law “On State Audit and Financial Control” aimed at the establishment of common principles of organization, activities and powers of the state audit and financial control bodies.

Following the meeting, the Chairman of the Accounts Committee has given specific instructions on the quality and timely execution of the activities envisaged within the framework of the Strategy “Kazakhstan-2050”.

ЕСЕП КОМИТЕТІ 2013 ЖЫЛҒЫ ЖҰМЫСЫНЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫН ШЫҒАРЫП, 2014 ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН ҚЫЗМЕТІНІҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫН АЙҚЫНДАДЫ

Отырыс барысында құрылымдық бөлімшелер басшыларының және «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК жетекшісінің 2013 жылы атқарған жұмыстары мен өздері жетекшілік ететін бағыттар бойынша негізгі проблемалар туралы есептері тыңдалды.

Есеп комитетінің Төрағасы Қ. Жаңбыршин ведомствоның 2013 жылғы қызметінің қорытындысын шығара отырып, қабылданған шаралардың арқасында Есеп комитетінің сапалық және сандық көрсеткіштерінің белгілі бір дәрежеде жақсарғанын атап өтті.

2013 жылы бақылаумен қамтылған қаражат көлемі бұрынғы жылмен салыстырғанда 2,5 есе ұлғайып, 4,3 трлн. теңгеден асты. Есепті кезеңде бақылаумен қамтылған объектілер саны 1,3 есе өсіп, 557 объектіні құрады. Қалпына келтіруге жататын 94,2 млрд. теңгенің 73 млрд. теңгесі бюджетке қайтарылды, бұл 2012 жылғы көрсеткіштен 59,7 млрд. теңгеге көп.

«Сонымен бірге, Есеп комитеті қызметінің тиімділігін арттыруға біршама резервтер бар. Мемлекет басшысының Қазақстан халқына арналған Жолдауында айтылған «Қазақстан-2050» стратегиясын іске асыру жөніндегі тап-

сырмаларды орындау 2014 жылы мекеменің алдында тұрған негізгі міндеттер болуға тиіс» - деді Есеп комитетінің басшысы.

Мемлекет басшысының әлемдегі озық тәжірибе негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру жөніндегі тапсырмаларын іске асыру мақсатында Мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы қабылданды. Қазіргі уақытта, Қазақстан Республикасы Парламентінде «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» заң жобасы талқылаудан өтуде. Аталған заң жобасы мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарын ұйымдастырудың, олардың қызметі мен өкілеттіктерінің бірыңғай принциптерін орнатуға бағытталған.

Осыған байланысты, Есеп комитетінің Төрағасы әдіснамалық базаны одан әрі жетілдіріп, оны халықаралық стандарттарға сәйкес келтіру қажет деді. Қаржылық бақылау органдарының қызметін ұйымдастырудың, аудиторлық және сараптамалық-талдамалық ішаралар жүргізудің мәселелерін, сондай-ақ мемлекеттік аудиторларға қойылатын талаптарды регламенттейтін алпысқа жуық нормативтік құқықтық және әдіснамалық құжатты қабылдау қажет.

Сонымен қатар, елдің жоғары қаржы бақылау органы басшысының пікірі бойынша бақылау іс-шараларын жоспарлау жүйесін жетілдірген жөн. Бақылау объектілерінің және барлық мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жүргізген бақылау іс-шараларының толыққанды автоматтандырылған дерекқорын құруға баса назар аудару керек. Сондай-ақ қолданыстағы тәуекелдерді басқару жүйесі де айтарлықтай жетілдіруді талап етеді деді Қ. Жаңбыршин.

«Сараптамалық-талдамалық қызметтің әдістері мен түрлері айқындалмаған. Сондықтан, бұзушылықтардың пайда болуының себеп-салдарлық байланыстарын анықтау және оларды азайтып жою жөнінде нақты ұсыныстар әзірлеу аса қиындық туғызады», - деп атап өтті Есеп комитетінің басшысы.

Отырыс соңында Қ.Жаңбыршин Есеп комитетінің мүшелеріне және құрылымдық бөлімшелердің басшыларына ведомствоның қызметін одан әрі жетілдіруге бағытталған бірқатар нақты тапсырмалар берді.

СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ ПОДВЕЛ ИТОГИ РАБОТЫ ЗА 2013 ГОД И ОБОЗНАЧИЛ ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА 2014 ГОД

В ходе совещания были заслушаны отчеты руководителей структурных подразделений и РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» о работе, проведенной в 2013 году, а также основных проблемах по курируемым направлениям.

Подводя итоги деятельности ведомства за 2013 год, Председатель Счетного комитета К. Джанбурчин отметил, что в результате принятых мер достигнуто определенное улучшение качественных и количественных показателей Счетного комитета.

Отмечено, что охват контролем бюджетных средств в 2013 году превысил объем охвата предыдущего года в 2,5 раза и составил свыше 4,3 трлн. тенге. В отчетном периоде количество объектов, охваченных контролем, возросло в 1,3 раза и составило 557 объектов. Из 94,2 млрд. тенге, подлежащих восстановлению, возмещено в бюджет 73 млрд. тенге, что на 59,7 млрд. тенге выше показателя 2012 года.

«Вместе с тем, имеется немало резервов для повышения эффективности деятельности Счетного комитета. В основе задач, стоящих перед ведомством в 2014 году, должно быть безусловное исполнение поручений, озвученных Главой государства в Послании народу Казахстана по реализации Стратегии «Казахстан-2050», - подчеркнул глава Счетного комитета.

В целях реализации поручений Главы государства по созданию комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта принята Концепция внедрения в стране государственного аудита. В настоящее время в Парламенте Республики Казахстан проходит обсуждение законопроекта «О государственном аудите и финансовом контроле», направленного на уста-

новление единых принципов организации, деятельности и полномочий органов государственного аудита и финансового контроля.

В этой связи, отметил Председатель Счетного комитета, необходимо дальнейшее совершенствование методологической базы, приведение ее в соответствие с международными стандартами. Предстоит принятие порядка шестидесяти нормативных правовых и методологических документов, регламентирующих вопросы организации деятельности органов финансового контроля, проведения аудиторских и экспертно-аналитических мероприятий, а также требований, предъявляемых к государственным аудиторам.

Кроме того, по мнению руководителя высшего органа финансового контроля страны, необходимо совершенствовать систему планирования контрольных мероприятий. Особое внимание следует уделить созданию полноценной автоматизированной базы данных объектов контроля и контрольных мероприятий, проведенных всеми органами государственного финансового контроля. Значительной доработки, по мнению К. Джанбурчина, также требует действующая система управления рисками.

«Не определены методы и виды проводимой экспертно-аналитической деятельности. В результате сложно выявить причинно-следственные связи возникновения нарушений и выработать конкретные предложения по их сокращению и устранению», - подчеркнул глава Счетного комитета.

В завершение совещания К. Джанбурчин дал ряд конкретных поручений членам Счетного комитета и руководителям структурных подразделений, направленных на дальнейшее совершенствование деятельности ведомства.

THE ACCOUNTS COMMITTEE REVIEWED THE RESULTS FOR 2013 AND OUTLINED PRIORITIES FOR 2014

The reports of heads of the departments and the RSE "Center for Financial Violations Research" on the work carried out in 2013 and the main problems in the supervised areas were heard during the meeting.

Summarizing the results of the agency for 2013, Chairman of the Accounts Committee Mr. K. Dzhamburchin noted that some improvements of qualitative and quantitative indicators of the Accounts Committee were achieved as a result of the measures adopted.

It is noted that the scope of control over budget appropriation in 2013 exceeded the scope of the previous year by 2,5 times and amounted to more than 4,3 trillion KZT. In the reporting period, the number of facilities covered by the control has increased

by 1,3 times and amounted to 557 objects. 73 billion KZT out of 94,2 billion KZT to be restored, which is by 59,7 billion KZT higher than in 2012, was reimbursed to the budget.

"However, there are many provisions to improve the effectiveness of the Accounts Committee. Unconditional execution of instructions, voiced by the President in the Address to the Nation on Implementation of the Strategy "Kazakhstan-2050", should lie at the heart of the challenges facing the agency in 2014", - said the Head of the Accounts Committee.

The Concept for introducing state audit was adopted in order to implement the President's instructions to create a comprehensive system of state audit on the basis of the

world best practices. Currently, the Parliament of the Republic of Kazakhstan is discussing the draft law "On State Audit and Financial Control", aimed at establishment of common principles of organization, activities and powers of the state audit and financial control bodies.

In this regard, as Chairman of the Accounts Committee noted, the methodological framework should be developed and brought into line with international standards. About sixty regulatory legal and methodological documents governing matters of organization of the activities of financial control bodies, expert-analytical activities, and the requirements for state auditors should be adopted in the future.

In addition to that, according to the head of the SAI we need to improve the system for planning control measures.

Particular attention should be paid to creation of a complete computerized database of control objects and control measures adopted by all bodies of state financial control. According to Mr. K. Dzhamburchin, the current system of risk management also requires some significant improvements.

"Methods and types of the ongoing expert and analysis activities have not been defined yet. As a result, it is difficult to identify causal relationships of violations and to develop concrete proposals to reduce or eliminate them," - said the Head of the Accounts Committee.

At the end of the meeting, Mr. K. Dzhamburchin gave some specific instructions to members of the Accounts Committee and heads of structural units, for the purpose of their further improvements.

МИНСК ҚАЛАСЫНДА БЕЛАРУСЬ РЕСПУБЛИКАСЫ, ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ БІРЛЕСКЕН ОТЫРЫСЫ ӨТТІ

Отырысқа Беларусь Республикасы Мемлекеттік бақылау комитетінің Төрағасы Александр Якобсон, Қазақстан Республикасы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің мүшесі Айгүл Мұхаметкәрім және Ресей Федерациясы Есеп палатасы Төрайымының орынбасары Вера Чистова қатысты.

Отырыста Кеден одағына мүше елдердің уәкілетті органдарының 2012 жылы Кеден одағында кедендік әкелу баждарын (баламалы қолданылатын өзге де баждарды, салықтар мен алымдарды) есепке жатқызу мен бөлудің тәртібін белгілеу және қолдану туралы

келісімді сақтауына жүргізілген бірлескен тексерудің нәтижелері қаралды.

Тараптардың уәкілетті органдары жалпы алғанда Келісімде белгіленген Кеден одағына мүше мемлекеттердің арасында кедендік әкелу баждарын есепке жатқызу мен бөлу тәртібінің орындалуын қамтамасыз еткені атап өтілді.

Тараптар отырыстың қорытындысы бойынша жүргізілген тексеру нәтижелері туралы бірлескен есепті бекітті. Аталған есеп Беларусь, Қазақстан және Ресей үкіметтеріне, сондай-ақ Еуразия экономикалық комиссиясына жіберілетін болады.

В МИНСКЕ СОСТОЯЛОСЬ СОВМЕСТНОЕ ЗАСЕДАНИЕ ВЫСШИХ ОРГАНОВ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ, РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В заседании приняли участие Председатель Комитета государственного контроля Республики Беларусь Александр Якобсон, член Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета Республики Казахстан Айгуль Мухаметкарим и заместитель Председателя Счетной палаты Российской Федерации Вера Чистова.

Рассмотрены результаты совместной проверки соблюдения в 2012 году уполномоченными органами стран Соглашения об установлении и применении в Таможенном союзе порядка зачисления и распределения ввозных та-

моженных пошлин (иных пошлин, налогов и сборов, имеющих эквивалентное действие).

Отмечено, что уполномоченными органами сторон в целом обеспечено исполнение установленного Соглашением порядка зачисления и распределения ввозных таможенных пошлин между государствами-членами Таможенного союза.

По итогам заседания сторонами утверждён совместный отчет о результатах проведенной проверки, который будет направлен в правительства Беларуси, Казахстана и России, а также в Евразийскую экономическую комиссию.

THE SUPREME AUDIT INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS, THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE RUSSIAN FEDERATION HELD THE JOINT MEETING IN MINSK

The meeting was attended by Chairman of the State Control Committee of the Republic of Belarus Mr. Alexander Yakobson, a member of the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget of the Republic of Kazakhstan Ms. Aigul Mukhametkarim and Deputy Chairman of the Accounts Chamber of the Russian Federation Ms. Vera Chistova.

The members reviewed the results of the joint inspection of compliance in 2012, carried out by competent authorities of the Agreement on Establishment and Implementation of the Regimen of Enrollment and Distribution

of Customs Duties in the Customs Union (other duties, taxes and charges having equivalent effect).

It is noted that in general competent authorities of the parties execute the regimen of enrollment and distribution of customs duties between Member States of the Customs Union as established by the Agreement.

Following the meeting, the parties have approved a joint report on the results of the inspection, which shall be forwarded to the Governments of Belarus, Kazakhstan and Russia, as well as the Eurasian Economic Commission.

ТИІМДІЛІК АУДИТИ

Тиімділік аудиті мемлекеттік сектор және қоғамдық есеп беруге міндеттілік тиімділігін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл еліміздің ресурстарын неғұрлым тиімді пайдалануды қамтамасыз ететін және бақылау іс-шараларын өткізуде мемлекеттік мекемелерге көмектесетін Қаржылық бақылаудың жоғары органының (бұдан әрі - ҚБЖО), парламенттің қажетті және таптырмайтын құралы

Тиімділік аудиті – бұл қызметті, өнімділік, қызмет, ұқыптылық затына деген еркін нысандағы мекемелер жобалары мен бағдарламаларын зерттеу, және оның халықаралық әдебиетте «Баға мен сапаның арақатынасы – Value for money» (VFM) аудиті деп жиі аталуы негізсіз емес.

Дәстүрлі аудиттен оның айырмашылығы динамикалық сипатына байланысты, тиімділік аудиті бастапқыда шығыстарда және ресурстарды пайдалануда өзгерістерді бейнелейді. Әр түрлі елдерде ұйымдастыру және пайдаланылатын әдістер де сан алуан болып келеді, ал қазіргі кезде Қаржылық бақылаудың жоғары органы (INTOSAI) халықаралық ұйымы тиімділік аудитінің жалпы стандарттарын қабылдап отыр және қолданып келеді.

Сондай-ақ, өнімділік бақылауы негізі сияқты, бұл жерде үш Е ережесі еске түседі: нәтижелілік (efficiency), тиімділік (effectiveness), үнемділік (economy). Бұл үш түсінікпен біз төменде танысатын боламыз.

Үнемділік: ақырғы өнімнің сапасы туралы ұмытпастан, ресурстарға арналған шығыстарды барынша азайту. Ұқыптылық тұжырымдамасы адами ресурстар мен дағдыларды жеке және қаржылық ресурстармен тең қояды. Үнемділік мәселелерін талдау - ресурстар нақты уақытта, дұрыс орында, нақты санда, дұрыс сапада және нақты баға бойынша ма – осы әрекеттерді ұстанумен түйінделеді.

Нәтижелілік: ең кем шамамен белгіленген бастапқы шикізаттан, ақырғы өнімнің жоғары мөлшерін алу: тауарлар, қызметтер және ресурстарға қатысты, олардың өндірісіне жұмсалған басқа өнімдер.

Тиімділік: алға қойылған міндеттерді орындаудың нақты дәрежесі. Тиімділік бағдарламалардың/қызметтердің мақсаттарға жету мәселелерін қамтиды. Тиімділік көзқарасы тарапынан, қызметтер/бағдарламалар нәтижелерінің маңыздылығымен қатар, шикізатты бағалау және дайын өніммен неғұрлым күрделі болып табылуға және ұзақ мерзімді шолуды талап етуге болады.

Біз пайдаланатын Шикізат ұғымы және дайын өніммен коммерциялық кәсіпорындар қызметі ойымызда орайласады, және мемлекеттік сала-

да қолдануға болмайтын болып көрінуі мүмкін. Осы себеппен Шикізат ұғымы және дайын өнім қосымша сипаттауға әру.

Шикізат: мемлекеттік мекеме өз қызметінде оны пайдалана отырып, барлық ресурстарға еркін кіру құқығына ие. Материалдық және материалдық емес ресурстар дерек көздерінің кең ауқымын қамтиды.

Өнім: қоғамдық пайдалану үшін жасалған тауарлар мен қызметтер жиынтығы. Мекемелер өздерінің заңды міндеттерін орындай отырып, әр түрлі қызметтерді ұсынады және қоғамдық тұтыну тауарларын шығарады.

САЛА

Мемлекеттік мекемелер жүзеге асыратын тиімділік аудиті:

- Қызмет;
- Жоба;
- Бағдарламаларды;

Нәтижелілік, Тиімділік пен Үнемділік принциптері көзқарасы тұрғысынан тексереді және олардың жүйелік талдауын қарастырады. Осы талдау қорытындысы бойынша мемлекеттік ресурстарды пайдаланудың өнімділік, тиімділік және үнемділік дәрежесі бағаланатын болады, ресурстарды неғұрлым тиімді пайдаланудың және өнім сапасын арттырудың жаңа тәсілдері әзірленетін болады.

VFM аудиті және өнімділік тиімділігі аудитін, тиімділік пен экономикалық қызмет және мекемелер бағдарламаларын бақылау мақсаттарына қол жеткізуге үлес қосу үшін, аудиттелетін мекемелер таңдауына стратегиялық амал қажет. Жүргізілген зерттеулер, талдаулар және бағалаулар мекемелердің неғұрлым ауқымды әлеуетін анықтау үшін аудит тиімділігі көзқарасы тұрғысынан үлкен мәнге ие болады.

Аудиттелетін мекемелерді таңдау кезінде, бірінші кезекте ҚБЖО Стратегиялық жоспарымен анықталған салаларына назар аудару қажет. Яғни, ҚБЖО жұмыс саласының ауқымы кең, аудиттелетін әлеуетті мекемелер саны да айтарлықтай жеткілікті. Сонымен қоса, ҚБЖО мүмкіндіктері шектеулі.

Осылайша, аудит үшін неғұрлым сәйкес келетін салалар мен мекемелер таңдауы негізді болуы тиіс, және де осыған ерекше көңіл бөлген жөн.

Тиімділік аудиті үшін мемлекеттік мекемелердің қызметі, жобалары және бағдарламаларының қайсысы таңдалып алынуы тиіс? Бұл сұраққа жауап беру аудит мақсаттарына байланысты. Егер біздің мақсатымыз – мемлекеттік мекемелер міндеттерінің орындалу сапасын арттыру болса, онда қызмет саласына көңіл бөлу керек. Егер біз, бағдарламалардың қайсысы немесе мекеме жобаларының қайсысы табысты және тиімді жүзеге асырылып отыр, және қоғам дамуына олар өз үлесін қосып отыр ма, осыны дәлелдегіміз келсе, онда бағдарламалар мен жобалар саласын аудиттің басым бағыты жасау қажет. Тиімділік аудиті саласын анықтауда аудиттің топ-менеджерлерін күту, мекеменің мақсаттары мен міндеттері маңызды рөл атқарады.

МАҚСАТ

ҚБЖО жүргізген тиімділік аудитінің жалпы мақсаттары мынадай:

- Мемлекеттік мекемелердің басқару сапасы және оларға сенім арту туралы ақпараттарды қоғамға ұсыну;
- Мемлекеттік сектордағы жақсы басқарушылық тәжірибені анықтауға, жасауға және таратуға көмек;
- Мемлекеттік басқару саласындағы есептілік маңыздылығы дәрежесі түсінігін қамтамасыз ету;
- Парламентті сенімді ақпараттармен қамтамасыз ету;
- Өнімділікті арттыру мәселелері бойынша тиімді басқару мақсатында кеңес беру және ынталандыру;
- Мемлекеттік қызмет секторын дамытуды, қызметтерді және кемшіліктерді жоюды қолдау;
- Қоғамның өмір сүру деңгейін және амансаулығын жақсарту.

Тиімділік аудиті бүкіл әлемде Екінші Дүниежүзілік соғыс кезінен бері жүргізіліп келеді және ұйымдар өткізген сыртқы аудиторлық тексеру түрлерінің бірі болып табылады. Сондай-ақ ол – елдің дамуы мен тұрмыс жағдайының өсуіне елеулі үлес түзетін аудит түрлерінің бірі.

Есеп берушіліктің маңыздылығы және тиімділік аудиті Мемлекеттің әлеуметтік түсінігі дамуымен, сондай-ақ заңнама тарапынан бақылауға қатысты мемлекеттік сектордың міндеттері және функциялары да өсті. Мемлекеттік басқару шығыстарында ресурстарды пайдаланудың нәтижелерін

бағалау мен есеп берушіліктің маңыздылығы мәнділікке ие болды. Мемлекеттік ресурстардың орындалуындағы заңдылықтардың сақталуынан басқа, сондай-ақ олардың дұрыс уақытта, дұрыс орында, үнемді және тиімді пайдаланылуының мәні бар; олай болмаған жағдайда – бұл мәселені шешу қажет.

Аудит үшін ең басты сала мемлекеттік сектордағы есеп берушілік болып табылады; салық жинау; мемлекеттік табыстарды пайдалану; мемлекеттік мекемелердің қызметі бойынша ақпараттарды ашу. Қазір азаматтар салықтар қалай және қайда кетеді, бұл қаражат тиімді пайдаланылуда ма және бұл жиынтық оларға пайда әкеле ме, соны білгілері келеді.

Демократияның дамуымен, білімділіктің және қоғамның хабардар болуының артуымен, неғұрлым сапалы қызмет көрсету сұранысының өсуімен, есеп берушілік мәні өсті және ол салықтық міндеттемелерде көрініс таба бастады. Мысалы, азаматтар ресурстарды пәрменді, тиімді және үнемді пайдалану мәселесіне неғұрлым талап қойғыштықпен қарай бастады. Егер бұрын «ресурстардың қаншасы пайдаланылды?» және «олар қалай пайдаланылған еді?», деген сұрақтар қойылатын, және де бұл сұрақтарға қаржылық көзқарас тұрғысынан жауап беру жеткілікті болатын, ал қазір «ресурстар қаншалықты өнімді, тиімді және үнемді пайдаланылуда?» деп сұрайды.

Тиімділік аудиті басқару саласында есеп берушіліктің орындалуының негізгі элементтерінің бірі болып табылады. Өнімділік туралы өткізілген тиімділік аудиті есеп берушілік маңыздылығында әкімшіліктер сенімін арттырады; берілетін бағдарламалар және қызметтер туралы ақпараттар береді; осы бағдарламаларға, жобалар мен қызметтерге Парламенттің мүддесін арттырады.

Сөйтіп, тиімділік аудиті, есеп берушілік маңыздылығын дамытуды мынадай бағыттарда қамтамасыз етеді:

- Процедуралар және олардың нәтижелерінің ашықтық дәрежесінің артуы;
- Мемлекеттік органдар мен мемлекеттік сектор шығыстары мәселелеріндегі есеп берушіліктің артуы;
- Есептілік нысанын, оның ішінде коммерциялық нысанды дамыту;

- Мекемелердің сыртқы және ішкі (министрліктік) бақылауы деңгейінің артуы;
- Жақсартылған және/немесе тиімділіктің неғұрлым нақты көрсеткіштері;
- Аналогиялық ұйымдардың жақсырақ салыстырылуы;
- Сектор қызметі көрсеткіштері бойынша қосымша ақпараттардың алынуы;
- Неғұрлым толық және неғұрлым ашық ақпараттардың берілуі.

ТИМДІЛІК АУДИТІ ЖӘНЕ ЖҮЙЕЛІ АУДИТТІҢ ҰҚСАСТЫҒЫ МЕН АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

Жүйелі аудитке сәйкестік және қаржылық аудиттерін жатқызуға болады. Бұрын жүйелі аудитті жүргізу және формациясы аудиттелетін ұйым қызметі көзқарасы тұрғысынан қарастырылған. Тиімділік аудитіне енді ұйымдардың қызметтерінің әр түріне жаңа амалдарды зерделеу міндетті емес. Осылайша, біз тиімділік аудиті мен жүйелі аудит арасындағы пайдалы айырмашылықты көреміз.

Жүйелі аудит пен тиімділік аудиті арасындағы айырмашылық былайша сипатталуы мүмкін:

Мақсат: VFM аудиті кезінде аудит саласына баса көңіл аударылады, қызметтің негізгі және қосымша түрлеріне талдау жүргізіледі және өнімділікке теріс әсерін тигізетін факторларға тосқауыл қойылады. Тиімділік аудитінің мақсаты – аудиттелетін ұйымдар қызметін бағалау; ресурстарды пайдаланудың тиімділігін, өнімділігі мен үнемділігін қамтамасыз ету, сол ұйымдар ұсынатын қызметтер сапасын арттыра отырып, сол мезетте жүйелі аудиттің мақсаты сияқты қаржылық есептердің, есептер мен шығыстардың заңмен сәйкестігін тексеру.

Сала (мүдде аясы): Тиімділік аудиті тексерілетін салаға мән береді (қызмет, жоба және бағдарлама), ал жүйелі аудит неғұрлым бухгалтерлік және ішкі іске бағытты, және қаржылық жүйе мен ұйымның қаржылық есептерінде көрініс табады.

Академиялық қор: тиімділік аудиті экономика, социология және политология сияқты ғылымдардан құралатын, тәртіпаралық сипаты иеленген, сонымен бір мезетте жүйелі аудит ретінде бар болғаны бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептіліктерден құралады. Аудиторлар – тиімділік аудитін жүзеге асырушы қызметкерлер, шығармашылыққа бейім және жүйелі өзіндік пікірі бар, ауызша да, жазбаша да ортақ тіл табатын дағдылары бар адамдар болуы тиіс.

Әдістер: тиімділік аудитінде пайдаланылатын әдістер, басшылыққа алынатын оқулық құралдарының шектеулілігіне байланысты, ауысып тұруы да мүмкін. Жүйелі аудитте неғұрлым қалыпқа келтірілген әдістер пайдаланылады, яғни оқытудың басшылық құралы бұл жерде маңызды рөл атқарады.

Бағалау критерийлері: жүйелі аудит заңдарға, ережеге және басшылық принциптеріне негізделген; тиімділік аудитінің критерийлері аудиттен аудитке ауысып отырады, және аудиторлық топ тексеруші ұйымға байланысты қалыптастырылады. Тиімділік аудитінде жеке критерийлерді әзірлеу процесі көрініс табады.

Есептер: қашан да жүйелі аудит есебі сияқты неғұрлым немесе төмен стандартталғандықтан, тиімділік аудиті бойынша есептер құрылымы және мазмұнына қарай өзгеруі мүмкін. Тиімділік аудиті есебі соңында, мақсатты аудиторияларға байланысты, әр түрлі форматтарда келешектегі міндеттерді ашып көрсетуге болады.

Адам ресурстарындағы қажеттік: тиімділік аудитінде жеке тәжірибе мен әр түрлі дағдылар қажетке жарауы мүмкін, сол мезетте, жүйелідегі сияқты бухгалтерлік есеп білімі жеткілікті.

Пайда: жүйелі аудит заңдарды сақтамау, жеткіліксіз есеп, қызмет бабын теріс пайдалану жағдайларын анықтау кезінде тиімді болды. Тиімділік аудиті ұйымның төмен өнімділік себептерін анықтайды. Мемлекеттік қызмет саласын жақсарту және дамыту үшін ойлы және тәжірибеде қолдануға қолайлы ұсыныстар енгізеді.

Сапаны қамтамасыз ету: тиімділік аудиті кезінде дұрыс сапаны қамтамасыз ету үшін жеткілікті, кәсіби талаптар мен стандарттарға көз жеткізу қажет. Тиімділік аудитінің жүргізілген есебі – бұл ұйымның ішкі және сыртқы мониторингі мен функционалды нысандағы жұмысты бағалау қажеттілігі.

Сонымен қоса, аудиттің бұл екі түрінің мынадай белгіленген ұқсастықтары бар:

Міндет: аудиттің екі түрінде де біркелкі сол міндеттер орындалады, яғни зерделеу және өнімділікті бағалау керек.

Мәліметтер жинау: мүдделердің әр түрлі салаларында, аудиттің екі түрі де ақпараттар жинаудың үйлестік әдістерін пайдаланады.

Өкілеттік: аудиттің екі түрінде де, аудиторлар бірдей өкілеттіктерді пайдаланады.

Жауаптылық: тексерілетін мекеме және тексерушілер бірдей жауаптылыққа тартылады.

Аудит процесі: аудиттің екі түрінде де мынадай кезеңдер бар – жоспарлау, жүргізу, есеп және мониторинг. Бұл ретте, тиімділік аудиті процесі анықталған қателерді түзету бойынша есептерді қадағалайды. Мониторинг бойынша есептер бақыланып отырған сектордағы оқиғаның дамуын қадағалау үшін қажет.

ТИМДІЛІК АУДИТІ – ТИМДІЛІКТІ БАҒАЛАУ

Тиімділік аудиті және тиімділікті бағалау – әр түрлі мақсаттағы әр алуан ұғымдар.

Тиімділікті бағалау – стратегиялық мақсаттағы, материалдық және материалдық емес мақсаттар дәрежесіне жетуге бөлінген қаражаттардың пайдаланылуын басшылыққа алуды зерделеуге және бағалауға бағытталған қызмет. Сонымен бір ме-

зетте, мемлекеттік ресурстарды өнімді, тиімді, үнемді және мақсатқа лайықты пайдаланудағы және ұйым қызметіне қатысты ретке келтірілген, деркезділік және сенімді ақпараттарды берудегі жеткілікті және түсінікті сеніммен қамтамасыз ету құралы болып табылады.

Тиімділікті бағалау көмегімен мемлекеттік бағдарламалар мен іс-шараларды бақылауға болады. Тәуелсіз, жүйелі өлшемдер мен талдауларға негізделген, сондай-ақ тиімділіктің осы көрсеткіштері орындалды ма, соны ерте бастан анықтауға болады. Негізінен, стратегиялық жоспарлардың, саясаттар пен бағдарламалардың, көздеген мақсатқа жету мен алға қойылған міндеттердің әсер ету дәрежесі бағаланады. Бағалаудың басты аспекті – стратегиялық жоспарлардың өнімділігі, үкіметтік мақсаттарға жету үшін бағдарламалар мен саясаттар, сондай-ақ осы мақсатқа жету үшін бөлінген қаражаттарды мақсатқа лайықты пайдалану.

Тиімділік аудитінің мақсаты, бір жағынан алғанда, қоғамдық ресурстарды өнімді, тиімді және үнемді пайдалану, басқа жағынан – қоғамдық қызметтер сапасын арттыру болып табылады. Тиімділік аудиті жолымен басқарудың озық принциптері негізін қалау мүмкіндігі бар.

ТИМДІЛІК АУДИТІ ПРОЦЕСІ

Тиімділік аудитінің бес негізгі кезеңі бар. Олар:

- Салаларды таңдау;
- Аудитті жоспарлау (алдын ала зерделеу);
- Аудитті жүзеге асыру;
- Есеп;
- Мониторинг.

ТИМДІЛІК АУДИТІ ЖӘНЕ САПА КЕПІЛДІГІ

VFM процесінде сапа аудиті – негізгі элемент. Аудит – бұл сапа жөнінен ұжымдық жұмысты бағалауды және ақырғы өнімді жоғары басшылықтың жан-жақты бақылауын қамтитын қызмет. Сапа кепілдігі, өз кезегінде, ақырғы өнімнің сапасын бақылау үшін әзірленген аудиторлық қызметтің жоғары стандарттарын және саясатты, жүйелер мен процедураларды қолдайды.

Сапаны қамтамасыз ету тиісті сипаттан және жұмыс барысында ол қандай әдістермен және негіздермен басшылыққа алынатындығымен, аудиторлық топтың кәсібилігінен басталады. Аудиторлардың міндеттерін орындау көрсеткіштері кәсіби пайымдау, қолданылатын әдістер және аудит негіздері – осының бәрі орындалған аудит сапасына кепілдік береді.

Аудиторлық топ пен жоғарғы басшылық қызметі сапаны қамтамасыз ету жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады, ал «сапа бақылауы» бойынша олардың жұмысын бағалау неғұрлым жүйелі амалды қамтамасыз етеді. Осыған байланысты сапа бақылауын, аудиторлық есептілік пен аудит жағынан жауапты тұлға тара-

пынан ақырғы өнім сапасын арттыру мақсатында аудиттің әр сатысында әзірлеу және бақылау процесі сияқты сипаттауға болады.

ҚАЗАҚСТАНДА ТИМДІЛІК АУДИТІНЕ ОҚЫТУДЫ БАҒАЛАУ

Түркия мен Қазақстанның ҚБЖО 2011 жылғы 22 маусымда, мекемелердің сыртқы аудиті әдіснамасы мен әдіснама саласында тәжірибе алмасуды, бірлескен кәсіби білім беруді ұйымдастыру мен кәсіби стандарттарды дамытуды, құжат және кәсіби саладағы тәжірибемен алмасуды, кеңестік қызметті қамтамасыз етуді, бірлескен зерттеулерді, семинарларды, конференциялар мен техникалық кеңестерді қатар бақылауды қарастыратын ынтымақтастық туралы келісімге қол қойды. Осыған байланысты Қазақстан мен Түркия арасында білім берудің 4 бағдарламасы әзірленді. Бұл - мемлекеттік аудитке өту, тиімділік аудиті, қаржылық аудит және экологиялық аудит бойынша тәжірибелік мәселелер.

2013 жылғы 30 қыркүйек пен 4 қазан аралығында Астана қаласында «Ересектерді арнаулы оқыту» стандарты бойынша жасалған, тиімділік аудитін оқыту бойынша курс сабақтары өтті. Бағдарлама Қазақстанда аудиторларды оқытудағы сұраныс пен қажеттілік талдауы жолымен жасалды.

Экологиялық аудит соңғы жылдары бұл жаңа сала шетелдердің ЖҚБО аудиторлық қызметінде болуына байланысты таңдалды. Бағдарлама курсына, экологиялық аудит және қоршаған ортаны қорғау тұжырымдамасы тақырыбына жасалған, шетелдердің тиімділік аудиті әдіснамасы саласындағы озық әзірлемелер енгізілді.

Семинар басталар алдында оқулық материалдары орыс тіліне аудартылу және бағдарламаны оқитын барлық қатысушыларға таратылу үшін Қазақстанның Есеп комитетіне жіберілді. Сондай-ақ сабақтарда орыс тіліне ілеспе аударма жасату жағы да қарастырылды.

Кіші топтардағы оқыту жүйесі табысты іске асырылды. Бұл сабақтардың құндылығы сонда, яғни тыңдаушылар (оқуға қатысушылар) барлық алған білімдерін, тәжірибедегі икемін, бақылаудың барлық кезеңдерінде қолдана алады. Оқыту курсы аяқталған соң, тестілеу нәтижелері бойынша сертификаттар берілді. Тәжірибемен және тренингпен толықтырылған «Ересектерді арнаулы оқыту» оқу бағдарламасы бойынша, қазақстандықтар тарапынан ақиқатқа негізделген оң пайымдау пікірлері алынды.

СЕМРА ЭКИДЖИ

Кәсіби аудитор, Ересектерді оқыту мәселесі бойынша маман, Түрік Республикасы Есеп Сотының Аудитті оқыту бойынша маманы
2013 жылғы қазан айы

АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ

Аудит эффективности играет важную роль в развитии эффективности государственного сектора и общественной подотчетности. Аудит эффективности Высших органов финансового контроля (далее – ВОФК), парламентов обеспечивает наиболее эффективное использование ресурсов страны и помогает государственным учреждениям

Аудит эффективности – исследование деятельности проектов и программ учреждений в свободной форме на предмет продуктивности, деятельности, бережливости. В международной литературе часто называется Аудитом «Соотношения цены и качества – Valueformoney» VFM.

Аудит эффективности, в отличие от традиционного аудита, в связи с динамичным характером, с самого начала соответствовал изменениям в расходах и в использовании ресурсов. Организация и используемые методы в разных странах различны, но в настоящее время Международной организацией Высших органов финансового контроля (INTOSAI) принимаются и применяются общие стандарты аудита эффективности.

Также, как основа контроля производительности, упоминается правило трех E: результативность (efficiency), эффективность (effectiveness), экономичность (economy). С этими тремя понятиями мы ознакомимся ниже.

Экономичность: минимизировать затраты на ресурсы, не забывая о качестве конечного продукта. Концепция бережливости ставит человеческие ресурсы и навыки наравне с физическими и финансовыми ресурсами. Анализ вопросов экономичности заключается в попытке установить – используются ли ресурсы в правильное время, в правильном месте, в правильном количестве, в правильном качестве и по правильной ли цене.

Результативность: получение максимального количества конечного продукта с определенным минимумом начального сырья. Товары, услуги и прочая продукция по отношению к ресурсам, затраченным на их производство.

Эффективность: степень точности выполнения поставленных задач. Эффективность включает в себя вопрос достижения целей программы/деятельности. С точки зрения эффективности, наряду с важностью результата деятельности/программы, оценка сырья и готовой продукции может оказаться более сложной и потребовать долгосрочного обзора.

Используемые нами понятия Сырья и Готовой продукции ассоциируются в умах с деятельностью коммерческих предприятий, и могут показаться неприменимыми в государственной сфере. По

этой причине понятия Сырье и Готовая продукция нуждаются в дополнительном описании.

Сырье: государственное учреждение имеет доступ ко всем ресурсам, используя их в своей деятельности. Материальные и нематериальные ресурсы охватывают широкий круг источников.

Продукция: набор товаров и услуг, созданных для общественного пользования. Учреждения, исполняя свои законные обязанности, предлагают различные услуги и выпускают товары общественного потребления.

СФЕРА

Аудит эффективности, осуществляемый государственными учреждениями, проверяет:

- Деятельность;
- Проект;
- Программы;

с точки зрения принципов Результативности, Эффективности и Экономичности, и предусматривает их систематический анализ. По итогам этого анализа будут оцениваться степень продуктивности, эффективности и экономичности использования государственных ресурсов, разрабатываться новые способы более эффективного использования ресурсов и повышения качества продукции.

Чтобы внести вклад в достижение целей VFM аудита и контроля аудита эффективности продуктивности, эффективности и экономичности деятельности и программ учреждений, необходим стратегический подход к выбору аудируемых учреждений. Проводимые исследования, анализы и оценивания, будут иметь большое значение, с точки зрения эффективности аудита, для выявления учреждений с наибольшим потенциалом.

При выборе аудируемых учреждений в первую очередь необходимо обращать внимание на сферы, определенные Стратегическим планом ВОФК. Так как сфера работы ВОФК весьма широка, количество потенциальных аудируемых учреждений достаточно большое. Тем не менее, возможности ВОФК ограничены. Таким образом, выбор наиболее подходящих для аудита сфер и учреждений должен быть обоснованным, и этому нужно уделить особое внимание.

Какие из деятельности, проектов и программ государственных учреждений должны быть выбраны для аудита эффективности? Ответ на этот вопрос зависит от цели аудита. Если наша цель – повышение качества выполнения обязанностей государственных учреждений, то надо уделить внимание сфере деятельности. Если мы хотим выяснить какие из программ или проектов учреждения осуществляются успешно и эффективно и вносят ли они свой вклад в развитие общества, то необходимо сделать приоритетом аудита сферу программ и проектов. Важную роль в определении сферы аудита эффективности играют ожидания топ-менеджеров от аудита и цели и задачи учреждения.

ЦЕЛЬ

Общие цели аудита эффективности, проводимого ВОФК, следующие:

- Предоставление обществу информации о качестве управления государственными учреждениями и вселение уверенности;
- Помощь в выявлении, создании и распространении хорошей управленческой практики в государственном секторе;
- Обеспечить развитие степени важности подотчетности в сфере государственного управления;
- Обеспечение Парламента достоверной информацией;
- В целях улучшения управления необходимо консультирование и поощрение в вопросах повышения производительности;
- Поддержка развития сектора государственной деятельности, услуг и устранение дефектов;
- Улучшение уровня жизни и благополучия общества.

Аудит эффективности проводится во всем мире со времен Второй мировой войны и является одним из видов внешней аудиторской проверки, проводимой организациями. Также является одним из видов аудита, предоставляющим значительный вклад в развитие и рост благосостояния страны.

ВАЖНОСТЬ ПОДОТЧЕТНОСТИ И АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ

С развитием понятия социального государства обязанности и функции государственного сектора касательно контроля со стороны законодательства также возросли. Оценка результатов использования ресурсов в расходах государственного управления и важность подотчетности приобрели значимость. Кроме соблюдения законности в использовании государственных ресурсов, также имеет значение их использование в правильное время, в правильном месте, экономно и эффективно; в противном случае – решить эту проблему.

Самыми главными сферами для аудита являются подотчетность в государственном секторе; сбор налогов с налогоплательщиков, избирателей,

простого народа; использование государственных доходов; раскрытие информации по деятельности государственных учреждений. Сейчас граждане хотят знать, как и на что уходят налоги, эффективно ли используются эти средства и принесут ли эти сборы им пользу.

С развитием демократии, повышением образованности и осведомленности общества, ростом спроса на более высокое качество обслуживания, увеличение важности подотчетности отражено в налоговых обязательствах, и стали чувствительней относиться к вопросу их действительного, эффективного и экономного использования. Если раньше задавались вопросы: «Сколько ресурсов было использовано?» и «Как они были использованы?», и на эти вопросы достаточно было дать ответ с финансовой точки зрения, то сейчас спрашивают: «Насколько продуктивно, эффективно и экономно используются ресурсы?».

Аудит эффективности является одним из основных элементов выполнения подотчетности в сфере управления. Проводимая эффективная отчетность о производительности повышает уверенность администраций в важности подотчетности; предоставляет информацию о предоставляемых программах и услугах; увеличивает интерес Парламента к этим программам, проектам и услугам.

Аудит эффективности обеспечивает развитие важности подотчетности в следующих направлениях:

- Повышение степени прозрачности процедур и их результатов;
- Повышение подотчетности в вопросах расходов государственных органов и государственного сектора;
- Развитие форм отчетности, в том числе коммерческих;
- Повышение уровня внешнего и министерского контроля учреждений;
- Улучшенные и/или более точные показатели эффективности;
- Лучшее сравнение аналогичных организаций;
- Получение дополнительной информации по показателям деятельности сектора;
- Предоставление более полной и более открытой информации.

СХОДСТВА И РАЗЛИЧИЯ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ И РЕГУЛЯРНОГО АУДИТА

К регулярному аудиту можно отнести соответствия (надзорный) и финансовый аудиты. Раньше проведение и формация регулярного аудита рассматривались с точки зрения деятельности аудируемой организации. С аудитом эффективности больше не придется каждый раз изучать новые подходы к разным видам деятельности организаций. Таким образом, мы видим, что есть выгодные различия между аудитом эффективности и регулярным аудитом.

Различия между регулярным аудитом и аудитом эффективности могут быть описаны так:

Цель: при VFM аудите акцентируется внимание на сфере аудита, проводится анализ основных и дополнительных видов деятельности и делается упор на отрицательно влияющие на производительность. Цель аудита эффективности: оценка деятельности аудируемого учреждения; обеспечение эффективности, продуктивности и экономности использования ресурсов и тем самым повышение качества предоставляемых организацией услуг, в то время как цель регулярного аудита: проверка соответствия финансовых таблиц, счетов и расходов с законом.

Сфера (область интереса): аудит эффективности делает акцент на проверяемой сфере (деятельность, проект или программа); регулярный же аудит-система более бухгалтерская и внутренняя, и фокусируется на финансовой системе и финансовых отчетах организации.

Академический фонд: аудит эффективности имеет междисциплинарный характер, состоящий из таких наук как экономика, социология и политология, в то время как регулярный аудит состоит всего лишь из бухгалтерского учета и финансовых отчетностей. Аудиторы эффективности должны быть творческими людьми и иметь систематизированное мышление. Нужно также иметь развитые устные и письменные коммуникационные навыки.

Методы: методы, используемые в аудите эффективности, переменные, так как книжные руководства весьма ограничены. В регулярном аудите же используются более систематизированные методы, то есть книжные руководства играют важную роль.

Критерии оценки: регулярный аудит основывается на законы, правила и руководящие принципы; критерии же аудита эффективности меняются от аудита к аудиту, и аудиторская группа формируется в зависимости от проверяемой организации. Аудит эффективности представляет собой процесс разработки собственных критериев.

Отчеты: отчеты по аудиту эффективности могут меняться по структуре и содержанию, тогда как отчеты регулярного аудита более или менее стандартизированы. В конце отчета аудита эффективности, в зависимости от целевой аудитории, в разных форматах можно раскрыть дальнейшие задачи.

Потребность в человеческих ресурсах: в аудите эффективности могут пригодиться личный опыт и различные навыки, в то время как в регулярном достаточно знания бухгалтерского учета.

Выгода: регулярный аудит был эффективен при выявлении случаев несоблюдения законов, недостаточного учета, злоупотребления служебным положением, аудит эффективности выявляет причины низкой производительности организа-

ции. Вносит разумные и применимые на практике предложения для улучшения и развития сферы государственных услуг.

Обеспечение качества: при аудите эффективности необходимо удостовериться в профессиональных требованиях и стандартах, достаточных для обеспечения достойного качества. Отчет проведенного аудита эффективности это внутренний и внешний мониторинг организации и необходимость оценки работы в функциональной форме.

Кроме того, эти два вида аудита имеют сходства. Эти сходства могут быть названы следующим образом.

Задача: в обоих видах аудита выполняются одни и те же задачи, то есть изучить и оценить производительность.

Сбор данных: при разных сферах интереса, оба вида аудита используют аналогичные методы сбора информации.

Полномочие: в обоих видах аудита аудиторы пользуются одинаковыми полномочиями.

Ответственность: проверяемое учреждение и проверяющий привлекаются к одинаковой ответственности.

Процесс аудита: оба типа аудита следуют форме – планирование, проведение, отчет. Процесс аудита эффективности отличается. Отчеты по мониторингу регулируются для того, чтобы следить за развитием событий в этом секторе.

АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ – ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ

Оценка эффективности – деятельность, направленная на изучение и оценку использования руководством выделенных средств в стратегических целях, степень достижения материальных и нематериальных целей. В то же время является средством обеспечения достаточной и понятной уверенности в продуктивном, эффективном, экономичном и целесообразном использовании государственных ресурсов, и предоставлении упорядоченной, своевременной и надежной информации касательно деятельности организации.

С помощью оценки эффективности можно держать под контролем государственные программы и мероприятия, основанные на независимых, систематических измерениях и анализах, выяснить, выполнены ли данные заранее показатели эффективности. В основном, оценка заинтересована в изучении воздействия стратегических планов, политик и программ, и в степени достижения желаемых целей и задач. Главный аспект оценки – продуктивность стратегических планов, программ и политик для достижения правительственных целей, а также целесообразное использование выделенных для достижения этих целей средств.

Целью аудита эффективности, с одной стороны, является продуктивное, эффективное и

экономное использование общественных ресурсов, с другой – повышение качества общественных услуг. Путем аудита эффективности возможно закладывание в государстве лучших принципов управления и лучших образцов внедрения отраслевой основы. Аудит эффективности и оценка эффективности – различные понятия с разными целями.

ПРОЦЕСС АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ

Есть пять основных этапов аудита эффективности. Это:

- Выбор сферы;
- Планирование аудита (предварительно сообщение);
- Осуществление аудита;
- Отчет;
- Мониторинг.

АУДИТ ЭФФЕКТИВНОСТИ И ГАРАНТИЯ КАЧЕСТВА

В процессе VEM аудита качество – основной элемент. Аудит – это деятельность, охватывающая оценку коллективной работы над качеством и всевозможный контроль конечной продукции, всевозможное наблюдение со стороны высшего руководства. Гарантия качества, в свою очередь, это поддерживать высокие стандарты аудиторской деятельности и политика, система и процедуры, разработанные с целью взятия под контроль качество конечной продукции.

Обеспечение качества начинается с подходящего характера и профессионального опыта аудиторской группы. Показателем выполнения обязанностей аудиторов является профессиональное старание, частью гарантии качества также являются взятые во внимание методы и основы.

Деятельность аудиторской группы и высшего руководства является составной частью системы обеспечения качества, но оценка их работы по «контролю качества» обеспечит более систематический подход. В связи с этим контроль качества можно охарактеризовать как процесс разработки и контроля на каждой ступени аудита, в целях повышения качества аудиторской отчетности и конечной продукции со стороны ответственных за аудит лиц.

ОЦЕНКА ОБУЧЕНИЯ АУДИТУ ЭФФЕКТИВНОСТИ В КАЗАХСТАНЕ

Счетные палаты Турции и Казахстана подписали Соглашение о сотрудничестве 22 июня 2011 года, предусматривающее методологию внешнего аудита учреждений и обмен опытом в сфере методологии, организацию совместного профессионального образования и развитие профессиональных стандартов, обмен документами и опытом в профессиональной сфере, обеспечение консультационной службы, параллельный контроль с совместными исследованиями, семи-

нары, конференции и технические совещания. В этой связи между Казахстаном и Турцией были разработаны 4 образовательные программы. Это аудит эффективности, общественный аудит, финансовый аудит и экологический аудит.

С 30 сентября по 4 октября в Астане организовывается курс аудита эффективности, составленный по стандартам «Специального Обучения Взрослых». Программа обучения составлена на основе анализа потребности в обучении аудиторов в Казахстане. Экологический аудит был выбран в связи с тем, что в последние годы это новая сфера в аудиторской деятельности ВОФК мира. Экологический аудит и концепция охраны окружающей среды, вместе с темой экологического аудита в программу курса были внесены мировые разработки в сфере методологии аудита эффективности.

Учебные материалы перед началом обучения были направлены в Счетный комитет Казахстана. Они были переведены на русский язык и распространены среди участников обучающей программы. Во время обучения был предусмотрен синхронный перевод на русский язык. В ходе обучения успешно применяется система обучения в подгруппах, на всех этапах контроля участники применяют все на практике, и результаты практических занятий ценнее. Касательно проблем Счетного комитета Казахстана и путей их решения разработана дорожная карта.

По окончании курса обучения, на основании сдачи экзамена, будут выдаваться сертификаты. Участники, успешно сдавшие тест, имеют право на получение сертификата. Согласно нашим наблюдениям, по результатам опроса в конце обучения все участники успешно сдают экзамен. Были получены позитивные отклики в адрес «Взрослого специального образования», учебной программы, дополненной практикой и тренингами.

СЕМРА ЭКИДЖИ

*Профессиональный аудитор,
Специалист по вопросам взрослого обучения,
Специалист по обучению аудиту
Суда Счетов Турецкой Республики
Октябрь-2013*

PERFORMANCE AUDIT

Performance audit has undertaken important roles in improving the performance of the public sector and promoting the public accountability. By means of performance audit, supreme audit institutions (SAIs) help parliaments and public entities ensure the optimal use of public resources

Performance audit has undertaken important roles in improving the performance of the public sector and promoting the public accountability. By means of performance audit, supreme audit institutions (SAIs) help parliaments and public entities ensure the optimal use of public resources.

Performance audit includes independent examination of the activities, projects or programs carried out by the audited public entities in order to see whether the public resources are used within the framework of the principles of efficiency, effectiveness and economy. It is also often called as “Value for Money (VFM)” Audit in the international literature.

Performance audit has developed and evolved as of the first years when it came into use in parallel to the changes in the use of public resources and spending as it has a dynamic structure differently from the classical audit.

Although performance audit varies by its subject matter, organisation and methods used in different countries, International Standards of the International Organisation of Supreme Audit Institutions (ISSAIs) are currently accepted as general standards and implemented in the performance audit.

Performance audit is based on the concepts of efficiency, effectiveness and economy which are also called as 3E. These three concepts can be defined as follows:

Economy: It refers to minimising the cost of resources used in an activity by considering the appropriate output quality. The concept of economy encompasses human resources and information as well as physical and financial resources. While examining the economy, the aim is to detect whether the resources are used at the right time in the right place, quantity and quality and are obtained for an appropriate cost.

Efficiency: It refers to obtaining maximum output with a specific input or obtaining a specific output with minimum input. It demonstrates the relationship between outputs and resources used in their production in terms of goods, services or other results.

Effectiveness: It refers to the extent to which the intended objectives are reached and the relationship between targeted effect and actual effect of an activity. While results are important in terms of the efficiency of the programs/activities, measuring and assessing them is more difficult than measuring and assessing

the inputs and outputs and may require long term assessment rather than short term assessment.

The terms of Input and Output used in these definitions suggest the functioning of commercial enterprises and may lead to a conclusion that they are not applicable for the public sector. Thus, it is essential to explain the concepts of input and output in this respect.

Input: It refers to all the resources used by the public entities in the fulfilment of their duties. Inputs cover a wide range of resources, whether they are pecuniary or non-pecuniary assets.

Output: It is the whole of the products created and services provided through the use of public resources. Public entities provide the community with services in various fields and manufacture public goods in the fulfilment of duties assigned to them.

SCOPE

Performance audit envisages an objective and systematic examination over the;

- Activities
- Projects
- Programs

conducted by the public entities in terms of the principles of efficiency, effectiveness and economy. At the end of this examination, an assessment is made as regards to what extent the public resources are used in an efficient, effective and economic way and recommendations are provided to the audited entity for helping them better use their resources and enhance their service qualities.

The subject matters to be audited should be selected strategically in order to contribute to the fulfilment of the objective of the VFM audit and promotion of efficiency, effectiveness and economy of the audited entities as well as their programs or activities. Detecting the subject matters having the highest potential of adding value in the examinations, analyses and assessments is of great importance in terms of the efficiency of the audit.

In the selection of the subject matters to be audited, the principal areas set in the Strategic Plan of the TCA should be considered. The number of potential subject matters to be audited is considerably high due to the broad scope of the TCA audit. However, the audit capacity of TCA is limited. Therefore, it is important to consider the most appropriate criteria in the selection

of the areas and subject matters to be audited and pay utmost attention to this process.

Which activities, projects and programs carried out by the public entities should be selected in the performance audits? The answer of this question depends on the audit. Provided that we aim at enhancing the quality of the activities carried out by the public entities while fulfilling their duties, we focus on activity auditing. Provided that the aim is to determine to what extent the projects or programs of the audited entities are carried out successfully and effectively and how they contribute to the public, the audits of projects or programs should be prioritised. Institutional goals and objectives and expectations of senior managers from performance audit play key roles in the determination of the scope of the performance audit.

OBJECTIVE

Common objectives of the performance audits conducted by the SAIs are as follows:

- Providing information and assurance to the community about the quality of the management of public resources;
- Detecting and developing good management practices and providing assistance for the acceptance and dissemination of these practices;
- Ensuring that the principle of accountability is adopted by the government executives;
- Generating data for the parliament and presenting them;
- Providing recommendations for the managers to improve their performances for a better management and encouraging development;
- Eliminating the service failures of the public activities and promoting sectoral development;
- Increasing the quality of life and welfare of the community.

Performance audit is one of the types of audit which became widespread throughout the world after the Second World War and is conducted by the external audit bodies. It is an important type of audit contributing to development of countries and increase in welfare levels.

ACCOUNTABILITY AND PERFORMANCE AUDIT

With the development of the concept of social state, it is inadequate to audit the increasing roles and responsibilities of the public sector only on the basis of compliance with laws and rules. Assessments on the results of the expenditures and accountability have gained importance in the use of resources in the public management. It is necessary for the responsible individuals to account for whether the public resources are used in a proper, timely, economic and effective manner as well as lawfully and to eliminate the negativities if any.

The principle of accountability which constitutes the biggest reason for performance audit makes the public sector account for the activities conducted and to be conducted through the use of public resources

including the taxes collected from the taxpayers, voters or –briefly - the public or, in other words, to inform the relevant parties about them. Citizens now question how and for what the taxes they pay are spent and whether they are used effectively and expect to receive these taxes back as useful services.

Development of democratic institutions, rising levels of education and awareness among the public and increasing demands for higher quality services also reflected on the accountability and the community which was previously accustomed to fulfilling its obligations such as paying taxes and handed its authorities over to the incumbents became more responsive to whether these authorities are used in an effective, economic and efficient way. In parallel to these developments, while answering such questions as “how many resources were used?” and “how were the resources used (in what way)” through financial final accounts was previously sufficient, an answer is now sought to the question of “how good–efficiently–effectively–economically were the resources used”.

Performance audit is a fundamental element for the administration to maintain accountability. An effective reporting on the performance enhances the principle of accountability and the trust placed in the administration, provides information about the programs developed and services provided and increases the interest of the parliament in these programs, projects or services.

Performance audit contributes to the development of accountability of the audited entity by:

- Increasing the transparency of procedures and outputs,
- Promoting the expenditure accountability against the parliament and public sector,
- Developing the account formats including the commercial formats,
- Increasing the external control and oversight exercised by the ministries,
- Providing better and/or more accurate performance indicators,
- Ensuring better comparisons between similar entities,
- Ensuring the acquisition of more information about sectoral performance
- Providing more clear and comprehensive information.

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN PERFORMANCE AUDIT AND REGULARITY AUDIT

In regularity audit, compliance audit and financial audit are jointly performed. Auditors who previously conducted regularity audit (financial audit and compliance audit) and received education on regularity audit tend to address the subject matter from the perspective of the regularity audit. With the performance audit, we now need to learn a totally new method for addressing the subject matters of audits. Therefore, it will be useful to reveal the differences between the performance audit and regularity audit at the outset.

Differences of the regularity audit from the performance audit can be addressed under the following titles:

Objective: In the VFM audit, the subject matter addressed in the audit is focussed on, main activity and sub-activities are examined and performance problems affecting the activity in an adverse manner are addressed. The objective of the performance audit is to examine and evaluate the activities of the audited entities, to maintain the principles of efficiency, effectiveness and economy in the use of public resources and to increase the quality of the services provided in the public sector in this way while the objective of the regularity audit is to evaluate whether financial tables are correct, accounts are properly presented and expenditures comply with the legislation.

Focussing (area of interest): While performance audits focus on the selected subject matter (activity, project or program), regularity audits mostly put emphasis on the accounting and internal control mechanisms, financial laws and financial reports produced by the entities.

Academic Background: While a performance audit is an interdisciplinary work benefiting from such scientific fields as economy, sociology and politics, a regularity audit is based only on the accounting mechanism and financial tables. Performance auditors should have a creative and systematic perspective. They also need to improve their verbal and written communication skills.

Methods: Methods may vary from one audit to another in the performance audit and thus, manuals have a limited importance. In the regularity audit, methods are more or less standardised and so, manuals are of paramount importance.

Assessment Criteria: While regularity audit is performed on the basis of the laws, regulations, directives etc. established by the parliament, the assessment criteria used in the performance audits vary from one audit to another and are determined by the audit team according to the subject matter of the audit. Performance audit has a distinctive criteria development process.

Reports: While performance audit reports have varying structure and content, regularity audit reports are more or less standardised. At the end of the performance audit, several reports of different formats can be prepared for the target groups.

Human Resources Requirement: While expertise and skills which vary depending on the audit work are required in the performance audit, knowledge about the accounting rules is sufficient in the regularity audit.

Focus of Benefit: While regularity audit is mostly effective in revealing the deficiencies and unlawful points in the records, corruption and misconducts, performance audit on the public activities unearths the reasons of the poor performance. The relevant officers are provided with the reasonable and practicable

recommendations for the improvement and development of the public services.

Quality Assurance: In performance audit, a sufficient level of quality assurance is required to fully meet the professional requirements and standards. Besides, proper functioning of the internal and external monitoring and assessment processes designed for the performance audit reports produced is essential.

In addition to abovementioned differences, there are some similarities between these two types of audit. They can be listed as follows:

Task: Auditors carry out similar tasks in both types of audit, in other words, they examine and assess the performance of the audited entity.

Data Collection: Although their areas of interest are different, both types of audit benefit from similar techniques in terms of data and evidence collection.

Authority: In both types of audit, the auditors receive the authority to audit from the same source.

Responsibility: They have the same responsibilities against the parliament (Turkish Grand National Assembly) and the public.

Audit Process: Both types of audit follow the main processes of planning, execution and reporting. Performance audit becomes distinct with the monitoring process. Monitoring reports are prepared with the aim of following the sectoral developments.

PERFORMANCE AUDIT – PERFORMANCE ASSESSMENT

Performance assessment is an activity intended for examining and assessing whether the public entities use the resources allocated to them in line with their strategic objectives and targets and to what extent the pecuniary and non-pecuniary performance targets are achieved. At the same time, it is a method which provides reasonable and adequate assurance as regards to such matters as the use of public resources in an efficient, effective and economic way and in accordance with the goals of the administration and the generation of regular, timely and reliable information about the activities.

With performance assessment, it is aimed at assessing the programs and activities of the government and keeping them under control. It is based on independent and systematic measurements and analyses and is carried out to understand whether the predetermined performance indicators and expectations announced in the realm of politics are fulfilled.

The assessment mainly includes measuring the effects of strategic plans, policies and programs and addressing to what extent the desired targets are reached. It may also question the efficiency of the strategic plan, programs and policies designed for achieving the government targets and whether the allocated resources are used in line with the priorities and targets of the government.

The objectives of performance audit are to ensure the efficient, effective and economic use of public resources on one hand and to increase the quality of the public services on the other hand. With the help of performance audit, it becomes possible for the entities to adopt the good management principles and sectoral good practice examples. Performance Audit and Performance Assessment have different characteristics and serve different purposes.

PERFORMANCE AUDIT PROCESS

Performance audit entails the use of an audit method through which interrelated processes are carried out with complementary systematic works and a conclusion is reached. There are five main phases in performance audit:

- Selection of Subject Matter
- Planning (Preliminary Work)
- Execution (Main Work)
- Reporting
- Monitoring

PERFORMANCE AUDIT AND QUALITY ASSURANCE

Quality is the fundamental factor in VFM audit processes. Quality in audit includes all the controls made on the team works and outputs, all kinds of supervision exercised by the senior management and any internal and external assessments. As to quality assurance, it includes the policies, systems and procedures set with the aim of maintaining the audit works at high standards and assuring the quality of the final outputs.

Providing quality assurance starts with the establishment of the audit team in a manner to include the appropriate qualifications and professional experience. Due professional care to be shown and the procedures and principles to be followed by the auditors in the fulfilment of their duties are also components of the quality assurance.

Although the activities carried out by the audit team and senior management constitute a part of the quality assurance system, assessing them as “quality control” works will ensure a more systematic approach. In this regard, quality control can be defined as the control and development activities carried out by those being responsible for the conduct and supervision of the audit work with the aim of increasing the quality of the audit report which is the final output of the audit work.

ASSESSMENT ON THE PERFORMANCE AUDIT TRAINING PROVIDED TO KAZAKHSTAN

A Memorandum of Understanding was signed between the Turkish Court of Accounts and SAI of Kazakhstan on 22 June 2011 and experience sharing as regards to the methodology and methods of public external audit, organising joint professional trainings and developing professional standards, sharing information and documents in relation to the professional activities, providing consultancy

service and organising joint research, parallel audits, seminars, conferences and technical meetings in parallel to the joint research were envisaged. In this framework, four training programs were organised between Turkey and Kazakhstan, two of which were held in Turkey and the other two were held in Kazakhstan. These trainings were associated with Performance Audit, Public Audit, Financial Audit and Environment Audit.

The Performance Audit training held in Astana from 30 September to 4 October was designed according to the standards of “Adult Training Specialty” and the presentation was made. The training program was prepared on the basis of the training need analysis of the SAI of Kazakhstan. In this respect, the audit work examples selected for the training were related to environment audit which has recently been a prominent area of interest for all the SAIs in the world. The concepts of environment audit and sustainable development, topics of environmental audit and global developments in this field were included in the course program prepared in line with the performance audit methodology.

Training materials were prepared prior to the start of the training program and sent to the SAI of Kazakhstan. They were translated into Russian and published into a book which was distributed to the attendees. During the training, simultaneous interpretation was done from Turkish into Russian. Sub-group work system was successfully implemented in the training; the participants were made to do practices for all phases of the audit, the results of the practices were assessed and a road map was developed in relation to the practice-related problems of the SAI of Kazakhstan as well as the solutions.

As a certificate will be granted to the participants, an assessment exam was made at the end of the training program. All the participants passed the exam successfully and were entitled to receive certificates.

According to the results of the survey conducted by us at the end of the training program, expectations of all participants from the training were met successfully. Positive feedbacks stating that the training program which was provided by the Adult Training Specialists and enriched with active practices and exercises was considerably different from the previous trainings and was highly useful were received.

SEMRA EKİCİ

Principal Auditor

Adult Training Specialist

Performance Audit Training Specialist

October-2013

АҚША ЖҮЙЕСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЗАМАНАУИ ЖАҒДАЙДАҒЫ РӨЛІ

Қазақстан Республиканың ақша жүйесі ұлттық валютаны енгізген күннен бастап қазіргі күнге дейін ұлы жолдан өтті. Бұл ретте, ақша жүйесінің барлық элементтері кезеңділікпен енгізілген болатын, атап айтқанда ақша бірлігі, ақша белгілерінің түрлері, оларды айналымға шығару тәртібі, айналымды ұйымдастыру әдістері, ақша айналымын шектеу мен реттеу тетігі

Ақша жүйесінде барлық элементтердің толыққанды жұмыс істеуі салықтық және бюджет жүйесін, сондай-ақ республикадағы кредиттік және банк жүйесін құруға негіз болды.

Қазіргі таңда салық жүйесі бюджетке едәуір қаражаттың шоғырлануын қамтамасыз етеді. Бұл ретте, салықтар, алымдар, төлемдер мемлекеттік бюджетке 90% астам түсуін қамтамасыз етеді. Республикада салықтық жүйені, салықтық әкімшілік етуді жетілдіру және бюджет қаражаттарын пайдаланудың тиімділігін арттыру жолымен ЖІӨ салық түсімдерінің үлесін ұлғайту үшін белгілі бір резервтер бар.

Салықтық-бюджеттік саясат өзара байланысты. Жаңа бюджеттік саясатты енгізуге, Кедендік одақтың жұмыс істеуіне байланысты республикадағы салық жүйесін жетілдіру

органдардан, мемлекеттік мекемелерден шығатыны көзделген. Ал мемлекеттік органдар сол немесе өзге де жобаларды қолдайды және оларды іске асыру үшін жағдайлар жасайды. Шығыстарды жоғары және төмен жоспарлау мен болжамдау бойынша жүйелік шараларды кешенді үйлестіру Елбасының алға қойған міндеттерін – «бірде-бір бюджеттік теңге босқа кетпеуі тиіс» [1] орындауды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Нарықтық экономика жағдайында барлық экономикалық қатынастар ақша нысанында болады. Бұл ақша теориясын терең зерттеуді және қазіргі жағдайда ақшаның барлық функцияларының мазмұны мен мақсатын кешенді зерделеуді талап етеді.

Ақшаның барлық функцияларының мазмұны мен мақсатын және олардың өзара байланысын жүйелі зерделеу, біздің ойымыз-

Қаржы институттарының жүйесі банк мекемелерінен, сақтандыру компанияларынан және жинақтаушы зейнетақы қорларынан және мемлекеттің құрған өзге де қаржы институттарынан тұрады. Нарық жағдайында шаруашылық субъектілері мен халық қандай институттармен өзара әрекеттесуді өздері айқындайды.

мәселесін пысықтау қажет, ал қазірде оның жекелеген элементтері ғана жетілдірілуде.

Республиканың бюджет жүйесі әлеуметтік-экономикалық міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Дегенмен, бюджет қаражатын тиімді пайдалану мәселесі өзекті болып тұр. Осы міндетті шешу үшін теориялық және практикалық жоспарда бюджет шығыстарын жоспарлау мен болжамдаудың екі үлгісін зерделеу орынды. Бірінші үлгіде шығыстарды жоғарыдан жоспарлау – бастама мемлекеттен, саясатшылардан, мемлекеттік органдардан шығатыны, ал екінші үлгіде – төменнен – бастама жергілікті атқарушы

ша, ақша жүйесінің, қаржылық жүйенің және жаһандандыру жағдайында кредиттік жүйесінің жұмыс істеуі туралы ғылыми ұсынымдарды әзірлеуге мүмкіндік береді. Бұл ретте, ақша экономикалық санат ретінде қаржы, кредит, салық, бюджеттің және тағы басқалардың негізі болып қалады. Осы ғылыми тәсіл «ақша жүйесі», «қаржы жүйесі», «кредит жүйесі», «банк жүйесі» сияқты экономикалық түсініктер мазмұнын теориялық және практикалық аспектіде жан-жақты зерделеуге және олардың өзара әрекеттесуін және нарық жағдайында айырмашылықтарын

ашуға ықпал етеді. Осының барлығы ақша, қаржы және кредиттік жүйенің жаһандану жағдайында жұмыс істеу тетігін жетілдіру және олардың нақты экономика секторының дамуына әсер етуі туралы нақты ұсыныстарды әзірлеуге мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде көптеген жағдайларда қаржы жүйесін банк жүйесі ретінде қарастырады. Біздің ойымызша, банк жүйесі – шаруашылық субъектілерге, халыққа және мемлекетке қызмет көрсететін банк мекемелерінің жиынтығы. Демек, банк жүйесі сол немесе өзге мемлекетте жұмыс істейтін қаржы институттарының компоненті болып табылады.

Қаржы институттарының жүйесі банк мекемелерінен, сақтандыру компанияларынан және жинақтаушы зейнетақы қорларынан және мемлекеттің құрған өзге де қаржы институттарынан тұрады. Нарық жағдайында шаруашылық субъектілері мен халық қандай институттармен өзара әрекеттесуді өздері айқындайды.

жет қаражаттарын тиімді пайдалануды арттыру мақсатында квазимемлекеттік сектор-субъектілері үшін қолма-қол ақшаны бақылау шоттары белгіленген болатын. Дегенмен, осы шоттарда 2013 жылғы 01 қаңтардағы жайкүйге пайдаланылмаған қаражаттар қалдығы 21,8 млрд. теңгені немесе 2012 жылы жарғылық капиталдарды [2] ұлғайтуға бөлінген бюджет қаражаттарының жалпы көлемінен 36% құрады.

Демек, жоғарыда аталған құралдар республикалық бюджет шығысының тиімділіктерін арттырмады. Сондықтан, қаржы активтерін сатып алуға бөлінген бюджет қаражаттарын жоспарлау мен пайдалану тетігін кешенді жетілдіру қажет.

Соңғы жылдары шетелдік экономистер ақшаның функцияларын зерттеуге көп көңіл бөлетінін атап өту қажет. Американдық ғалымдар Ю. Фома, П. Хонсен, Р. Шиллер «активтердің бағаларын эмпирикалық талдағаны» үшін Нобелев сыйлығының лау-

Қазіргі жағдайда, ақша функцияларының төлем құралы ретінде толық масштабта орындалмауы өз тарапынан, көлеңкелі экономиканың гүлденуіне және салық жүйесінің жұмыс істеуіне, атап айтқанда, жекелеген салық түрлерінің бюджетке түспеуінен туындаған проблемаларды тудырады

Қаржы жүйесінің өзегіне шаруашылық субъектілер мен халықтың қаржысы жатады. Экономикалық дағдарыс кезінде шаруашылық субъектілер мен халықтың қаржы ресурстары едәуір қысқарды, соның салдары барлық қаржы институттарының, оның ішінде екінші деңгейлі банктерге де әсер етті. Осындай жағдайларда мемлекет салықтық және бюджеттік жүйелердің негізінде шаруашылық субъектілер мен халықты қолдай бастады, қаржы институттарына, оның ішінде екінші деңгейлі банктерге қаржылық көмек көрсете бастады. Бұл ретте, мемлекет экономиканы реттеудің әртүрлі тетіктері пайдаланылды. Республикада шаруашылық субъектілерге қаржылық көмек бюджеттен толықтыру үшін қаражат бөлу, әртүрлі бағыттар мен нысаналы мақсаттар бойынша мемлекеттің басқарушы холдингтердің қатысуы бар, акционерлік қоғамдардың жарғылық капиталын ұлғайту жолымен көрсетіледі. Акционерлік қоғамдар, холдингтер осы қаражатты кредиттеуге лицензиясы бар екінші деңгейлі банктер немесе еншілес ұйымдар арқылы фирмаларға жолдайды.

Республикада, мемлекеттің қатысуы бар акционерлік қоғамдардың жарғылық капиталдарын ұлғайту, толықтыруға бөлінген бюд-

реаттары болды. Демек, ақшаның құндық мөлшері ретіндегі функциясы көрінетін бағалар масштабының рөлі мен мәні өседі.

Қазіргі жағдайда, ақша функцияларының төлем құралы ретінде толық масштабта орындалмауы өз тарапынан, көлеңкелі экономиканың гүлденуіне және салық жүйесінің жұмыс істеуіне, атап айтқанда жекелеген салық түрлерінің бюджетке түспеуінен туындаған проблемаларды тудырады.

Сонымен, белгілі бір дәрежеде ақша функцияларының негізінде салық-бюджеттік, сондай-ақ кредиттік жүйелердің тиімді жұмыс істеуін бағалауға болады.

Республикада ақшалай-кредиттік жүйенің өзара әрекеттесу, кредиттік жүйенің экономиканың дамуына, шағын және орта бизнестің дамуына әсері кешенді зерттелмейді.

Жекелеген бағдарламалық құжаттарда кредиттік саясатқа және оның салықтық-бюджеттік саясатпен өзара әрекеттесуіне аса назар аударылмайды. Қазіргі кезде, 2007 жылы 61,2%, ал 2012 жылы – 36,3% құрайтын ЖІӨ-ге экономиканы кредиттеу коэффициенті азаяды. Бұл ретте, екінші деңгейлі банктердің (ЕДБ) және өзге де қаржылық институттардың ұсынатын барлық кредиттерін біз ескерген бо-

латынбыз. Республикада 2005 жылы бірнеше жаңа қаржылық институттар құрылған болатын, олардың көбісі жарғылық капиталдарын бюджеттен қалыптастыруға, ұлғайтуға және толықтыруға бюджеттік кредиттер алды. Дегенмен, нақты экономикада кредиттік ресурстардың едәуір өсуі байқалады.

Мысалы, 2012 жылы Ауыл шаруашылығы министрлігіне агроөнеркәсіптік кешен объектілерін қолдау үшін 0,01% өлшерлеме бойынша 80 млрд. теңге сомаға бюджет кредиттері бөлінген болатын. Алынған қаражаттар толық көлемде «ҚазАГРО»НУХ» АҚ-ның еншілес ұйымдарына жолданды: «Ауыл шаруашылығы қаржылық қолдау қоры» АҚ-ға - 0,3 млрд. теңге, «Аграрлық кредиттік корпорация» АҚ- 28,9 млрд. теңге және «Азық-түліктік келісімшарттық корпорация» ҰК» - 50,8 млрд. теңге. Бұл ретте, 2012 жылы АШАБ кредиттеуге бөлінген бюджет қаражаттары жалпы сомасының 24,9 млрд. теңгесі 2011 жылы айналым қаражаттарын [2] толтыру үшін «Азық-түлік корпорациясы» ҰК» АҚ алған қарыздарын өтеуге жолданды.

29,7% және 30,7% [4] құрайды. Біздің ойымызша, 2014-2018 жылдарға арналған депозиттер бойынша республикадағы ақша ағынының нақты картинасын көрсететін резиденттер мен резидент еместерді көрсету орынды. Соңғы жылдары, ЖІӨ-ге резиденттер мен резидент еместердің ЕДБ-ге салымдары үлесінің азайғаны байқалады, ол 2008 жылы - 42,8%, ал 2012 жылы – 28,2% құрады.

Экономиканың нақты секторларын, шағын және орта бизнес үшін екінші деңгейлі банктерді кредиттеуге қаржылық ресурстарды басқару үшін ҚР Үкіметінің пайдаланатын басқа да экономикалық құралдары да әсер етті. Республикадағы бюджет тапшылығын толтыру үшін әрбір қаржы жылының нарық қорында мемлекеттік құнды қағаздар жайғастырылады.

2012 жылы мемлекеттік бағалы қағаздарды қор нарығына шығару және жайғастыру есебінен ҚР Үкіметі ішкі нарықта 10 67,5 млрд. теңге сомаға қаражат қарызға алынған болатын. Бұл ретте, ЕДБ және зейнетақы жинақтаушы қорлары едәуір сомаға мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алды.

Республикада экономистердің бағалауы бойынша көлеңкелі экономиканың үлесі 15 - 25% құрайды. Бұл ішкі өндіріс тауарлары акциздерінің бюджетке толық көлемде түспеуі, сондай-ақ белгілі бір дәрежеде ҚҚС бойынша дебеттік сальдоның ұлғаюына әкеледі

Біздің ойымызша, экономиканың нақты секторын, мемлекеттің қатысумен әртүрлі акционерлік қоғамдардың жүзеге асыратын жекелеген секторларын кредиттеу тиімділігін, сондай-ақ республикада кредиттік операцияларды жүргізетін және қаржылық көмек көрсететін мемлекеттік қаржы институттарының тиімді жұмыс істеуін бағалау орынды.

Сонымен қатар, экономиканың ЕДБ кредиттеу коэффициенті азаюда, ол 2007 жылы ЖІӨ-ге 56,5%, ал 2012 жылы ЖІӨ-ге - 30,5% құраған болатын [3].

Қазақстан Республикасының 2014-2018 жылдарға арналған ұлттық-экономикалық болжамында экономиканың ЕДБ кредиттерінің өзі ғана көрсетілген, ол 2014 жылы 12 321 млрд. теңге соманы, ал 2018 жылы – 21 153 млрд. теңгені құрады. Бұл ретте, экономиканы кредиттеу коэффициенті тиісінше ЖІӨ-ге - 31,9% және 32,1% құрайды. 2014 – 2018 жылдарға арналған резиденттердің депозиттері млрд. теңге ғана болды, кезең аяғында ол 11484 млрд. теңгені, ал 2018 жылы – 20268 млрд. теңгені құрайды, ЖІӨ-ге тиісінше –

2013 жылы зейнетақы жинақтаушы қорларының қайта ұйымдастырылуына байланысты олардың қор нарығына қатысуы күрт төмендеді. Соның нәтижесінде, 2013 жылы мемлекеттік бағалы қағаздар негізінен ЕДБ және жекелеген мемлекеттік қаржы институттарымен сатып алынады.

Осындай жағдайларда ЕДБ экономиканың нақты секторын кредиттеуге ерекше мүдделі емес, себебі оларға мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу аса пайдалы. Бұл республикадағы қор нарығын дамытуға ықпал етпейді.

Бұл ретте, заңды тұлғалардың 90 күннен астам мерзімге өтіп кеткен берешегі 2683,3 млрд. теңгені немесе заңды тұлғалардың қарызынан [3] 36,9% құрады.

Республикада 2013 жылғы 01 шілдедегі күмәнді активтер мен міндеттемелердің ЕДБ активтері мен міндеттемелерінің жалпы көлемінен 31%, ал үмітсіздердің – 20% үлесі құрады.

Жоғарыда аталған фактілердің барлығы республиканың экономикасындағы банк

секторы рөлінің төмендеуіне, атап айтқанда 2010 жылғы 70% қарсы 2013 жылғы 1 қазанда активтердің ЖІӨ-ге қатынасы 44,1% дейін азайды, ал ссудалық қоржынның ЖІӨ-ге қатынасы тиісінше- 60% [3] қарсы – 37% дейін азайды.

2013 жылғы 01 шілдедегі нақты құрылған ақша қоры өз тарапынан салықтар бойынша шегеруге жататындары 4498,4 млрд. теңгені құрады. Соның нәтижесінде, ЕДБ-ден бюджетке салықтық түсімдер төмендейді.

Сонымен қатар, мемлекет салықтық-бюджеттік құралдардың есебінен ЕДБ-ні қолдайды, дегенмен, олар шаруашылық субъектілердің тең құқылы серіктестігі бола алмады және олардың экономикадағы рөлі төмендеді.

Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан – 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты жолдауында «Қазақстандық банктер өз кезегінде өзінің мақсатын орындауға және нақты экономика секторының кредиттік ресурстарға деген қажеттілігін қамтамасыз етуге тиіс. Бұл ретте қаржылық жүйеге бақылауды әлсіретуге болмайды, банктерді проблемалық кредиттерден тазарту және қорландыру мәселелерімен тығыз айналысу қажет. Бұл үшін Ұлттық Банк пен Үкіметке Президент Әкімшілігінің үйлестіруімен экономиканы қажетті ақша ресурстарымен қамтамасыз етуге бағытталған түбегейлі ақша-кредит саясатының жаңа жүйесін әзірлеу қажет болады» деп көрсетілді [1].

Біздің ойымызша, осы міндеттерді шешу үшін мыналар орынды:

- ақша жүйесі мен оның барлық элементтерінің тиімді жұмыс істеуін кешенді зерделеу мен бағалау;

- ақша-кредиттік, салықтық-бюджеттік құралдардың өзара әрекеттесуін және олардың республикадағы нақты экономика секторына, шағын және орта бизнестің дамуына әсерін жүйелі зерттеу.

- орташа мерзімді кезеңдерде әлеуметтік-экономикалық даму болжамында мемлекеттік қаржы институттарының, шағын және орта бизнестің экономикаға кредиттері; сондай-ақ республиканың ЕДБ-ге резидент еместердің салымдары көрсетілуі тиіс;

- республикадағы жаңа қаржы институттарының тиімді жұмыс істеулерін бағалау;

- республиканың екінші деңгейдегі банктеріне резидент еместердің бос ресурстарды салу мүдделілігін арттыруға ықпал ететін экономикалық құралдарды әзірлеу;

- ҚР Ұлттық Банкі Үкіметпен бірлесіп, ЕДБ-ге экономиканың нақты секторына, шағын және орта бизнесті кредиттеу мәселелері бойынша әсер ету рычагтарын әзірлесін;

- мемлекеттің қаржы ресурстарын басқару үшін жаңа экономикалық құралдарды пайдалануды ескере отырып, бюджет тапшылығын қысқартсын және ҚР Үкіметінің ішкі қарыз алу лимитін белгілесін;

- ҚР Үкіметінің орташа мерзімді фискалдық саясатын әзірлесін.

Осының барлығы, республикадағы ақша-кредиттік жүйенің жұмыс істеу мәселелері бойынша жаңа тұжырымдаманы әзірлеуге ғылыми-негізделген тәсілді әзірлеуге мүмкіндік береді.

Осы жұмыстарды орындау үшін экономика саласында теориялық және қолданбалы зерттеулерді жүзеге асыратын ғылыми-зерттеу институттары мен орталықтарды, университеттерді тарту қажет.

А.Б. ЗЕЙНЕЛҒАБДИН

ә. г. д., профессор, Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің мүшесі

Дереккөздер:

1. Қазақстан Республикасы Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан – 2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты жолдауы, 2012 жылғы 14 желтоқсан.

2. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің 2012 жылға арналған есебі.

3. ҚР Ұлттық Банкі Қаржы нарығы және қаржылық ұйымдарды бақылау мен қадағалау жөніндегі комитеті 2013 жылғы 1 қазан.

4. 2014-2018 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық даму болжамы, ҚР Үкіметінің 2013 жылғы 28 тамыздағы мәжілісінде мақұлданды.

ДЕНЕЖНАЯ СИСТЕМА И ЕЕ РОЛЬ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Денежная система Республики Казахстан прошла великий путь с введения национальной валюты до сегодняшнего дня. При этом поэтапно были внедрены все элементы денежной системы, в частности, денежная единица, виды денежных знаков, порядок их выпуска в обращение, методы организации обращения, механизм ограничения и регулирования денежного обращения

Полноценное функционирование всех элементов денежной системы стало основой создания налоговой и бюджетной систем, а также кредитной и банковской систем в Республике Казахстан.

Сегодня налоговая система обеспечивает мобилизацию значительных средств в бюджет. При этом налоги, сборы, платежи обеспечивают более 90% поступлений в государственный бюджет. В республике имеются определенные резервы для увеличения доли налоговых поступлений в ВВП путем совершенствования налоговой системы, налогового администрирования и повышения эффективности использования бюджетных средств.

Налогово-бюджетная политика взаимосвязана. В связи с внедрением новой бюджетной политики, функционированием Таможенного союза необходимо системно проработать

ответственных органов, а вторая модель – снизу - инициатива исходит от местных исполнительных органов, государственных учреждений. А государственные органы поддерживают те или иные проекты и создают условия для их реализации. Комплексная увязка системных мер по планированию и прогнозированию расходов сверху и снизу позволяет обеспечить выполнение задачи, поставленной Главой государства - «ни один бюджетный тенге не должен быть потрачен впустую» [1].

В условиях рыночной экономики все экономические отношения выступают в денежной форме. Это требует серьезных исследований теории денег и комплексное изучение содержания и назначения всех функций денег в современных условиях.

Системное изучение содержания и назначения всех функций денег и их взаимосвязь, на

Система финансовых институтов состоит из банковских учреждений, страховых компаний, накопительных пенсионных фондов и других финансовых институтов, созданных государством. В условиях рынка хозяйствующие субъекты и население сами определяют с какими институтами взаимодействовать

вопрос совершенствования налоговой системы в республике, а не отдельных ее элементов, как это делается сегодня.

Бюджетная система республики позволяет решать социально-экономические задачи. Однако вопрос эффективного использования средств бюджета становится актуальным. Для решения этой задачи целесообразно в теоретическом и практическом плане изучить две модели планирования и прогнозирования расходов бюджета. Первая модель предусматривает планирование расходов сверху – инициатива исходит от государства, от политиков, государ-

наш взгляд, позволит разработать научные рекомендации о функционировании денежной системы, финансовой системы и кредитной системы в условиях глобализации. При этом мы исходим из того, что деньги как экономическая категория были и остаются основой финансов, кредита, налогов, бюджета и т.д. Данный научный подход будет способствовать, в теоретическом и практическом аспекте, всестороннему изучению содержания экономических понятий, таких как «денежная система», «финансовая система», «кредитная система», «банковская система» и раскрыть их взаимодействие и отличие в

условиях рынка. Все это позволит выработать конкретные предложения о совершенствовании механизма функционирования денежной, финансовой и кредитной систем в условиях глобализации и влияния их на развитие реального сектора экономики.

В настоящее время во многих случаях финансовую систему рассматривают как банковскую систему. На наш взгляд, банковская система – это совокупность банковских учреждений, оказывающих услуги хозяйствующим субъектам, населению и государству. Следовательно, банковская система является компонентом финансовых институтов, функционирующих в том или ином государстве.

Система финансовых институтов состоит из банковских учреждений, страховых компаний, накопительных пенсионных фондов и других финансовых институтов, созданных государством. В условиях рынка хозяйствующие субъекты и население сами определяют с какими институтами взаимодействовать.

выделенных на увеличение, пополнение уставных капиталов акционерных обществ с участием государства, были установлены контрольные счета наличности для субъектов квазигосударственного сектора. Однако остаток неиспользованных средств на 01.01.2013 года на этих счетах составил 21,8 млрд.тенге, или 36% от общего объема выделенных бюджетных средств в 2012 году на увеличение уставных капиталов [2].

Следовательно, вышеуказанный инструмент не обеспечил повышения эффективности расходов республиканского бюджета. Поэтому необходимо комплексно совершенствовать механизм планирования и использования средств бюджета, выделяемых на приобретение финансовых активов.

Следует заметить, что в последние годы зарубежные экономисты стали уделять большое внимание к исследованию функции денег. Об этом свидетельствует тот факт, что американские ученые Ю. Фома, П. Хонсен, Р. Шиллер ста-

В современных условиях невыполнение в полном масштабе функций денег как средства платежа, в свою очередь, приводит к процветанию теневой экономики и возникновению проблем в функционировании налоговой системы, в частности, непоступлений отдельных видов налогов в бюджет

На наш взгляд, стержнем финансовой системы являются финансы хозяйствующих субъектов и населения. Во время экономического кризиса значительно сократились финансовые ресурсы хозяйствующих субъектов и населения, что повлияло на положение всех финансовых институтов, в том числе банков второго уровня. В этих условиях государство на основе налоговых и бюджетных систем стало поддерживать хозяйствующие субъекты и население, оказывать финансовую помощь финансовым институтам, в том числе банкам второго уровня. При этом государством использованы различные механизмы регулирования экономики. В республике финансовая помощь хозяйствующим субъектам в основном была оказана путем выделения средств из бюджета на пополнение, увеличение уставных капиталов акционерных обществ с участием государства, управляющих холдингов по различным направлениям и целевым назначениям. Акционерные общества, холдинги направляли эти средства фирмам через банки второго уровня или через дочерние организации, которые имели лицензию на кредитование.

В республике, с целью повышения эффективности использования бюджетных средств,

ли лауреатами Нобелевской премии за «эмпирический анализ цен активов». Следовательно, роль и значение масштаба цен возрастает, через который проявляется функция денег как мера стоимости.

В современных условиях невыполнение в полном масштабе функций денег как средства платежа, в свою очередь, приводит к процветанию теневой экономики и возникновению проблем в функционировании налоговой системы, в частности, непоступлений отдельных видов налогов в бюджет.

Итак, на основе исследования функций денег в определенной степени можно оценить эффективность функционирования налогово-бюджетной, а также кредитной систем.

В республике комплексно не исследуется взаимодействие денежно-кредитной системы, влияние кредитной системы на развитие экономики, на развитие малого и среднего бизнеса.

В отдельных программных документах слабо уделяется внимание вопросам кредитной политики и ее взаимодействия с налогово-бюджетной политикой. В настоящее время уменьшается коэффициент кредитования экономики к ВВП, который в 2007 году соста-

вил 61,2%, а 2012 году – 36,3%. При этом нами учтены все кредиты, предоставляемые банками второго уровня (БВУ) и другими финансовыми институтами. В республике с 2005 года были созданы несколько новых финансовых институтов, многие из них получили бюджетные кредиты, средства из бюджета на формирование, увеличение и пополнение уставных капиталов. Однако значительный рост кредитных ресурсов в реальной экономике не наблюдается.

Например, в 2012 году Министерству сельского хозяйства на поддержку объектов агропромышленного комплекса были выделены бюджетные кредиты на сумму 80 млрд. тенге по ставке 0,01% годовых. Полученные средства в полном объеме направлены АО «НУХ «КазАГРО» дочерним организациям: АО «Фонд финансовой поддержки сельского хозяйства» - 0,3 млрд. тенге, АО «Аграрная кредитная корпорация» - 28,9 млрд. тенге и АО «НК «Продовольственная контрактная корпорация» - 50,8 млрд. тенге. При этом бюджетные средства в общей сумме 24,9 млрд. тенге, выделенные в

к ВВП. На 2014–2018 годы приведены только депозиты резидентов в млрд. тенге, на конец периода, который в 2014 году составляет 11484 млрд. тенге, а в 2018 году – 20268 млрд. тенге, к ВВП соответственно – 29,7 и 30,7% [4]. На наш взгляд, по депозитам на 2014 – 2018 годы целесообразно показать резидентов и нерезидентов, которые отобразили бы реальную картину денежного потока в республике. В последние годы наблюдается снижение доли вкладов в БВУ резидентов и нерезидентов к ВВП, которая в 2008 году составила 42,8%, а в 2012 году – 28,2%.

На кредитование реального сектора экономики, малого и среднего бизнеса банков второго уровня повлияли и другие экономические инструменты, используемые Правительством РК для управления финансовыми ресурсами. Для восполнения дефицита бюджета в республике каждый финансовый год на фондовом рынке размещаются государственные ценные бумаги.

В 2012 году за счет выпуска и размещения на фондовом рынке государственных ценных бумаг Правительством РК на внутреннем рынке заимствованы средства на сумму 1067,5 млрд.тенге.

В Республике Казахстан доля теневой экономики по оценке экономистов составляет от 15 – 25 %. Это приводит к непоступлению в полном объеме акцизов на товары внутреннего производства в бюджет, а также в определенной степени к увеличению дебетового сальдо по НДС

2012 году на кредитование СХПП, направлены на погашение займов, полученных АО «НК «Продкорпорация» в 2011 году в БВУ на пополнение оборотных средств [2].

На наш взгляд, целесообразно оценить эффективность кредитования реального сектора экономики, отдельных проектов, осуществляемых различными акционерными обществами с участием государства, а также эффективность функционирования государственных финансовых институтов, проводящих кредитные операции и оказываемых финансовые услуги в республике.

В свою очередь, коэффициент кредитования экономики БВУ тоже уменьшается, который составил в 2007 году 56,5% к ВВП, а в 2012 году - 30,5% к ВВП [3].

В прогнозе национально-экономического развития Республики Казахстан на 2014-2018 годы указаны только кредиты БВУ экономике, которые в 2014 году в сумме составляют 12321 млрд. тенге, а в 2018 году – 21153 млрд. тенге. При этом коэффициент кредитования экономики составит соответственно - 31,9 и 32,1%

При этом БВУ и накопительными пенсионными фондами приобретены государственные ценные бумаги на значительную сумму.

В 2013 году в связи с реорганизацией накопительных пенсионных фондов участие их в фондовом рынке резко снизилось. В результате государственные ценные бумаги в 2013 году в основном приобретаются БВУ и отдельными государственными финансовыми институтами.

В этих условиях БВУ не особо заинтересованы кредитовать реальный сектор экономики, так как им выгодно покупать государственные ценные бумаги. Это, в свою очередь, не способствует развитию фондового рынка в республике.

Сегодня БВУ предоставляют потребительские займы, которые на 01.10.2013 года составили 2000,7 млрд. тенге или увеличились на 38,3%. За этот период 2013 года займы физическим лицам увеличились на 23,6%, а юридическим лицам – на 3,1%.

При этом займы юридических лиц с просроченной задолженностью свыше 90 дней составляют 2683,3 млрд. тенге или 36,9% от займов юридических лиц [3].

В республике доля сомнительных активов и обязательств на 01.07.2013 года в общем объеме активов и обязательств БВУ составила 31%, а безнадёжных – 20%.

Все вышеуказанные факты повлияли на снижение роли банковского сектора в экономике республики, в частности отношение активов к ВВП уменьшилось до 44,1% на 1.10.2013 года, против 70% в 2010 году, а отношение ссудного портфеля к ВВП, соответственно – до 37%, против - 60% [3].

В свою очередь, сумма фактических созданных провизий на 01.07.2013 года составила 4498,4 млрд. тенге, которые относятся на вычеты по налогам. В результате снижаются налоговые поступления в бюджет от БВУ.

Таким образом, государство поддерживает за счет налогово-бюджетных инструментов БВУ, однако они не стали равноправным партнером хозяйствующих субъектов, и роль их в экономике снизится.

В Послании Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан– 2050: новый политический курс состоявшегося государства» указано, что «казахстанские банки, в свою очередь, должны выполнять свое предназначение и обеспечивать потребность реального сектора экономики в кредитных ресурсах. Для этого Национальному Банку и Правительству при координации Администрации Президента необходимо разработать концептуально новую систему денежно-кредитной политики, направленную на обеспечение экономики необходимыми денежными ресурсами» [1].

На наш взгляд, для решения этих задач целесообразно:

- комплексно изучить и оценить эффективность функционирования денежной системы и всех ее элементов;

- системно исследовать взаимодействие денежно-кредитных, налогово-бюджетных инструментов и их влияние на реальный сектор экономики, развитие малого и среднего бизнеса в республике;

- в прогнозе социально-экономического развития на среднесрочные периоды должны быть указаны кредиты государственных финансовых институтов в экономику, на развитие малого и среднего бизнеса; а также вклады нерезидентов в БВУ республики;

- оценить эффективность функционирования новых финансовых институтов в республике;

- разработать экономические инструменты, способствующие повышению заинтересован-

ности вложения свободных ресурсов нерезидентов в депозиты банков второго уровня республики;

- Национальному Банку РК совместно с Правительством разработать рычаги влияния на БВУ по вопросам кредитования реального сектора экономики, малого и среднего бизнеса;

- сократить дефицит бюджета и установить лимит для внутреннего заимствования Правительством РК, с учетом этого использовать новые экономические инструменты для управления финансовыми ресурсами государства;

- разработать среднесрочную фискальную политику Правительства РК.

Все это позволит выработать научно обоснованный подход к разработке новой концепции по вопросам функционирования денежно-кредитной системы в республике.

Для выполнения этих работ необходимо привлекать научно-исследовательские институты и центры, университеты, осуществляющие теоретическое и прикладное исследование в области экономики.

А.Б. ЗЕЙНЕЛЬГАБДИН

д.э.н, профессор,

член Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета

Источники:

1. Стратегия «Казахстан– 2050»: новый политический курс состоявшегося государства. Послание Президента РК – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, 14 декабря 2012 года.

2. Отчет Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета об исполнении республиканского бюджета за 2012 год.

3. Комитет по контролю и надзору финансового рынка и финансовых организаций Нацбанка РК. Текущее состояние банковского сектора РК на 1 октября 2013 года.

4. Прогноз социально-экономического развития Республики Казахстан на 2014-2018 годы, одобрен на заседании Правительства РК от 28 августа 2013 года.

MONETARY SYSTEM AND ITS ROLE IN THE MODERN CONTEXT

The Monetary System of the Republic has run the gamut from establishment of the national currency up to our days. All monetary elements, in particular, a monetary unit, types of banknotes, emission order, methods for circulation organization, the mechanism for constraints and currency regulations have been implemented step by step

Full performance of all the monetary elements have become the basis for creation of tax and budget systems, as well as credit and banking systems in the Republic.

Today, the tax system mobilizes substantial funds for the treasury. At the same time, taxes, fees and charges provide more than 90% of the expenditure budget. The State has laid the groundwork for increase in the proportion of tax revenues to the GDP through improvement of the tax system, of the tax administration and of the budget efficiency in the Republic.

The fiscal policy is interrelated. In connection with the introduction of a new fiscal policy, based on the performance of the Customs Union we must systematically research ways to improve the tax system in the country, and not its individual elements, as is done today.

projects and create conditions for their realization. Comprehensive interrelation of the system measures for “top-down” planning and forecasting of expenditures allows fulfill the task set by Head of State – “No Budget Tenge Must Be Wasted”[1].

In light of market economy, all economic relations appear in money terms. This requires serious research study of the money theory and a comprehensive study of the content and purpose of all the money functions in the modern world.

In our view, in the context of globalization, systematic research study of the content and purpose of all the money functions and their linkage help develop scientific recommendations on the monetary system performance, the financial system, as well as the credit system. We proceed from the fact that as an economic category mon-

The system consists of financial institutions, banks, insurance companies, retirement savings funds and other financial institutions established by the State. In market terms business entities and the population determine on their own what institutions to interact with

The Budget System allows solve socio-economic problems. However, the question of efficient budget use becomes relevant. In order to solve this problem it is expedient to examine two models for planning and forecasting expenditures in theoretical and practical terms. The first model provides for “top-down” expenditure planning – the initiative comes from the state, politicians, government officials; while the second model provides for “down-top” planning – the initiative comes from local authorities and government agencies. Public authorities support different

ey has been and is the basis of finances, credit, taxation, budget, etc. This scientific approach will contribute to the theoretical and practical aspects, a comprehensive research study of the content of economic notions such as “monetary system”, “financial system”, “credit system”, “banking system” and reveal their interaction and difference in market conditions. All of this will help come up with concrete proposals for improving the performance of the monetary mechanism, the financial and credit systems in the context of globalization and their impact on the real economy development.

Currently, in many cases, the financial system is viewed as the banking system. In our opinion, the banking system is a set of banking institutions that provide services to business entities, to the public and to the state. Consequently, the banking system is a component of financial institutions operating in one country or another.

The system consists of financial institutions, banks, insurance companies, retirement savings funds and other financial institutions established by the State. In market terms business entities and the population determine on their own what institutions to interact with.

In our view, the core of the financial system is economic entities and population. The economic crisis significantly reduced financial resources of the economic entities and the population, which affected the situation of all financial institutions, including the second-tier banks. In these circumstances, in reliance upon the tax and budget systems the Government began to support the population

thoroughly improve the mechanism for planning and use of the budget allocated for acquisition of financial assets.

It should be noted that foreign economists pay great attention to the money function in recent years. This is evidenced by the fact that American scientists J. Thomas, P. Honshu, R. Schiller won their Nobel Prize for "Empirical Analysis of Asset Prices". Consequently, the role and importance of the price scale have increased, wherein the money function is exposed as a measure of value.

In modern conditions, failure to follow money functions in full scope as a means of payment, in turn, leads to the prosperity of the shadow economy and emerging problems in the tax system, particularly, insufficient receipt of certain types of taxes.

The shadow economy in the Republic is estimated by economists at a rate of 15-25%. This entails insufficient receipt of excise duties for domestic products, as well as increases the VAT debit balance to some extent.

In modern conditions, failure to follow money functions in full scope as a means of payment, in turn, leads to the prosperity of the shadow economy and emerging problems in the tax system, particularly, insufficient receipt of certain types of taxes

and economic entities, to render financial assistance to financial institutions, including the second-tier banks. The Government used various regulatory mechanisms. Financial assistance to business entities was provided mainly through allocation of budget funds to increase the authorized capital of joint-stock companies with state participation, to ensure control over holdings in different directions and as intended. Joint-stock companies and holdings transferred these funds to companies through second-tier banks or their subsidiaries, which had a lending license.

Cash control accounts were created for quasi-public sector entities in the Republic in order to increase the efficiency of budget funds allocated for increase and replenishment in the authorized capital of joint-stock companies with state participation. However, as of 01.01.2013 the remaining of unused funds in these accounts amounted to 21,8 billion KZT, or 36% of the total budget allocated for increase in the authorized capital in 2012 [2].

Consequently, the above mentioned tool does not ensure efficiency of the expenditure budget. Therefore, it is necessary to compre-

So, based on the research study of money functions to a certain extent, you can assess the performance of the fiscal and credit systems.

The country has not comprehensively investigated the interaction of the monetary system and the impact of the credit system on economic development and small and medium-sized businesses.

At the same time, policy documents poorly paid attention to the credit policy and its crosslink to the tax-fiscal policies. Presently, the "Business Loans to GDP" Ratio is decreasing, which in 2007 amounted to 61,2 %, while in 2012 – 36,3%. We take into account all business loans granted by second-tier banks (STB) and other financial institutions. In 2005, new financial institutions were opened up. Some of them obtained budget loans for formation, increase and replenishment of the authorized capital. However, the notable growth of credit resources in the real economy did not come next.

For example, in order to support the agricultural sector the Ministry of Agriculture granted budget loans amounting to 80 bln. KZT at a rate of 0,01% per annum in 2012. The funds received were allocated through the "NMH "KazAgro" JSC to their subsidiaries: "Fund for Financial Support of Agriculture" JSC – 0,3 billion KZT; "Agrarian Credit Corporation" JSC – 28,9 billion KZT; and the "NC

“Food Contract Corporation” JSC – 50,8 billion KZT. Budget funds totaling 24,9 billion KZT in 2012 for lending Grain-Collecting Stations were allocated to redeem loans obtained by the “NC “Food Corporation” JSC in 2011 from the STB for replenishment of the working capital [2].

In our view, it is advisable to assess the efficiency of the real economy lending, individual projects undertaken by various joint-stock companies with state participation, as well as the performance of public financial institutions that carry out lending transactions and render financial services in the Republic.

In turn, the “Economy Lending by STB” Ratio has also reduced, which in 2007 was 56,5 % of the GDP, while in 2012 – 30,5% of the GDP [3].

The forecast of the national economic development of the Republic of Kazakhstan for 2014-2018 shows only loans of STB that total 12 321 bln. KZT in 2014, while in 2018 – 21 153 billion KZT. The lending ratio will be respectively 31,9% and 32,1% of the GDP. In our view, as regards 2014-2018 only deposits of residents in bln. KZT are shown, at the end of the period, which makes 11 484 billion KZT in 2014,

ment savings funds. As a result in 2013 government securities were mainly purchased by STB and some public financial institutions.

Under these conditions, STB are not particularly interested in lending the real economy, as it is profitable to buy government securities. This, in turn, contributes to the development of the stock market in the Republic.

Today, STB provide consumer loans that as of 01.10.2013 totaled 2000,7 billion KZT or increased by 38,3%. During this period, in 2013, loans to individuals increased by 23,6%, while loans to legal entities increased by 3,1%.

Loans to legal entities in debt arrears over 90 days amount to 2683,3 billion KZT or 36,9 % of loans to legal entities [3].

As of 01.07.2013 share of doubtful assets and liabilities to total assets and liabilities amounted to 31% of STB, while bad debts amounted to 20%.

All the above mentioned facts have reduced the role of the banking sector in the national economy. In particular, as of 10.01.2013 the “Asset-to-GDP” Ratio decreased up to 44,1%, against 70% in 2010, while the “Loan Portfolio

The shadow economy in the Republic is estimated by economists at a rate of 15-25%. This entails insufficient receipt of excise duties for domestic products, as well as increases the VAT debit balance to some extent

while in 2018 – 20 268 billion KZT, respectively, as regards the GDP – 29,7% and 30,7% [4]. In our view, as regards deposits for 2014-2018, it is advisable to show residents and non-residents who illustrate the real picture of the cash flow in the Republic. In recent years, a decrease in the share of deposits placed by residents and nonresidents with the STB is shown as regards the GDP, which amounted to 42,8 % in 2008 and 28,2% in 2012.

Second-tier banks’ lending to the real economy, small and medium businesses was influenced by some other economic instruments used by the Government of Kazakhstan for financial resources management. In order to cover the budget deficit the Government issues securities in the stock market each fiscal year.

In 2012, through government securities placed in the stock market, the Government of Kazakhstan borrowed funds in the amount of 10 67,5 billion KZT in the domestic market. At the same time STB and retirement savings funds bought out government securities at a substantial amount of money.

In 2013, their participation in the stock market dropped off because of reorganization of retire-

to GDP” Ratio, respectively, decreased up to 37% - against 60% [3].

In turn, the amount of the real provisions created as of 01.07.2013 amounted to 4498,4 billion KZT, which refer to tax deductibles. As a result tax revenues for the budget treasury from STB are decreasing.

Thus, the State supports STB via fiscal instruments, but the latter have not become an equal partner of economic entities, and their role in the economy is reducing.

The Message of the President of the Republic of Kazakhstan – the Leader of the Nation – N.A. Nazarbayev to the People of Kazakhstan “Strategy “Kazakhstan – 2050: New Policy of the Established State” says that “Kazakh banks, in turn, must fulfill their mission and cover economy needs for credit resources. In order to achieve this, the National Bank and the Government under Coordination of the Presidential Administration must develop a conceptually new monetary policy, aimed at providing necessary cash resources for the real economy” [1].

In our opinion, in order to solve these problems it is advisable to fulfill the following tasks:

- To comprehensively examine and assess the monetary system and all of its monetary elements;
- To systematically investigate the crosslink of the monetary-credit, fiscal instruments and their impact on the real economy; to develop small and medium business in the Republic.
- The forecast for the socio-economic development in a medium-term perspective must specify loans obtained by public financial institutions for developing small and medium business, as well as non-residents' deposits placed with STB in the Republic;
- To assess the performance of new financial institutions in the Republic;
- To develop economic tools for raising interest in investing free cash flow of non-residents into the deposits of commercial banks of the Republic;
- The National Bank of Kazakhstan together with the Government must develop a financial leverage for STB as regards lending to the real economy, small and medium business;
- To reduce the budget deficit and to set constraints for domestic borrowings by part of the Government of the Republic of Kazakhstan; given this fact to use new economic tools for management of the public financial resources;
- To develop a medium-term fiscal policy of the Government of Kazakhstan.

All these measures will help work out a scientifically-based approach to develop a new concept for effectuating the monetary system in the Republic.

To carry out these research studies we must involve research institutes and centers, universities that conduct theoretical and applied research activities in the field of economy.

A.B. ZEYNELGABDIN

Doctor of Economics, professor,

Member of Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget

Sources:

1. Strategy "Kazakhstan – 2050": New Policy of the Established State. Message by the President of Kazakhstan – the Leader of the Nation N.A. Nazarbayev to the People of Kazakhstan, as of December 14, 2012.
2. Report of the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget, 2012.
3. The Committee for Control and Supervision of Financial Market and Financial Organizations of the National Bank of the RK. The current situation of the banking sector of Kazakhstan, as of October 1, 2013.
4. The Forecast for the socio-economic development of the Republic of Kazakhstan 2014-2018, approved at the Government Session of the Republic of Kazakhstan on 28 August 2013.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ МИНИСТРЛІГІНДЕ ТИІМДІЛІКТІ КЕШЕНДІ БАҚЫЛАУ, СОНДАЙ-АҚ БАҒЫНЫШТЫ САЛАЛАРЫН ДАМУДЫ КЕШЕНДІ ТАЛДАУ НӘТИЖЕСІ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫ

Министрлік көзделген мақсаттарға беріліп отырған жыл сайынғы бюджет шығыстарының 2011 жылы **379,7 млрд. теңгеден** 2013 жылы **512 млрд. теңгеге** дейін өсуіне қарамастан, Қазақстан Республикасында денсаулық сақтау жүйесін дамытуға айтарлықтай ықпалдылық көрсетпей отыр. Сапасыз жоспарлану салдарынан керексіз артық заттар жоспарланған және келесі шығыстар **2,5 млрд. теңгеге** қысқартылған.

«СК-Фармация» ЖШС үшін бекітілген (ЛС) дәрілік зат бағасына олардың сатып алынуынан республикалық бюджетті артық шығынға апаратын жыл сайын ұлғаятын көлемді ескере отырып, 10% мөлшерінде үстеме баға қосылды.

Бір қатар денсаулық сақтау объектілері құрылысы жүзеге асырылған, олардың қуаттылығы қажеттілікке сай емес, олардың тұтынылуымен, құрал-жабдықтарды және ғимараттарды пайдаланбау мәселелеріне әкеліп соғады, олардың ішінде Тараз қаласындағы қалалық ауруханаға **4 803,2 млн. теңге**, облыстық көп бейінді балалар ауруханасына **7 868,1 млн. теңге**, ШҚО Көкпекті ауылындағы орталық аудандық ауруханаға **1 900,9 млн. теңге** жұмсалған. Алматы қаласында тығыз байланыста жұмыс істейтін 3 қан құю орталығы бар, олардың жүктемесі де толық емес және құрал-жабдықтарының да тиімсіз пайдаланылуына жол берілген.

834,9 млн. теңге сомасындағы медициналық құрал-жабдықтардың **293** бірлігі іске қосылмаған күйде тұр, сондай-ақ талдаудың нашарлығы салдарынан «КазМедТех» АҚ-на лизингке сатып алынған құрал-жабдықтардың жартысынан астамы тиімді пайдаланылмай отыр.

2012 жылы үш мақсатты индикатордың Қазақстан Республикасында 2012-2016 жылдарға арналған өлім-жітім және онкологиялық аурулардың өмір сүруін 5 жылға ұзарту бойынша онкологиялық көмекті дамыту бағытындағы Салалық бағдарламаның 2 индикаторына қол жеткізілмеді. Оны іске асыру бойынша Іс-шаралар жоспарына ескірген деректер пайдаланылып, іс-шаралардың **нақты орындалу мерзімдері көрсетілмей сапасыз** әзірленген.

Тыйым салынған және басқа елдерде қолдануға ұсыныс берілмеген препараттарды **2100,6 млн. теңге** сомасына сатып алу фактілері анықталды, Кедендік одақ елдерінің ұсақ көтерме сауда бағасынан жоғары баға бойынша ЛС сатып алу **6868,7 млн. теңге** сомасына жүзеге асырылды.

Медициналық **6 Жоғары оқу орнынан 5 оқу орнының** білім беру қызметі кәсіби талаптарға **сәйкес келмейді**. Оларды оқыту құралдарымен және оқулықтармен жабдықтау нормативтері әзірленбеген. Екі Жоғары оқу орнында орта медициналық персоналды дайындауды жүзеге асыру Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік мүлік туралы» Заңына қайшы болып табылады.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ИТОГАМ КОМПЛЕКСНОГО КОНТРОЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ В МИНИСТЕРСТВЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, А ТАКЖЕ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛИЗА РАЗВИТИЯ КУРИРУЕМОЙ СФЕРЫ

Министерство не оказывает должного влияния на развитие системы здравоохранения в Республике Казахстан, несмотря на ежегодный рост бюджетных расходов на данные цели с **379,7 млрд. тенге** в 2011 году до **512 млрд. тенге** в 2013 году. Из-за некачественного планирования излишне были запланированы и в последующем сокращены расходы на **2,5 млрд. тенге.**

Утвержденная для ТОО «СК-Фармация» наценка к цене лекарственных средств (ЛС) в размере 10% с учетом ежегодно увеличивающегося объема их закупа ведет к избыточным расходам республиканского бюджета.

Осуществлено строительство ряда объектов здравоохранения, мощность которых превышает потребность и приводит к проблемам с их содержанием, не использованию оборудования и помещений, в том числе городская на сумму **4 803,2 млн. тенге** и областная на **7 868,1 млн. тенге** многопрофильные детские больницы в г.Тараз, центральная районная больница (ЦРБ) с. Кокпекты ВКО – **1900,9 млн. тенге**. В непосредственной близости в г. Алматы функционируют 3 центра крови, что повлекло их неполную загруженность и неэффективное использование оборудования.

г. Тараз

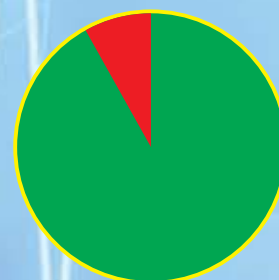
**4 803,2 млн. тенге
не использовано**

г. Тараз (область)

**7 868,1 млн. тенге
не использовано**

с. Кокпекты (ВКО)

**1 900,9 млн. тенге
не использовано**

Простаивает **293** единицы медицинского оборудования на сумму **834,9 млн. тенге**, а также в результате слабого анализа более половины из закупленного в АО «КазМедТех» в лизинг оборудования эффективно не используется.

Из трех целевых индикаторов в 2012 году не достигнуты 2 индикатора Отраслевой программы развития онкологической помощи в Республике Казахстан на 2012-2016 годы по смертности и 5-летней выживаемости онкологических больных. План мероприятий по ее реализации разработан **некачественно** с использованием устаревших данных, **без конкретных сроков исполнения** мероприятий.

Установлены факты закупа препаратов, запрещенных и не рекомендованных к применению в других странах на сумму **2100,6 млн. тенге**, закуп ЛС по ценам выше мелкооптовых цен стран Таможенного союза на **6868,7 млн. тенге**.

Не соответствуют квалификационным требованиям образовательной деятельности **5 из 6 медицинских вузов**. Норматив их оснащенности учебным оборудованием и пособиями не разработан. В нарушение Закона РК «О государственном имуществе» в двух вузах осуществляется подготовка среднего медицинского персонала.

REPORT

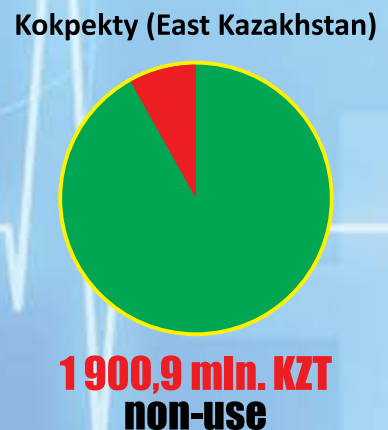
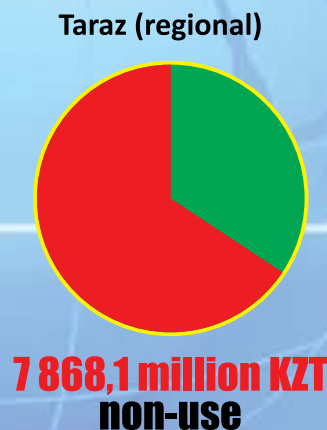
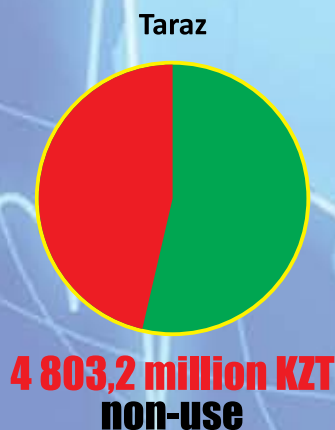
ON THE RESULTS OF THE COMPREHENSIVE PERFORMANCE MANAGEMENT BY THE MINISTRY OF HEALTH OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE COMPREHENSIVE ANALYSIS OF THE SUPERVISED SPHERE DEVELOPMENT

The Ministry does not have proper influence on the development of the healthcare system in the Republic of Kazakhstan, despite the annual growth of budget expenditures for these purposes from **379.7 billion KZT** in 2011 up to **512 billion KZT** in 2013. Poor planning has led to overspending and subsequently reduced costs by **2,5 billion KZT**.

A drug surcharge at a rate of 10% approved by Ltd. “SK-Pharmacy” adjusted for the annual growth of their purchases leads to excessive expenditures of the republican budget.

There were constructed a number of healthcare facilities, which capacity exceeds the demand and leads to problems with the maintenance, non-use of equipment and premises, including the city multi-field children's hospital in the amount of **4 803,2 million KZT** and the regional multi-field children's hospital in the amount of **7 868,1 million KZT** in Taraz, the central regional hospital in Kokpekty in the East Kazakhstan in the amount of **1 900,9 mln. KZT**. Three blood donation centers are functioning in close proximity to the city of Almaty, which has led to their working below capacity and inefficient use of equipment.

293 units of medical equipment in the amount of **834,9 mln. KZT** stand idle. As a result of poor analysis more than half of the leased equipment in the JSC “KazMedTech” is not used effectively.

Two out of three target indicators for the Sectorial Program on Cancer Care Development in the Republic of Kazakhstan for 2012-2016 on Mortality and 5-Year Survival Rate of Cancer Patients were not achieved in 2012. The Action Plan for its implementation has been **ineffectively** developed with the use of **outdated data**, without specific deadlines.

Some facts have been identified as regards the purchase of pharmaceutical drugs banned and not recommended for use in other countries in the amount of **2100,6 million KZT**, as well as purchase of pharmaceutical drugs at prices higher than non-retail prices of the Customs Union in the amount of **6868,7 mln. KZT**.

Five out of six medical institutions are not eligible for the T&E requirements. The standard for the T&E equipment and manuals has not been worked out. Two medical institutions train paramedical staff in violation of the Law “On State Property”.

«2011-2020 жылдарға арналған «Ақ-бұлақ», «2011-2020 жылдарға арналған тұрғын үй коммуналды-шаруашылығын жетілдіру», «Қазақстан Республикасында 2011-2014 жылдарға арналған тұрғын үй құрылысын дамыту» (күшін жойған) және «Қол жетімді баспана-2020» салалық бағдарламаларын іске асыру тиімділігін бағалау нәтижесі бойынша ҚОРЫТЫНДЫ

бұзушылықтар анықталды

182 717,6 млн. теңге

Үш бағдарламаны бақылаумен қамтыған **573 728,8 млн.теңге** жалпы соманың **182 717,6 млн. теңге** жалпы сомасы мөлшерінде бюджеттік және өзге заңнаманың талаптарын бұзушылықтар анықталды, оның ішінде «2011-2020 жылдарға арналған «Ақ-бұлақ» бағдарламасы **41 997,3 млн. теңге** сомасында, «2011-2020 жылдарға арналған тұрғын үй коммуналды-шаруашылығын жетілдіру» бағдарламасы **18 707,0 млн. теңге** сомасында, «Қазақстан Республикасында 2011-2014 жылдарға арналған тұрғын үй құрылысын дамыту» (күшін жойған) және «Қол жетімді баспана-2020» бағдарламасы **122 013,2 млн. теңге** сомасында бұзушылықтар жіберді.

2012 жылы **сегіз мақсатты индикаторлардың** «2011-2020 жылдарға арналған «Ақ-бұлақ» салалық бағдарламасы бойынша **бесеуіне қол жеткізілмеді**, сондай-ақ жоспарланған **45** іс-шараның **6** іс-шарасы **орындалған жоқ**, оның **бір** іс-шарасы **1 300,0 млн. теңге** сомасында бюджет шығыстарымен шамаланған, **3** іс-шара **уақытынан кешіктіріліп** орындалған. Соның салдарынан, 2011-2013 жылдар кезеңіндегі Салалық бағдарлама **тиімсіз** іске асырылды.

«Жилстройсбербанк» АҚ құнды қағаздарды әлеуетті шығынды «Казнефтехим» АҚ, «VITO» АҚ компанияларынан сатып алған, ақырында жалпы сомасы **652,1 млн. теңгеге** банкроттық боп танылған, ол «Жилстройсбербанк» АҚ шығынға ұшыратты.

Жұмыстар «Жилстройсбербанк» АҚ жер учаскелерімен ғимараттарды сатып алуға арналған шығыстарды жоспарлау кезінде **тиімсіз** жүргізілді.

Жалпы сметалық құны **3 036,2 млн. теңге** болатын топтық су құбырлары құрылысы мен қайта жөнделуінің 4 жобасы бойынша, құрылыстың нормативтік мерзімінің **5** айдан **36** айға дейін артуы орын алды, ол жобалар құнының қымбаттауына соқтырады.

Үш жыл ішінде «2011-2020 жылдарға арналған тұрғын үй коммуналды-шаруашылығын жетілдіру» бағдарламасының **сапасыз** әзірленуі салдарынан Үкімет қаулыларымен жоспарлы шығыстар, сондай-ақ Бағдарламаны іске асыру бойынша Іс-шаралар жоспары әлденеше рет өзгертілді.

Іс-шаралар жоспарының әлденеше рет өзгертілуі олардың орындалу сапасына теріс әсер етті. 2012 жылы бағдарламадағы 10 тармақтан тұратын көзделген іс-шаралардың

2 іс-шарасы орындалмады.

«Қол жетімді баспана-2020» Бағдарламасының Іс-шаралар жоспары Бағдарламада қарастырылған мақсаттарға, міндеттер мен көрсеткіштерге жеткілікті дәрежеде сәйкес келмейді, сондай-ақ Бағдарламаны іске асырудың нақты тетігі **көрініс таппаған.**

Несиелік және жалға берілетін тұрғын үйлер құрылысы бойынша олардың қаржыландырылу көлемін негізге алғанда, мақсатты индикаторлардың төмендеу фактілері анықталды, жекелеген өңірлерде тұрғын үйлерді пайдалануға енгізу **қамтамасыз етілмейді.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По итогам оценки эффективности реализации отраслевых программ «Ак-булак» на 2011-2020 годы», «Модернизации жилищно-коммунального хозяйства на 2011-2020 годы», «Развитие жилищного строительства на 2011-2014 годы» (утратила силу) и «Доступное жилье-2020»

установлены нарушения

182 717,6 млн. тенге

Из общей суммы, охваченной контролем по трем Программам **573 728,8 млн. тенге**, установлены нарушения требований бюджетного и иного законодательства на общую сумму

182 717,6 млн. тенге,

в том числе по Программам «Ак-булак» на 2011-2020 годы» в сумме

41 997,3 млн. тенге, «Модернизация жилищно-коммунального

хозяйства на 2011-2020 годы» в сумме **18 707,0 млн. тенге**,

«Развитие жилищного строительства в Республике Казахстан на 2011-2014 годы» (утратила силу) и «Доступное жилье-2020»

в сумме **122 013,2 млн. тенге**.

Из **восьми целевых индикаторов** в 2012 году **не обеспечено** достижение **пяти индикаторов** Отраслевой программы «Ак-булак» на 2011-2020 годы», а также из **45**-ти запланированных мероприятий **не исполнены 6** мероприятий, **одно** мероприятие из которых с предполагаемыми расходами из бюджета в сумме **1 300,0 млн. тенге**, **3** мероприятия исполнены **несвоевременно**. В результате Отраслевая программа за период 2011-2013 годы реализована **неэффективно**.

АО «Жилстройсбербанк» приобретены ценные бумаги у потенциально убыточных компаний АО «Казнефтехим», АО «VITO», впоследствии признанных банкротами на общую сумму **652,1 млн. тенге**, что привело к убыткам АО «Жилстройсбербанк».

Работы при планировании затрат на приобретение зданий с земельными участками АО «Жилстройсбербанк» проведены **неэффективно**.

По 4-м проектам строительства и реконструкции групповых водопроводов общей сметной стоимостью **3 036,2 млн. тенге** имело место превышение нормативных сроков строительства от **5** до **36** месяцев, что приводит к удорожанию стоимости проектов.

В течение трех лет из-за **некачественной** разработки Программы «Модернизация жилищно-коммунального хозяйства на 2011-2020 годы» постановлениями Правительства неоднократно менялись плановые затраты, а также План мероприятий по реализации Программы.

Неоднократные изменения Плана мероприятий негативно отразились на качестве их исполнения. В 2012 году в Программе из предусмотренных 10-ти пунктов мероприятий **не исполнено 2 мероприятия.**

План мероприятий Программы «Доступное жилье-2020» не в достаточной степени соответствует целям, задачам и показателям, предусмотренным Программой, а также **не содержит** конкретного механизма реализации Программы.

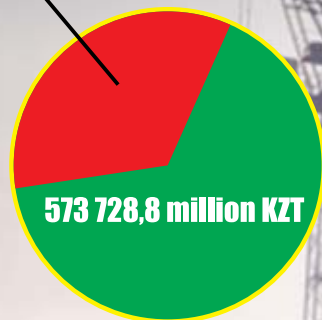

Установлены факты занижения целевых индикаторов по строительству кредитного и арендного жилья, исходя из объемов их финансирования, **не обеспечивается** ввод в эксплуатацию жилья в отдельных регионах.

REPORT

According to the Results of the Effectiveness Assessment of the Sectorial Programs «Ak-bulak for 2011-2020», «Modernization of Housing and Utilities Sector for 2011-2020», «the Residential Construction Program for 2011-2014 (ceased to be in force and effect)» and «Affordable Housing-2020».

identified violations
182 717,6 million KZT

There have been identified violations of the requirements of the budget and some other legislation up to a figure of **182 717,6 million KZT** from the total amount of **573 728,8 million KZT** covered by the control over the three Programs, including violations as regards such Programs as “Ak-bulak for 2011-2020” in the amount of **41 997,3 million KZT**, “Modernization of Housing and Utilities Sector for 2011-2020” in the amount of **18 707,0 million KZT**, “Residential Construction in the Republic of Kazakhstan for 2011-2014” (ceased to be in force and effect) and “Affordable Housing-2020” in the amount of **122 013,2 mln. KZT**.

Five indicators out of the **eight target indicators** for the Sectorial Program “Ak-bulak” for 2011-2020 as regards the “Ak-bulak for 2011-2020” Program were **not achieved** in 2012. **Six** measures out of **45** contemplated measures were **not fulfilled**; **one** measure out of six comprised the estimated budget cost in the amount of **1300,0 million KZT**; **3** measures were **fulfilled**. As a result, the Sectorial Program for a period of 2011-2013 was **not effectively implemented**.

The JSC “Zhilstroyserbank” has acquired securities from the potential loss-making companies the JSC “Kazneftehim” and the JSC “VITO”, that are subsequently declared bankrupt for a total amount of **652.1 million KZT**, which has entailed losses for the JSC “Zhilstroyserbank”.

. The JSC “Zhilstroyserbank” has carried out **inefficient** works on cost planning as regards acquisition of the buildings with the land parcels.

As regards the 4 projects for construction and repair of the group pipeline, worth a total estimated cost of **3 036,2 million KZT**, there was a case of increase in the normative time limits for construction from **5** up to **36** months, which leads to appreciation of the project costs.

Within a three-year period, due to the **low-quality** development of the “Modernization of Housing and Utilities Sector for 2011-2020” Program the planned costs, as well as the Action Plan on Program Implementation were repeatedly altered by some Government regulations.

Repeated changes in the Action Plan have brought out the negative impact on their implementation quality. According to the Program **two measures** out of the available 10 points of measures were **not fulfilled** in 2012.

The Action Plan for the “Affordable Housing-2020” Program does not sufficiently fulfill objectives, targets and indicators as specified by the Program, and **has no** specific mechanism for the Program implementation.

Some facts were identified about target indicators understating as regards the rental and credit housing construction proceeding from the size of financing; as well as housing commissioning is **not ensured**.

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АУДИТ - “ЖАСЫЛ ЭКОНОМИКАНЫҢ” СЕНІМДІ СЕРІГІ

Жаһандық экологиялық проблемалардың өсуі, табиғи ресурстардың таусылуы, антропогендік жағдайдың пайда болу кризистерінің туындауы, әлеуметтік-экономикалық дамуы қалыптасқан үлгісінің апаттылығын жете түсіну «табиғат – адамзат» өзара қатынас жүйесін қайта қарау қажеттігін, олардың үндестіру жолдарын іздестіруді қозғап отыр

Осы мақсатта «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК «Жоғары қаржылық бақылау органдарының экологиялық аудит жүргізуінде шетелдік тәжірибені зерттеу және оны отандық практикада пайдалану бойынша ұсынымдар жасау» тақырыбында зерттеу жүргізді.

Оған, Қазақстан қолайсыз экологиялық зоналарымен қоршаған ортаға байланысты мәселелердің тұрақты бақылауына зәру ел ретінде себепші болып отыр. Экологиялық аудит сияқты, жаңа экологты-экономикалық ұғымдарды енгізу қажет. Сонымен бір мезетте, Батыс елдерінде қазірдің өзінде оны қолданудың теориялық және практикалық тәжірибесі бар, Қазақстан Республикасы қазір тек оны енгізуді бастады.

Экологиялық аудитті алғашқы рет тарау өнеркәсібі дамыған елдерде өткен ғасырдың екінші жартысында орын алды. Экологиялық аудит табиғат ресурстарын басқаруға, сондай-ақ қоршаған ортаға тиімді және дұрыс әсер ететін қызметтің барлық түріне деген бақылауды қамтамасыз ету мақсатын көздейді.

Экологиялық аудит қаржылық бақылау құрамында дамыған талдамалық бөлігімен айрықшалаанады. Әлемдік тәжірибеде өнеркәсіптегі сияқты, мемлекеттік секторда да экологиялық аудиттің жүзеге асырылуының әр түрлі әдістемелері жасалған.

Сондықтан қаржылық бақылаудың жоғары органдары Халықаралық ұйымының (INTOSAI) XX конгресінің жұмысы барысында 2010 жылғы

қарашада «Йоханнесбург декларациясы» қабылданды, ол қаржылық бақылаудың жоғары органы қызметінің негізгі бағытын, оның ішінде тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз ету және қоршаған ортаны қорғау бойынша ұсынымдарды ұстанады.

Йоханнесбург декларациясында тұрақты даму үшін мынадай үш шешуші салада іс-қимылды келісуді қолға алудың талап етілетіндігі атап көрсетілді: табиғи ресурстарды және қоршаған ортаны, экономикалық өсу мен әділдікті, сондай-ақ әлеуметтік прогресті сақтау.

Экологиялық аудитті жүзеге асыру барысында әр түрлі елдердің жүйелі сәйкестендірілетін негізгі проблемалары анықталады.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында табиғи ресурстар мен қоршаған орта жағдайының нашарлау проблемасы ұлғайып отыр. Соған байланысты тұрақты дамыту бағытына қарай барлық мемлекеттік органдар тарапынан іс-қимылдарды үйлестіру қажет. Сыртқы қаржылық бақылау институттары қызметіне экологиялық аудитті енгізуді өзектілендіру қажеттілігі пісіп жетілді.

Қазақстан Республикасының негізгі басымдықты міндеттері Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» өтуі бойынша Тұжырымдама туралы» (бұдан әрі - Тұжырымдама) 2013 жылғы 30 маусымдағы № 577 Жарлығында көрініс тапқан:

1) Ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыру (су, жер, биологиялық ж.т.б.) және оларды басқару;

2) Қолданыстағыны жаңалау және жаңа инфрақұрылым құрылысы;

3) Қоршаған ортаға қысымды жұмсартудың рентабельді жолдары арқылы халықтың тұрмыс жағдайы мен қоршаған ортаның сапасын арттыру;

4) ұлттық қауіпсіздікті, оның ішінде су қауіпсіздігін арттыру;

Тұжырымдамаға сәйкес, «жасыл экономикаға» өту бойынша шаралар мынадай бағыттар бойынша іске асырылды: су ресурстарын тұрақты пайдалану, тұрақты және жоғары өнімді ауыл шаруашылығын дамыту, энергияны үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру, электрэнергетиканы дамыту, қалдықтармен басқару жүйесі, ауаның ластануын төмендету және сақтау мен экожүйелерді тиімді басқару.

«Жасыл экономикаға» өту мәселелерін іске асыру Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерімен реттелетін болады.

Тұжырымдаманы іске асыру бойынша іс-шаралар жоспары негізінде мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарлары және аумақтарды дамыту бағдарламалары, салалық бағдарламалар Тұжырымдама ережелеріне сәйкестікке келтіріледі деген тұжырым жасауға болады.

Тұжырымдама ережелері Есеп комитеті үшін осы бағытта жекелеген тексерулер жүргізетін белгілі басшылық құралы болып отыр. Есеп комитеті жүргізген тексерулер нәтижелері бойынша бірқатар табиғат қорғау салалық бағдарламаларын іске асыруда тиімділіктің жетіспеуі атап көрсетілді.

Осылайша, Есеп комитеті өз өкілеттіктеріне сәйкес, орталық мемлекеттік органдардың, мемлекеттік және «жасыл экономика» арнасындағы бюджеттік бағдарламалардың стратегиялық жоспарларының іске асырылуына баға береді.

Қоршаған ортаны және табиғи ресурстарды қорғау саласында Қазақстан Республикасы қабылдайтын халықаралық келісімге ерекше назар аударуға болады.

Табиғатты қорғау қызметін реттейтін халықаралық конвенциялар, шарттар мен хаттамалар тармақтарын іске асыру бойынша жауапкершілік Қоршаған ортаны қорғау және су ресурстары министрлігіне жүктелген. Соған байланысты, Қазақстан Республикасы халықаралық конвенцияларды ратификациялау шеңберінде оларды іске асыру бойынша міндеттемені өзіне алады, яғни мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларындағы олардың мемлекеттік және салалық бағдарламаларының байланысымен, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерін

дамыту жоспарларындағы табиғатты қорғау келісімдерінің орындалуына жауаптылықты бекітуі қажет.

Осылайша, экология саласындағы халықаралық міндеттемелерді іске асырудың мақсаттары мен міндеттерін, индикаторларын нақтылау қажет. Мемлекеттік жоспарлау жүйесіне сәйкес, жоғары деңгейдегі құжаттардың бұл көрсеткіштері төменгі деңгейдегі құжатқа кіріктірілуі тиіс.

Бюджет кодексімен және Қазақстан Республикасының өзге заңнамалық актілерімен Есеп комитетінің өкілеттігіндегі экологиялық аудит бақылаудың жеке бағыттарына бөлінген жоқ. Экологиялық аудит терминінің анықтамасын Қазақстан Республикасының Экологиялық Кодексінен табуға болады.

Зерттеушілер пікірі бойынша, Есеп комитеті мемлекеттік аудитке өту шеңберінде оның үлгілеріне сәйкес табиғи ресурстарды басқару және пайдалануды бағалауды жүзеге асыратын болады.

Іс-шаралардың экологиялық әсері үкімет қызметінің кең ауқымды тиімділік аудиті шеңберінде, немесе жекелеген мемлекеттік органдар мен шаруашылық қызметі субъектілерінің қоршаған ортаға бірыңғай экологиялық әсері шеңберінде қарастырылуы мүмкін.

Қоршаған ортаға үкіметтік бағдарламалар қызметінің қандай әсер беруі мүмкін, мұндай әсердің ықтимал көлемі, және шығын ретінде анықталуы мүмкін болатын кез келген мәнді, Есеп комитеті өзі жеке тексеруі мүмкін. Егер бағалау жүргізуге мүмкін болмаса, шешуші мүдделі тараптар, сондай-ақ осы салада мамандандырылатын ғылыми ұйымдар пікірін анықтауға тура келеді.

Одан басқа, лицензияландырылған экологиялық аудиторларды немесе экологиялық ұйымдарды тарта отырып, қоршаған орта саласында өткізу ұсынылатын сәйкестілік аудиті келешекте Есеп комитеті өкілеттігіне кіретін болады.

Сөйтіп, қаржы бақылауының көптеген жоғары органдарының тәжірибесін негізге ала отырып, Есеп комитетіне экологиялық аудит өткізу үшін, қоршаған ортаны қорғау мүдделеріне қатысты қызметтің барлық саласын қозғайтын бағыттар бойынша тиімділік бақылауы тетіктерін қолдану ұсынылады.

Ө. ЖӘКЕНОВА

«ҚБЗО» РМК бас сарапшысы

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ - ВЕРНЫЙ СПУТНИК “ЗЕЛеной ЭКОНОМИКИ”

Нарастание глобальных экологических проблем, истощение природных ресурсов, возникновение кризисов антропогенного происхождения, осознание катастрофичности сложившегося типа социально-экономического развития вызывают необходимость пересмотра системы взаимоотношений «природа – человечество», поиска путей их гармонизации

В этих целях РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» проведено исследование по теме «Исследование зарубежного опыта проведения экологического аудита высшими органами финансового контроля и выработка рекомендаций по его использованию в отечественной практике».

Причиной послужило то, что Казахстан как страна с неблагоприятными экологическими зонами нуждается в постоянном контроле вопросов, связанных с окружающей средой. Необходимо внедрение новых эколого-экономических понятий, таких как экологический аудит. В то время как в странах Запада уже существует теоретический и практический опыт его применения, Республика Казахстан еще только начинает его внедрять.

Первоначальное распространение экологический аудит получает в промышленно развитых странах во второй половине прошлого века. Экологический аудит преследует цель обеспечения контроля над всеми видами деятельности, влияющими на эффективное и рациональное управление природными ресурсами, а также окружающую среду.

Экологический аудит в составе финансового контроля выделяется развитой аналитической частью. В мировой опыте наработаны различные методики осуществления экологического аудита, как в промышленном, так и в государственном секторе.

Высшие органы финансового контроля в соответствии с наделенными полномочиями не могут оставаться в стороне от такой проблемы, как сохранение окружающей среды и природных ресурсов.

Поэтому в ходе работы XX конгресса Международной организации высших органов финансового контроля (INTOSAI) в ноябре 2010 года принята «Йоханнесбургская декларация», которая содержит основные направления деятельности высших органов финансового контроля, в том числе рекомендации по обеспечению стабильного экономического роста и охране окружающей среды.

В Йоханнесбургской декларации отмечено, что для устойчивого развития требуется предпринять согласованные действия в следующих трех ключевых областях: сохранение природных ресурсов и окружающей среды, экономический рост и справедливость, а также социальный прогресс.

В ходе осуществления экологического аудита выявляются основные проблемы, систематически идентифицируемые разными странами.

В настоящее время в Республике Казахстан нарастает проблема ухудшения состояния природных ресурсов и окружающей среды. В этой связи необходима координация действий со стороны всех государственных органов в направлении к устойчивому развитию. Назрела необходимость активизации внедрения экологического аудита

в деятельность институтов внешнего финансового контроля.

Основные приоритетные задачи Республики Казахстан отражены в Указе Президента Республики Казахстан от 30 мая 2013 года № 577 «О Концепции по переходу Республики Казахстан к «зеленой экономике» (далее – Концепция):

1) повышение эффективности использования ресурсов (водных, земельных, биологических и др.) и управления ими;

2) модернизация существующей и строительство новой инфраструктуры;

3) повышение благополучия населения и качества окружающей среды через рентабельные пути смягчения давления на окружающую среду;

4) повышение национальной безопасности, в том числе водной безопасности.

Меры по переходу к «зеленой экономике», согласно Концепции, будут реализованы по направлениям: устойчивое использование водных ресурсов, развитие устойчивого и высокопроизводительного сельского хозяйства, энергосбережение и повышение энергоэффективности, развитие электроэнергетики, система управления отходами, снижение загрязнения воздуха и сохранение и эффективное управление экосистемами.

Вопросы реализации перехода к «зеленой экономике» будут регулироваться законодательными актами Республики Казахстан.

На основании плана мероприятий по реализации Концепции можно сделать вывод, что стратегические планы государственных органов и программы развития территорий, отраслевые программы будут приведены в соответствие с положениями Концепции.

Положения Концепции стали определенным руководством для Счетного комитета, который проводит отдельные проверки в данном направлении. По результатам проверок, проводимых Счетным комитетом, отмечается недостаточная эффективность реализации ряда природоохранных отраслевых программ.

Таким образом, Счетный комитет в соответствии со своими полномочиями дает оценку реализации стратегических планов центральных государственных органов, государственных и бюджетных программ в русле «зеленой экономики».

Следует обратить особое внимание на международные соглашения, принимаемые Республикой Казахстан в области защиты окружающей среды и природных ресурсов. Ответственность по реализации пунктов международных конвенций, договоров и протоколов, регулирующих природоохранную деятельность, закреплена за Министерством охраны окружающей среды и водных ресурсов. В связи с тем, что в рамках ратификации

международных конвенций Республика Казахстан принимает обязательства по их реализации на себя, необходимо закрепить ответственность за исполнение природоохранных соглашений в стратегических планах государственных органов с увязкой их государственными и отраслевыми программами, а также в планах развития субъектов квазигосударственного сектора.

Таким образом, необходима конкретизация целей и задач, индикаторов реализации международных обязательств в области экологии. В соответствии с системой государственного планирования эти показатели документов верхнего уровня нужно имплементировать в документы нижнего уровня.

Бюджетным кодексом и иными законодательными актами Республики Казахстан в полномочиях Счетного комитета экологический аудит не выделен в отдельное направление контроля. Определение термина экологический аудит можно найти в Экологическом кодексе Республики Казахстан.

По мнению исследователей, Счетный комитет в рамках перехода на государственный аудит в соответствии с его типами будет осуществлять оценку управления природными ресурсами и их использования.

Экологическое воздействие мероприятий может рассматриваться в рамках широкомасштабного аудита эффективности деятельности правительства, или в рамках исключительно экологического воздействия на окружающую среду отдельными госорганами и субъектами хозяйственной деятельности.

Счетный комитет может самостоятельно проверить, какое влияние деятельность правительственных программ может оказать на окружающую среду, вероятные масштабы такого влияния, и любые значения, которые могут быть зафиксированы в качестве затрат. Если проведение оценки невозможно, то следует определить мнение ключевых заинтересованных сторон, а также научных организаций, специализирующихся в данной области.

Кроме того, в полномочия Счетного комитета в перспективе будет входить аудит соответствия в сфере окружающей среды, который рекомендуется проводить с привлечением лицензированных экологических аудиторов или экологических организаций.

Итак, исходя из опыта многих высших органов финансового контроля, Счетному комитету рекомендуется для проведения экологического аудита применять механизм контроля эффективности по направлениям, так как он затрагивает все сферы деятельности, касающиеся интересов охраны окружающей среды.

А. ЖАКЕНОВА

главный эксперт РГП «ЦИФН»

ENVIRONMENTAL AUDIT IS A RIGHT PARTNER TO THE “GREEN ECONOMY”

Growth of global environmental problems, depletion of natural resources, emergence of crises of human origin, recognition of catastrophes of the established type of the socio-economic development make it necessary to revise the system of relationship “nature – humanity”, and to find ways to harmonize them

For these purposes, the RSE “Center for Financial Violations Research” has undertaken a study on the topic “Survey of Foreign Experience in the Environmental Auditing by the Supreme Auditing Institutions and Making Recommendations for Its Use in the Domestic Practice”.

The reason has been that as a country with unfavorable ecological zones Kazakhstan is in need of constant control over environment-related issues. It is necessary to implement new ecological and economic concepts such as an environmental audit. While the Western countries already avail of theoretical and practical experience in its use, the Republic of Kazakhstan is only beginning to implement it.

The environmental audit has got its initial distribution in industrialized countries during the second half of the last century. It aims to ensure control over all activities affecting the efficient and sustainable management of natural resources and environment.

As part of the financial control the environmental audit is highlighted with the developed analytical part. In global practice various techniques on environmental auditing have been already developed and implemented both in the industry and in the public sector.

In accordance with the powers vested, the SAIs cannot remain uninvolved in such issues as preservation of natural resources and environment.

Therefore, the “Johannesburg Declaration”, which prescribes the main activities of the SAIs and recommendations for the sustained economic growth and environment preservation, was adopted during the 20th Congress of the International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) in November 2010.

The Johannesburg Declaration notes that the sustainable development requires concerted actions in three key areas: preservation of natural resources and environment, economic growth and justice, and social progress.

The environmental audit reveals major problems that are systematically identified by different countries.

Currently, the Republic of Kazakhstan faces the growing problem of deterioration of natural resources and environment. In this regard, all public bodies must coordinate their actions in line with the sustainable development. It is a long past time to revitalize implementation of the environmental audit of the supreme auditing institutions.

The major priorities of the Republic of Kazakhstan are reflected in the Decree of the President of the Republic of Kazakhstan as of May 30, 2013 № 577 “On the Concept of Transition of the Republic of Kazakhstan to a “Green Economy” (hereinafter as the Concept).

- 1) Improvement of the efficient use of resources (water, land, biological, etc.) and their management;
- 2) Modernization of the existing infrastructure and construction of the new infrastructure;
- 3) Steady growth in prosperity of the population and the environment quality through cost-effective ways to mitigate pressure on the environment;
- 4) Enhancement of the national security, including the water security.

According to the Concept, measures for transition to a “green economy” will be implemented the following areas: sustainable use of water resources, development of sustainable and highly productive agriculture, energy conservation and energy efficiency, electricity, waste management system, reduced air pollution and conservation and effective management of ecosystems.

Issues surrounding the transition to a “green economy” will be governed by legal acts of the Republic of Kazakhstan.

On the basis of the action plan for the concept fulfillment, we can conclude that the strategic plans of government bodies, regional development programs and sectorial programs will be aligned with the Concept provisions.

Concept provisions have become some sort of guidance for the Accounts Committee, which carries out single inspections in this direction. According to the results of inspections conducted by the Accounts Committee, we can observe insufficient effectiveness of the sectorial program fulfillment.

Thus, in accordance with its mandate, the Accounts Committee assesses the fulfillment of the strategic plans of the central government agencies, government and budget programs in line with the “green economy”.

We should pay particular attention to international agreements ratified by the Republic of Kazakhstan in the field of preservation of natural resources and environment. Responsibility for fulfillment of paragraphs from international conventions, treaties and protocols governing environmental activities is assigned to the Ministry of Environment and Water Resources. Due to the fact that within the ratification of international conventions the Republic of Kazakhstan undertakes a responsibility for their fulfillment, it is necessary to fix the responsibility for enforcing environmental agreements in the strategic plans of public bodies linking them to some national and sectorial programs and development plans for the quasi-public sector.

Thus, it is necessary to define goals and objectives, indicators for fulfillment of international obligations in the field of ecology. In accordance with the state planning system, the indicators for top-level documents must be implemented in lower-level documents.

The Budget Code and some other legal acts of the Republic of Kazakhstan do not allocate the environmental audit as a separate control within the framework of the Accounts Committee. You can find a definition for the environmental audit in the Environmental Code of the Republic of Kazakhstan.

According to some researchers, the Accounts Committee will also assess the management of natural resources and their use in the course of the transition to the state audit in accordance with its types.

Environmental impact of the measures may be considered as part of a large-scale audit of the government performance, or as part of solely environmental impact on the part of some government agencies and business entities.

The Accounts Committee can independently verify what impact the government programs may have on the environment, the likely extent of such an impact, and any values that can be fixed as expenditure. If the assessment is not possible, then the opinion of the key stakeholders, as well as research organizations specializing in this field, must be defined.

In addition to that, the powers of the Accounts Committee will include in the future the compliance audit in the field of environment, which is recommended to be fulfilled with the participation of the licensed environmental auditors or environmental organizations.

So, based on the experience of many SAIs, for the purposes of the environmental audit, the Accounts Committee is recommended to apply the mechanism for monitoring the effectiveness over specific activities, since it influences all the activities surrounding the interests related to the environment preservation.

A. ZHAKENOVA

Chief Expert of the RSE “CFVR”

КЕДЕНДІК ОДАҚ ЖАНЫНДАҒЫ АУДИТТИҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІНІҢ ОРТАҚ ШЕШІМІ

Жақында Ресей және Қазақстанның мемлекет басшыларының қатысуымен болған өңіраралық 10 форумда Н.Ә. Назарбаев атап өткендей «Ресейдің, Белорусияның және Қазақстанның Кедендік одағы екі жылдағы жұмысында өз тиімділігін көрсетті. Біз Еуразиялық экономикалық одақ құруда, яғни кеңестік кезеңнен кейінгі кеңістікте шоғырланудың ең биік деңгейінде сеніммен алға жылжып келеміз. Оның барлық мемлекеттер үшін тиімділігін, тең құқықтылығын, пайдалылығын дәлелдегіміз келеді»

Жақында Ресей және Қазақстанның мемлекет басшыларының қатысуымен болған өңіраралық 10 форумда Н.Ә. Назарбаев атап өткендей «Ресейдің, Белорусияның және Қазақстанның Кедендік одағы екі жылдағы жұмысында өз тиімділігін көрсетті. Біз Еуразиялық экономикалық одақ құруда, яғни кеңестік кезеңнен кейінгі кеңістікте шоғырланудың ең биік деңгейінде сеніммен алға жылжып келеміз. Оның барлық мемлекеттер үшін тиімділігін, тең құқықтылығын, пайдалылығын дәлелдегіміз келеді.»

Технологиялық, көліктік, сауда-экономикалық өзара іс-қимылды, шағын және орта бизнесті кеңейту мен жеңілдетуге мүмкіндік беретін, олардың шоғырлану тәжірибесі мен институционалды-құқықтық реформаларын айшықтайтын, неғұрлым дамыған мемлекеттермен Кедендік одақ және бірыңғай экономикалық кеңістік шеңберінде жан-жақты ынтымақтастықта болуға бүгінгі таңда біздің еліміз әдеттегідей зор қызығушылық танытты. Өмір сапасы, қоршаған орта жағдайын жақсарту, су ресурстарын сақтау, бизнесті жан-жақты дамыту мәселелеріне ерекше көңіл бөлініп отыр.

Экономика саласындағы халықаралық шоғырланудың рөлі мен мәнінің күрт өсуімен қосақтала жүретін қазіргі заманғы бизнестің дамуы алайда, әр түрлі елдерде қолданылатын бухгалтерлік есеп пен аудит принциптерінің біркелкі және ашықтыққа деген жаңа талаптарын көрсететіні белгілі. Атап айтқанда біркелкілік халықаралық шоғырландыру мен Еуразиялық экономикалық одақ құруда өз есігін айқара ашатын кілт болып табылуы мүмкін.

Және бүгінгі таңдағы заңнамадағы өзгерістер ел Президентінің жыл сайынғы Қазақстан халқына Жол-

дауында көрініс тапқан нұсқауларынан туындайды. «Құрамына ұлттық компаниялар мен басқа ұйымдар кіретін барлық холдингтердің басты міндеттерінің бірі, - деп атап көрсетті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев өзінің “Қазақстан-2030” Жолдауында, - корпоративтік басқарудың, есептілік пен ашықтықтың халықаралық тәжірибесін енгізу арқылы олардың қызметін ретке келтіру болып қала бермек.»

Бүгінгі таңда, қаржының нағыз объективтілігі мен ашықтығын тек аудиттің көмегімен қамтамасыз етуге болатыны қазірдің өзінде жасырын емес. Мемлекет Басшысы күтуді бекерден бекер айтқан жоқ «...мінсіз репутациясымен, тәуелсіз аудиторды тарта отырып жүргізуге болатын, холдингтер жұмыс нәтижесінің жыл сайынғы аудиті осы холдингтер қызметі ашықтығының нақты жүйесін және жариялы түрде бағалауды қамтамасыз етуге жәрдемдесетін болады.» Демек, аудиттің негізге алынатын принципі оның тәуелсіздігі. Тәуелсіздік принциптерінің бұзылуы салдарынан мүдделер қақтығыстары аз туындап отырған жоқ. Сондықтан, аудиторлық ұйым жеке тұлға түрінде, болмаса халықаралық аудиторлық ұйымдар аудиторларының тек жүз пайыздық қатысуымен қалыптастырылуы мүмкін екендігі кешірек белгіленді.

Тәуелсіздіктің тағы бір шарты – бұл Әдепнама кодексі, аудиторлардың кәсіби қызметінің этикалық ереже жиынтығы. Бірінші Әдепнама кодексі 1994 жылы әзірленді («Аудитор қызметі туралы» Заң қабылданған соң, іле-шала), 2006 жылы тек қана заң талаптары емес, қазіргі заманғы стандарттар талаптары шеңберінде өзгеріске түсті, атап айтқанда аудиторлық кәсіптің негізгі принциптері – адалдық, объективтілік, кәсіби құзыреттілік, жауаптылық, құпиялылық, ұйымның стандарттарын сақтау. Сондықтан, кәсіби ұйымдардағы

әдепнама кодексі біздің елімізде Халықаралық бухгалтерлер федерациясының әдепнама кодексі талаптарына сәйкес келуі тиіс екендігін мемлекет анықтау қажет деп шешті.

Одан басқа, Қазақстан ДСҰ-на кіруде халықаралық стандартқа барабар сәйкестікті шамалайтын, өз дамуының басымдықты бағыттарының бірін белгілейді. Стандарттарды, біздің еліміздегі бухгалтерлік есеп пен аудит кодекстерін сақтау саласында зерттеу жүргізген Дүниежүзілік Банк есебі бойынша, Қазақстанға халықаралық биржаларға шығатын, олардың өздерінің құнды қағаздарын орналастыратын біздің кәсіпорындарымызға инвесторлар тарапынан сенімді жоғалтпау үшін, сертификациялық емтихандардың деңгейін көтеру ұсынылған.

Өзінің жұмыс істеп жатқанына қазірдің өзінде 20 жыл болып отырған Қазақстанның аудиторлық қауымдастығының дүние жүзінде біздің еліміздің өресін арттыруда үлкен рөл атқарғандығына үкіметтің сенімі мол. Бұл сөз ауқымы баршаға асыра айтқандық болып көрінбеуі керек. Аудиторлар палатасы кеңестік дәуірден кейінгі кеңістікте де бірінші болып, өз құрамына 120-дан астам елді біріктіретін, IFAC - Халықаралық бухгалтерлер федерациясының нағыз мүшесі болды. Бұл – жетістік, онымен санаспауға болмайды.

2007 жылғы қазан айында біздің елімізде және ТМД –да бірінші рет Халықаралық бухгалтерлер федерациясының өңірлік конференциясы өткізілді, ал оны өткізу орны болып Қазақстан таңдалған болатын, себебі, кәсіби ұйым қалай жұмыс істейді, қандай жетістіктер бар, ол қандай мәселелермен бетпе-бет келеді дегендей, осыларға халықаралық кәсібилер қауымдастығының басы қасында болып көз жеткізуі тиіс болды.

Халықаралық бухгалтерлер федерациясының мүшелерін, нақтылай айтқанда, оның комитетін қамтыған бұл өңірлік конференцияға 30-дан аса елдің өкілдері келді: АҚШ, Сенегал, Шри-Ланка, Жапония және т.б. Аса зор кәсіби импульс орнықты – Аудиторлар палатасы мүшелері жеке өзара қарым-қатынас үшін де ойдағыдай мүмкіндік алды. Кәсіби ұйымдардың жұмыстары жоғары бағаланғанын да қуанышпен айтуға болады, ал оның өкілі ел тарихында және бүкіл ТМД-да бірінші рет дамыған ұлттар бойынша IFAC комитетінің мүшесі болды. Еуразияның орталық мемлекеті сияқты – Президент белгілеген жол бойынша, бұл Қазақстанның рөлін көтеруші нақты қадам.

Құрамына Ресей, Беларусь, Украина, Молдова, Грузия, Әзербайжан, Орталық-Азия өңіріндегі барлық елдер енген сертификатталған бухгалтерлер мен аудиторлардың Еуразиялық Кеңесін (СБАЕК) құруда өз кезінде бастамашысы мен ұйымдастырушысы болған Аудиторлар палатасы, әлде Қазақстан беделі үшін жұмыс істемей ме. Халықаралық деңгейдегі кәсіби бухгалтерлер мен аудиторларды даярлаудың бірыңғай жүйесін құру, оларды бірыңғай сертификаттау сияқты – басты мақсатқа қол жеткізуге мүмкіндік туды. СБАЕК

орталық кеңесі Алматы қаласында орналасқан. Осы халықаралық жоба шеңберінде қазірдің өзінде 40 000-нан аса бухгалтерлер мен аудиторлар оқып шықты. 10978 бухгалтерлер мен аудиторлар қазірдің өзінде САР және СРА сертификаттарын алды, оның ішінде Қазақстан бойынша – 4 482 адам бар. Кәсіби бухгалтерлердің бұл сертификаттарының деңгейі аудиторлар біліктілігі деңгейіне сәйкес келеді және келешекте бұл мамандардың қосымша жағдайларсыз аудиторлар болып танылуы тиіс екендігімен келісуге болады.

Аудитті және бухгалтерлік есепті дамыту мәселелерінде ерекше оң пайымдау деп, Қазақстан мен Ресейдің парламенттері мен кәсіби ұйымдарының өзара іс-қимылын санауға болады. Мысалы, Ресейде қазірдің өзінде аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымдары аккредиттеуден, аудиторлық қызметті лицензиялаудан, аудиторлық фирмалардың қызметкерлері болып табылатын аудиторлық ұйымдар мен аудиторлар қызметін уәкілетті мемлекеттік органдар тарапынан бақылаудан бас тартты. Сол мезетте, аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымдарының рөлі көтеріледі, оларға деген талаптар артады. Оларға аудиторлар мен аудиторлық ұйымдардың міндетті мүшелігі, аудиторлардың біліктілігін міндетті арттыру жүйесі енгізіледі. Аккредиттеу орнына аудиторлардың өзін-өзі реттейтін ұйымдарының ұсынылған құжаттары бойынша мемлекеттік реестрді жүргізуге арналған уәкілетті органның құқығы қарастырылған. Аудиторлық қызметті нормативтік-құқықтық реттеу жүзеге асырылуда. Сондай-ақ, аудиторлардың өзін өзі реттейтін ұйымдары аудиторларының, аудиторлардың өзін өзі реттейтін ұйымдарындағы мүшелігін тоқтату туралы орындалуға міндетті күні бұрын берілетін ұйғарымын жіберу құқығы қарастырылған. Осылайша аудиторлық ұйымдарға деген талап етушілікті күшейту Ресей Федерациясының жаңа заңында аудиторлардың өзін өзі реттейтін ұйымдарын нығайту және дамытумен, олардың аудиторлық қызметті дамытудағы рөлі және жауаптылығын арттырумен үйлеседі. Келешекте біздің ресейліктердің тәжірибесі мен жаңашылдықтарына жігі көзқараспен қарауымызға және олардың озықтарын өз ісімізге пайдалануымызға тура келеді.

Алайда, заңның қабылдануымен бірге еліміздің аудиті алдында жаңа келешек үдесі ашылатыны сөзсіз. Негізгі мәселелер заңнамалық тұрғыда шешімін тапты, жылдар бойындағы аздықөпті мәселелер жүгі алынды. Ендігі ақиқат – аудиторлардың өз ісін қолға алуы.

С. Х. КӨШКІМБАЕВ

*ҚР Еңбек сіңірген қайраткері,
экономика ғылымдарының кандидаты,
ҚР Аудиторлар палатасының
Президенті*

СОВМЕСТНОЕ РЕШЕНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ВОПРОСОВ АУДИТА ПРИ ТАМОЖЕННОМ СОЮЗЕ

Как недавно отметил Н.А. Назарбаев на 10 Форуме межрегионального сотрудничества России и Казахстана с участием глав государств: «Таможенный союз России, Беларуси и Казахстана за два года работы показал свою эффективность. Мы уверенно движемся к созданию Евразийского экономического союза, то есть самого высокого уровня интеграции на постсоветском пространстве. Хотим доказать ее эффективность, равноправие, выгоду для всех государств»

Как недавно отметил Н.А. Назарбаев на 10 Форуме межрегионального сотрудничества России и Казахстана с участием глав государств: «Таможенный союз России, Беларуси и Казахстана за два года работы показал свою эффективность. Мы уверенно движемся к созданию Евразийского экономического союза, то есть самого высокого уровня интеграции на постсоветском пространстве. Хотим доказать ее эффективность, равноправие, выгоду для всех государств».

Сегодня наша страна по-прежнему глубоко заинтересована во всестороннем сотрудничестве в рамках Таможенного союза и Единого экономического пространства с наиболее развитыми государствами, что даст возможность расширить и упрочить технологическое, транспортное, торгово-экономическое взаимодействие, малый и средний бизнес, почерпнуть их опыт интеграции и институционально-правовых реформ. Особое внимание уделяется вопросам качества жизни, улучшению состояния окружающей среды, охране водных ресурсов, всестороннему развитию бизнеса.

Известно, однако, что современное развитие бизнеса, сопровождающееся резким возрастанием роли и значения международной интеграции в сфере экономики, предъявляет новые требования к единообразию и прозрачности применяемых в разных странах принципов бухгалтерского учета и аудита. Именно единообразие может стать тем ключом, который шире откроет двери к международной интеграции и созданию Евразийского экономического союза.

И нынешние изменения вытекают в законодательстве из указаний Президента страны, содержащихся в его Ежегодных Посланиях народу Казах-

стана. «Одной из главных задач всех госхолдингов, входящих в них нацкомпаний и других организаций, - подчеркнул Нурсултан Абишевич Назарбаев в своем Послании «Казахстан-2030», - остается упорядочение их деятельности через внедрение международной практики корпоративного управления, подотчетности и прозрачности».

Сегодня уже не секрет, что настоящую объективность и прозрачность финансов можно обеспечить только с помощью аудита.

Не случайно Глава государства высказал ожидания «...что ежегодный аудит результатов работы госхолдингов, который будет проводиться с привлечением независимого аудитора с безупречной репутацией, будет содействовать обеспечению четкой системы прозрачности и публичной оценки деятельности данных холдингов». Следовательно, основополагающим принципом аудита является его независимость. Из-за нарушения принципа независимости нередко возникал конфликт интересов. Поэтому позднее установлено, что аудиторская организация может быть сформирована только стопроцентным присутствием аудиторов в виде физических лиц либо международных аудиторских организаций.

Еще одно условие независимости – это Кодекс этики, свод этических правил профессиональной деятельности аудиторов. Первый Кодекс этики был выработан в 1994 году (сразу после принятия первого Закона «Об аудиторской деятельности»), в 2006 году он претерпел изменения в рамках требований не только закона, но и современных стандартов, а именно основных принципов аудиторской профессии – честность, объективность, профессиональная компетентность, ответственность, конфиденциальность, соблюдение стандартов органи-

зации. Поэтому государство сочло необходимым определить, что кодексы этики профессиональных организаций в нашей стране должны соответствовать требованиям кодекса этики Международной федерации бухгалтеров.

Кроме того, Казахстан одним из приоритетных направлений своего развития определяет вхождение в ВТО, что предполагает адекватное соответствие международным стандартам. По отчету Всемирного Банка, который проводил исследования в области соблюдения стандартов, кодексов бухгалтерского учета и аудита в нашей стране, Казахстану предложено поднять уровень сертификационных экзаменов с тем, чтобы не потерять доверие со стороны инвесторов к нашим предприятиям, выходящим на международные биржи, где они размещают свои ценные бумаги.

У государства есть убеждение, что аудиторское сообщество Казахстана, которому фактически уже 20 лет, немалую роль сыграло в повышении престижа нашей страны во всем мире. И пусть не покажутся всем эти слова высокопарными. Палата аудиторов первой на постсоветском пространстве стала действительным членом IFAC – Международной федерации бухгалтеров, объединяющей свыше 120 стран мира. Это успех, с которым нельзя не считаться.

В октябре 2007 года впервые в нашей стране и СНГ была проведена региональная конференция Международной федерации бухгалтеров, местом проведения был осознанно выбран Казахстан, потому что международному сообществу профессионалов нужно было воочию убедиться, как работает профессиональная организация, какие есть достижения, с какими проблемами она столкнулась. Эта региональная конференция членов Международной федерации бухгалтеров, а точнее его Комитета, на которую приехали представители более 30 стран: США, Сенегала, Шри-Ланки, Японии и т.д. Получен огромный профессиональный импульс – члены Палаты аудиторов имели уникальную возможность для личного общения. Отрадно, что работа профессиональной организации оценена очень высоко, а ее представитель впервые в истории страны и всего СНГ стал членом Комитета IFAC по развивающимся нациям. Это реальные шаги по пути, определенному Президентом, поднимающие роль Казахстана – как центрального государства Евразии.

А разве не работает на престиж Казахстана то, что Палата аудиторов в свое время стала инициатором и организатором создания Евразийского Совета сертифицированных бухгалтеров и аудиторов (ЕССБА), в который вошли Россия, Беларусь, Украина, Молдова, Грузия, Азербайджан, все страны Центрально-Азиатского региона. Удалось достичь главной цели – создания единой системы подготовки профессиональных бухгалтеров и аудиторов международного уровня,

их единой сертификации. Центральный офис ЕССБА находится в г. Алматы. В рамках этого международного проекта уже прошли обучение более 40 000 бухгалтеров и аудиторов. 10 978 бухгалтеров и аудиторов уже получили сертификаты САР и СРА, в т.ч. по Казахстану – 4 482 человека. Уровень этих сертификатов профессиональных бухгалтеров соответствует уровню квалификации аудиторов и нужно согласиться, что в дальнейшем эти специалисты без дополнительных условий должны быть признаны аудиторами.

Особенно позитивным в вопросах развития аудита и бухучета можно считать взаимодействие парламентов и профессиональных организаций Казахстана и России. В России, например, уже отказались от аккредитации саморегулируемых организаций аудиторов, лицензирования аудиторской деятельности, контроля со стороны уполномоченных государственных органов за деятельностью аудиторских организаций и аудиторов, являющихся сотрудниками аудиторских фирм. В то же время возрастает роль саморегулируемых аудиторских организаций и повышаются требования к ним. Вводится обязательное членство в них аудиторов и аудиторских организаций, система обязательного повышения квалификации аудиторов. Взамен аккредитации предусмотрено право уполномоченного органа на ведение государственного реестра саморегулируемых организаций аудиторов по представленным ими документам. Осуществляется нормативно-правовое регулирование аудиторской деятельности. Предусмотрено также право направлять обязательные к исполнению предписания саморегулируемым организациям аудиторов о приостановлении членства аудиторских организаций в саморегулируемых организациях аудиторов. Таким образом, усиление требовательности к аудиторским организациям сочетается в новом законе РФ с укреплением и развитием саморегулируемых организаций, повышением их роли и ответственности за развитие аудиторской деятельности. В дальнейшем нам следует попристальнее присмотреться к опыту и новациям россиян и лучше использовать у себя.

Несомненно, однако, что перед аудитом страны с принятием закона открываются новые перспективы. Законодательно решены основные проблемы, сняты на многие годы все небольшие вопросы. Ясно одно – теперь дело за самими аудиторами

С. Х. КОШКИМБАЕВ

*Заслуженный деятель РК,
кандидат экономических наук,
Президент Палаты
аудиторов РК*

JOINT SOLUTION TO STRATEGIC AUDIT ISSUES IN THE CUSTOMS UNION

As N.A. Nazarbayev has recently noted at the 10th Russia-Kazakhstan Interregional Cooperation Forum with the participation of Heads of State, «The Customs Union of Russia, Belarus and Kazakhstan has shown its effectiveness for two years. We are confidently moving towards the creation of the Eurasian Economic Union, that is the highest level of integration in the post-Soviet space. We want to prove its effectiveness, equality, benefits to all countries»

As N.A. Nazarbayev has recently noted at the 10th Russia-Kazakhstan Interregional Cooperation Forum with the participation of Heads of State, «The Customs Union of Russia, Belarus and Kazakhstan has shown its effectiveness for two years. We are confidently moving towards the creation of the Eurasian Economic Union, that is the highest level of integration in the post-Soviet space. We want to prove its effectiveness, equality, benefits to all countries».

Today, our country is still deeply interested in the comprehensive cooperation within the framework of the Customs Union and the Common Economic Space with the Largest Economies, which will give us an opportunity to expand and strengthen our engineering, transport, trade and economic cooperation, small and medium business; to learn their integration experience and institutional-legal reforms. Particular attention is paid to the quality of life, the environment improvement, preservation of water resources, and comprehensive business development.

However, we all know that the current business development, which is accompanied by a sharp increase in the role and importance of the international integration in the economy, places new demands on uniformity and transparency of the accounting and auditing principles applied in different countries. The uniformity could be the key that will open the door to the international integration and creation of the Eurasian Economic Union.

Current changes legally arise from the directives of the President of our Country, as specified in his

Annual Address to the Nation. «One of the main tasks of all state holdings, including national companies and other organizations, – as Nursultan Nazarbayev said in his Address «Kazakhstan -2030, – is to streamline activities through the implementation of international practices of corporate governance, accountability and transparency».

Today, it is no secret that the real credibility and finance transparency can only be achieved with the help of audit.

It is no mere change that Head of State has expressed his expectations «... that the annual audit of state holdings, which will be carried out by an independent auditor with an impeccable reputation, will help ensure clear system for transparency and public assessment of the holdings». Consequently, a fundamental audit principle is its independence. A conflict of interest is often not uncommon because of the breach in the principle of independence. Therefore, as later established, the auditing organization may be established only with the hundred-percent participation of auditors through individuals or international auditing organizations.

Another condition of independence is the Code of Ethics, a set of ethical rules for auditor professional activities. The first Code of Ethics was developed in 1994 (right after the adoption of the First Law «On Audit Activities»). In 2006 it underwent some changes within the limits of not only the law, but also of some modern standards, namely, the basic principles of the audit profession which are integrity, fairness, professional competence, responsibility, confidentiality, and

compliance with the standards by an organization. Therefore, the government found it necessary to determine that the codes of ethics for professional organizations in our country must comply with the Code of Ethics of the International Federation of Accountants.

Moreover, Kazakhstan determines accession to the WTO as one of the priorities of its development, which implies adequate compliance with international standards. According to the World Bank, which has conducted survey in the field of compliance with the standards, codes of accounting and auditing in our country, Kazakhstan has received proposals to upgrade the level of certification exams in order not to lose investors' confidence in regard to our companies that are emerging at the international exchanges where they place their securities.

The state has strong belief that the audit community in Kazakhstan, which is actually already 20 years old, has played a significant role in enhancing the prestige of our country all around the world. And let these words not be stilted to all of us! The Chamber of Auditors has been the first in the post-Soviet space to have become a full member of the IFAC, the International Federation of Accountants, which unites more than 120 countries. This is the success that must be kept in our memories.

In October 2007, the Regional Conference of the International Federation of Accountants, or rather its Committee, where Kazakhstan was consciously chosen as the Conference venue, was held for the first time not only in our country, but also in the CIS. The reason is that the international professional community needed to see firsthand how the professional organization was functioning, what kind of achievements it had made, and what challenges it had faced. This is the Regional Conference of the International Federation of Accountants, or rather the Committee, which was attended by representatives from more than 30 countries: the USA, Senegal, Sri Lanka, Japan, etc. A huge professional impulse was received – the Chamber of Auditors had a unique opportunity for personal interaction. It is gratifying to emphasize that the work of the professional organization was highly appreciated. And its representative became a member of the Committee of the IFAC for developing nations for the first time in the history of not only our country, but also the CIS. These are real steps on the development way as defined by the President which raise the role of Kazakhstan as the Central State of Eurasia.

Shouldn't it work for the Kazakhstani prestige that in its time the Chamber of Auditors became an initiator and organizer of the Eurasian Council of Certified Accountants and Auditors (ECCAA), which includes Russia, Belarus, Ukraine, Moldova, Georgia, Azerbaijan, and the entire Central Asian Region. We managed

to achieve the main goal – the creation of the unified system for training professional accountants and auditors of the international level, and their single certification. The Central Office of the ECCAA is located in Almaty. More than 40000 accountants and auditors have been trained as part of this international project. 10 978 accountants and auditors have already received certificates CAP and CIPA, including 4482 professionals for Kazakhstan. The level of the professional accounting certificates corresponds to the qualification of auditors, and we need to agree to the fact that these professionals must be recognized as auditors in the future without any additional conditions.

Interactions of parliaments and professional organizations in Kazakhstan and Russia may be considered especially positive in the sphere of the audit & accounting development. For example, Russia has already cancelled accreditation of self-regulating auditing organizations, audit licensing, and control from the public bodies over auditors and audit firms that are members of audit firms. At the same time, the role of self-regulatory audit organizations has increased and their requirements have been upgraded. A compulsory membership of auditors and audit organizations, the system of compulsory training for auditors is under implementation. A right of the authorized body to maintain the state register of self-regulatory audit organizations via documents submitted is granted instead of accreditation. Legal regulation of the auditing activities is provided. There is also a right to refer legally binding instructions for the suspension of auditors' membership of the self-regulatory audit organizations. Thus, toughening of requirements for auditing organizations is combined in the new Law of the Russian Federation with the strengthening and development of self-regulatory organizations, enhancing of their role and responsibility for the audit development. In the future, we should take a closer look at the experience and innovations of the Russians and use the best at home.

There is no doubt, however, that an auditor of our country wins new perspectives with the adoption of the Law. Major problems are legislatively solved; all quick questions are removed for many years. But one thing is clear – now the matter depends upon auditors.

S. C. KOSHKIMBAYEV

*the Honored Figure of
the Republic of Kazakhstan,
Candidate of Economic Sciences,
President of the Chamber
of Auditors of the RK*

2013 ЖЫЛҒЫ ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСЫ

2013 жылы «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетімен жасалған шартқа сәйкес, жеті тақырып бойынша зерттеу жүргізілді. Олардың негізгі бағыты мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің мемлекеттік аудитке өту мәселелеріне қатысты болды

Атап айтқанда Алдын ала бақылауды жүзеге асырудың нормативтік құқықтық базасы бойынша әдіснамалық басшылықтар мен ұсыныстарды әзірлеу проблемасы зерттелді (бюджет жобаларын бағалау).

Зерттеу барысында еліміздің басты қаржылық құжаты ретінде республикалық бюджет жобасын қалыптастыруда өз мәнімен бастапқы аудит болып табылатын республикалық бюджет жобасын алдын ала бағалауды енгізу, Қазақстан Республикасында жүргізілген аудит реформасының маңызды құрамдас бөлігінің бірі болып отырғандығы белгілі болды.

Халықаралық тәжірибені зерделеу, бюджет жобасын қалыптастыруда алдын ала бақылаудың әлемнің көптеген елдерінде дамудың әр түрлі деңгейімен әр түрлі нысанда жүргізілетіндігін көрсетеді. Зерттеулер жүргізу кезінде Бельгия, Германия Федеративтік Республикасы, Ресей Федерациясы, Украина, Швейцария және басқа да елдердің тәжірибелері зерделенді және пайдаланылды.

Қазақстанның республикалық бюджетінің шығыс бөлігі жобасын алдын ала бағалаудың негізгі міндеттері - республикалық бюджет жобасында көрініс тапқан жоспарлау негіздемесін, мақсатқа лайықтылықты және көрсеткіштердің сенімділігін бағалау.

Бұл Есеп комитетінің жаңа функциясы болып табылатын болады. Оның толыққанды орындалуы үшін Қазақстан Республикасының жоғары қаржылық бақылау органының атауын өзгерту жөнінде мәселе көтеру мақсатқа лайықты болып саналады, яғни зерттеу сәтінде өзінің «Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті» деген толық атауына сәйкес, ол тек республикалық бюджеттің атқарылуына бақылау жүргізе алады.

Жүргізілген талдау қорытындысы бойынша бір-қатар ұсынымдар берілді.

Атап айтқанда, алдын ала бағалауды енгізу үлгілеріне деген бірнеше бар амалдардан «кертартпалық» деп аталатын үлгіні беру қолайлы болар еді, қашан да алдын ала бақылау, мейлі тіптен, тиімділік бақылауы түрі прогресті түрде жүзеге асырылса да, сәйкестікке бақылау элементтері бар.

Республикалық бюджет жобаларына алдын ала бағалау жүргізу тікелей нормативтік құқықтық актілерде қарастырылмаған және Есеп комитетінің құзыретіне жатқызылмағандықтан, жағдай күрделілене түседі.

Осыған байланысты зерттеулерде Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық базасына өзгерістер мен толықтырулар енгізу ұсынылды, онда Есеп комитеті бөлісетін өкілеттіктер берілген.

Республикалық бюджет жобаларына алдын ала бағалау жүргізу бойынша Есеп комитетінің жаңа өкілеттіктері мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасында қазірдің өзінде анықталғандығын ескере отырып, сондай-ақ мұндай баға Парламент үшін ұсыным жасаушылық сипатты алып жүретін болады, заңнамалық базаға өзгерістер мен толықтырулар енгізу кезінде осы қағидаттар мен амалдарды негізге алуға тура келеді.

Білікті кадрлардың жетіспеушілігі және мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі кадрларын теориялық және тәжірибелік кәсіби даярлау деңгейінің төмендігі проблемасы Қазақстан Республикасының мемлекеттік аудитті енгізу Тұжырымдамасында көрсетілген.

Сондықтан да «**Қоғамдық сектордағы Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын (ҚСХҚЕС) қолдану жағдайында мемлекеттік қаржылық бақылау органдары қызметкерлерін даярлау және біліктілігін арттыру жүйесі: теория, әдіснама және жетілдіру бағыты**» тақырыбы бойынша зерттеу жүргізілді.

Осы жағдайларда мемлекеттік аудиторлар алдына қаржылық есептілікті және аудит

объектісінің есептік жүйесін зерделеу мен талдау, сондай-ақ қаржылық есептіліктің заңнама және бухгалтерлік стандарттар талаптарына сәйкестігі туралы пікірлерін білдіру міндеті қойылады.

Аудиттің жоғарғы органдарының кәсіби әлеуетін арттырудың халықаралық тәжірибесін талдау барысында, қаржылық есептілік аудитін жүргізу үшін қызметкерлерден есеп пен есептілік жүйесінің жұмыс істеу ерекшелігі, қаржылық есептілік аудиті кезінде қолданылатын әдістер мен амалдар, тәуекелдерді анықтау дағдылары, ақпараттық жүйелердегі бақылау құралдарымен жұмыс, ішкі бақылау жүйесін тексеру жөніндегі білім-танымы талап етілетіндігі белгіленді.

Қазақстандағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін дамытудың негізгі үрдістері мен проблемаларын зерттеу оқыту кезінде тексеру жүргізудің нақты нысандары мен әдістері, жаңа жағдайларда қаржылық есептілік бақылауын жүзеге асырудың ерекшеліктері қарастырылуы тиіс екендігіне тұжырым жасауға мүмкіндік берді.

Осыған байланысты оқытылатын ұйымдардың алдында мемлекеттік мекемелерді есептеу әдісі бойынша есепке алуға өту кезінде мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жұмысының енгізілетін жаңа функцияларына, нысандары мен әдістеріне білім бағдарламалары бейімделуінің қажеттілігі өзектілендіріледі.

Мемлекеттік аудит органдары қызметкерлерінің сапалық құрамын талдау және социологиялық зерттеу жүргізу барысында ҚСХҚЕС-ті тәжірибеде қолданудың проблемалық мәселелері анықталды. Атап айтқанда, бақылау-талдамалық іс-шараларды жоспарлау үшін қаржылық ақпараттарды пайдаланудағы дағдылардың жетімсіздігі атап көрсетіледі.

Білікті кадрлардың жетіспеушілігі және мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі кадрларын теориялық және тәжірибелік кәсіби даярлау деңгейінің төмендігі туралы куәландыратын көрсетілген проблемалар, ҚСХҚЕС-ті, мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды кәсіби оқытуда жоғары қажеттікті шарттастыра жүктейді.

Бұл ретте кадрларды кәсіби даярлау үшін мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүйелерін әдіснамалық қамтамасыз ету маңызды фактор болып табылады.

Есептеу әдісі бойынша жасалған қаржылық есептілікке тексеру жүргізуге амалдарды анықтайтын, ережелер мен әдістемелік ұсынымдардың Есеп комитетінде болмай отырғандығын көрсетуге тура келеді.

«Мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігін бақылау (аудит)» білім беру бағдарламасы бойынша оқу-әдістемелік кешендерді қалыптастыру мақсатында, Қазақстан Республикасында мемлекеттік мекемелердің қаржылық есептілігін бақылауды

(аудитті) жүргізу бойынша басшылыққа алу оқу құралы дайындалды.

Одан басқа, оқытудың әдіснамасы бойынша ұсыныстар мен ұсынымдар, тұжырымдар құрылған; бухгалтерлік есеп және есептілік саласындағы сияқты, қаржылық есептілік бақылауы (аудиті) персонал дайындау бойынша модулдерді қамтитын, оқытудың пилоттық үлгісі әзірленді.

«Қазақстан Республикасындағы салық жеңілдіктері мен преференцияларын қолдану мәселелерін зерттеу» тақырыбы бойынша зерттеу жүргізу кезінде соңғы жылдары салық жүйесінде қалыптасқан шенберде, шаруашылық жүргізу субъектілері қызметін дамытуға жағдай жасаудың негізгі элементі болып, салық жеңілдіктері және жинау бойынша қалыптастырудың іске қосылғандығы белгіленді.

2009 жылғы 1 қаңтардан бастап жұмыс атқарып отырған Қазақстан Республикасының Салық жүйесі, оның ішінде Қазақстан Республикасының Салық кодексінде қарастырылған Салық жеңілдіктерін есепке ала отырып, соның ішінде, бастапқыдағы және келешектегі өзгерістерімен экономикалық өсуді ынталандыратын салық жүйесіне ЭЫДҰ ұсынған шарттарға көбінесе сәйкес келеді.

Сонымен бірге, салық жүйесіне салық жеңілдіктерін көрсететін теріс әсерді де атап өту қажет. Салық жеңілдігінің болуы теріс пайдаланушылықтар үшін стимулдарды қалыптастырады.

Салық жеңілдіктерінің берілуі бюджет қаражаттарының жұмсалуына тікелей соқтырмауына қарамастан, осы шаралар әдеттегідей, бюджет табыстарының қысқаруына әкеп тірейді, яғни алға қойылған мақсаттарды шешу үшін қол жетімді ресурстарды азайтады.

Қазақстан Үкіметі салық жеңілдіктері көмегімен экономиканы дамытудың басымдықты бағыттарын қолдау бойынша мақсатты жұмысты жеткілікті жүзеге асырды.

Мемлекеттік ресурстарды ұйымдастыру бөлігінде салық жеңілдіктерін қолдану, әлеуметтік және экономикалық мәселелерді талап ететін ынталандырудың неғұрлым қарапайым жолы.

Бұл ретте осы жол көптеген құзыретті бағалауларға, талап етілетін нәтижелерге жету бойынша мемлекет үшін неғұрлым тиімді және салық төлеушілер үшін неғұрлым еркін болып табылады.

Сол, болмаса өзге салықтық жеңілдіктер берудегі мақсатқа лайықтылық туралы шешімді мынадай аспектілерді есепке ала отырып қабылдауға болады, мәселен мемлекеттік табыстарды тікелей жоғалту, салықтық әкімшілендірудің қарапайымдылығын және заңнаманың орындалуын сақтауды бақылау, әлеуметтік және бөліп тұратын әсерлер, сондай-ақ нарықтың жетілмегендігі мен сыртқы әсерлердің болуы.

Осылайша, салықтық жеңілдіктер беру дұрыс болуы мүмкін, егер олар:

- ағымдағы сәтте өз дамуы үшін мемлекеттің қолдауын қажет ететін сол немесе өзге саланы, немесе нарықты дамытуда лайықты қолдау көрсетсе;
- мемлекеттің өзекті экономикалық және әлеуметтік міндеттерін шешуге бағытталса;
- салықтық заңнаманы және салықтық әкімшілендіруді едәуір күрделендірмесе;
- нарықтың қатысушылары тәртібін бұрмаламаса;
- бюджет шығыстары бағдарламасына қарағанда, шығыс пен табысты салыстыру принциптері бойынша неғұрлым тиімді.

Жетекші экономистер атап айтқандай, салық жеңілдіктерін қолданудан толық бас тарту мақсатқа лайықты емес, ол мынаған байланысты, салық жеңілдіктерінің көпшілігінің нақты бағыты бар және мемлекет міндеттерінің белгілі бір бөлігін іске асыру үшін тиімді, сондай-ақ салық жеңілдіктерін қолдану субсидияландыру немесе мемлекет бюджетінен қаржыландырудан гөрі, неғұрлым тиімді құрал болып табылады.

Қазіргі заманғы кезеңде Қазақстан Республикасында жаңа әдістерді зерделеу және оның жүзеге асырылу нысаны ерекше өзектілікті иеленіп отыр, оның арасында **Бюджет қаражатын мемлекеттік қаржылық бақылаумен толық қамтудың әлемдік тәжірибесін зерттеу** айрықша қызығушылық тудырады.

Қазіргі уақытта, бақылау іс-шараларын жүргізу тәжірибесі көрсетіп отырғандай, бақылау ішінара сипатта болады.

Зерттеулер шеңберінде бюджет қаражаттарының ең төмен қамтылуымен қаржылық бақылаудың жоғарғы органдарының бақылаулық қызметін жүзеге асырудың әлемдік тәжірибесі зерделенген болатын, яғни ол, оны Қазақстанның мемлекеттік қаржылық бақылау (аудит) жүйесіне енгізудің мақсатқа лайықтылығын анықтау үшін қажет.

Бюджет қаражаттарының ең төмен қамтылуымен сыртқы қаржылық бақылау жүргізуді ұйымдастырудың әлемдік тәжірибесін талдау нәтижесі бойынша SWOT-талдау жүргізілді, ол әртүрлі елдердің аудиторлық қызметінің реттелуінде айтарлықтай айырмашылықтардың бар екендігін көрсетті. Олар елдердің әлеуметтік-экономикалық, әлеуметтік-саяси ерекшеліктерімен және олардың заңнамаларымен шарттастырылған.

Бұл ретте зерттеулер арқылы «толық қамтылу» түсінігінің жоқтығы белгіленді. Осыған байланысты жұмыста теориялық түсінікті анықтау ұсынылды: «толық қамтылу – бұл бақылаумен қамтылған бюджеттің жалпы шығыстарына (70 – 100%) қатысты, бюджет қаражаттарының ең жоғарғы көлемі».

Бюджет қаражаттарының толық қамтылуын қолдану, шетелдік тәжірибеде негізінен қаржылық

есептілік аудиті және ақпараттық технологиялар есебінен қамтамасыз етіледі.

Осылайша, толық қамтылу түсінігін анықтап және ең жоғарғы қамтылуды жүзеге асырудың әлемдік тәжірибесін зерделей келе, Қазақстан Республикасында бюджет қаражаттарының мемлекеттік қаржылық бақылаумен (аудитпен) қамтылуын мемлекеттік қаржылық бақылау (аудит) органдары арасында өкілеттіктерді нақты шек қою арқылы жүзеге асыруға болатындығы атап көрсетілді.

Қазақстанда бақылау үлгілері бойынша бюджет қаражаттарының толық қамтылуын, негізінен қаржылық есептілік бақылауымен (аудитпен) немесе сәйкестікке бақылаумен қамтамасыз ету мүмкін болады.

Бюджет қаражаттарының мемлекеттік қаржылық бақылаумен (аудитпен) толық қамтылуын қамтамасыз ету мақсатында бюджеттік бағдарламалар түрлері бойынша бақылаулық іс-шараларды (аудит) мақсатқа лайықты өткізу белгіленді.

Қолданыстағы даму бағдарламаларын талдай келе, даму бағдарламаларының ұлғайтылған төрт бағыты бөліп алынды:

- инновациялық жүйелер құру, технологияларды жаңарту (4,9%);
- өңірлерді дамытуға арналған нысаналы трансферттер (29,21%);
- құрылыс, қайта жаңғырту (37,9%);
- бюджеттік инвестициялар, кредиттер, жарғылық капиталды ұлғайту (27,9%).

Осы үлгі бүкіл қаржылық жыл бойына бақылаулық іс-шаралардың біркелкі жоспарлануын қарастырады, бұл ретте бірінші тоқсанда бақылаулық іс-шаралар парламентке есеп дайындау үшін жүзеге асырылатыны, сондай-ақ Есеп комитеті қызметкерлерінің бір бөлігі өткен жылғы желтоқсан айы үшін бақылау нәтижелерін ресімдеуге жұмылдырылатыны ескеріліп отыр.

Ұсынылған үлгі ресурстардың бөлінуін барынша есепке алады, сонымен бірге бірқатар критерийлерді, атап айтқанда, іс-шаралардың маусымдығын, салалар бойынша құрылыстың аяқталу мерзімдерін және ҰТА қызметі салалары бойынша критерийлерді қамтиды.

Осы іс-шараларды жүзеге асыру бюджет қаражаттарының мемлекеттік қаржылық бақылаумен қамтылу пайызын едәуір арттыруға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

«Мемлекеттік органдардың және квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметтерінің бағыттары бойынша Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің біріктірілген ақпараттық жүйесі негізінде бірыңғай ақпараттық базаны құру» тақырыбы бойынша зерттеу жүргізілді.

Ақпараттық база қаржыландырудың бастапқы құжаттарына қол жеткізу сапында тұруы тиіс, ол тәуекелдерді жедел және сапалы талдауға, жоспарлау кезіндегі қажетті бақылауды, бақылау-талдамалық іс-шараларды жүргізуге, бақылау нәтижелерін ресімдеуге және бақылаудан кейінгі бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Есеп комитетінің біріктірілген ақпараттық жүйесі негізінде құрылған бірыңғай ақпараттық база, Есеп комитетінің функцияларында тұрақтануы тиіс.

Қазіргі сәтте Есеп комитетінде бақылаулық іс-шараларды дайындау және жүргізу бойынша қызметті автоматтандырудың мамандандырылған бағдарламалық қамтамасыз етілуі жолға қойылған.

Жүйе 2010 жылы әзірленген және жоспарлау сапасын арттыру, мемлекеттік органдармен жедел ақпараттар алмасу, бақылаудың және басқалардың сапасы мен толықтығын жақсарту бойынша бірқатар мақсаттарға қол жеткізу үшін бағытталған.

Бағдарламалық қамтамасыз етілудің жұмыс істеуі кезінде жүйені пайдалануға кедергі жасайтын бірқатар қиындықтар аталды. Олардың арасында ерекше орын алатын ведомствоаралық ақпараттық жүйелермен шоғырланудың болмауы, мәліметтерді тіркеудің бөлу тетіктерінің болмауы. Қолданыстағы жүйеде қағаз жүзінде түсетін ақпараттарды мәліметтер операторы ақпараттық жүйеге енгізеді.

Зерттеушілер ақпараттық базаны құру бойынша жұмыстарды жетілдіру жөнінде бірқатар ұсыныстар берді. Атап айтқанда, нормативтік құқықтық актілерді және әдіснамалық басшылықтарды әзірлеу мөлшері бойынша, мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылауға өтуге байланысты ақпараттар беру нысанына мемлекеттік органдардың және квазимемлекеттік сектор субъектілерінің тиісті өзгерістер енгізуі ұсынылды.

Одан басқа ақпараттық базадағы мәліметтерді өңдеу үшін бағдарламалық өнімдерді әзірлеуге арналған едәуір қосымша шығыстарды болдырмау мақсатында, қолданыстағы «Oracle» ақпараттық жүйесі платформасының мүмкіндігін барынша пайдалану ұсынысы жасалды. Сондай-ақ бірқатар басқа да ұсынымдар берілді.

Зерттеу барысында бақылауды жоспарлауды жақсартуға бағытталған бірқатар талдамалық іс-шараларды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін, қаржылық бұзушылықтардың қолданыстағы есеп үлгісі әзірленді.

«Қазақстан Республикасы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының IT аудитті қолдану әдістерін, үрдістерін және келешегін зерттеу» тақырыбы бойынша жүргізілген зерттеулік жұмыс, IT аудитті қажетті негізгі шарттарымен енгізу Қазақстанда мыналар болып табылатынын көрсетті:

- IT аудитті енгізу мен жүргізудің заңнамалық қамтамасыз етілуі;

- онлайн режимінде сол немесе өзге бақылау объектісі бойынша ағымдағы жағдай туралы ақпараттар көрініс табуға тиісті, бірыңғай ақпараттық жүйенің міндетті болуы.

IT аудиттің негізгі міндеттері болып табылатындар:

- бақылау-талдамалық қызмет процестерінің автоматтандырылуы;

- бақылау-талдамалық іс-шаралар жүргізу мерзімдерінің қысқартылуы.

Әзірленген «Мемлекеттік аудит және қаржы бақылауы туралы» заң жобасында «Ақпараттық технологиялар мен бағдарламалық құралдардың электронды мемлекеттік аудиті» түсінігі енгізілген.

Әлемдік тәжірибе зерделенген. Аудиторлық ақпаратты (CASA) әзірлеген және кешенді талдау жүйесіне енгізген Кореяның ҚБЖО тәжірибесі ерекше назарға алынып отыр.

Аудиторлық ақпарат жиынтық, ішкі және сыртқы аудит бойынша мәліметтерді жинақтау және талдау есебінен нақты уақыт режимінде ұсынылады. Жүйе жеті ішкі жүйеден тұрады:

- бухгалтерлік есептілікті тексеру жүйесі;

- аудиторлық ақпараттарды басқару жүйесі;

- аудит объектісінің ақпараттық жүйесі;

- аудиторлық мәліметтерді талдау жүйесі;

- аудиторлық қызметті жүзеге асыруды қашықтықтан қолдау;

- жинақтап қорытылған бағдарламалық өнім;

- аудит барысында анықталған фактілер жөніндегі есептің жазылуы бойынша нұсқаулықтар.

Қазақстанда IT аудитті қолданудың оңтайлы салалары болып табылатындар:

- ағымдағы жылдың бюджетін бақылау;

- бюджет қаражаттарын барынша қамту;

- бюджет жобасын алдын ала бағалау.

Шетелдік тәжірибеде IT аудитті қолданудың зерделенген әдістері, үрдістері және келешегі негізінде зерттеу жұмысының қорытындысы бойынша мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының IT аудитті қолдану әдістері жобасы әзірленді.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдары жүйесінің IT аудитті қолдану мәселелері бойынша қолданыстығы нормативтік құқықтық базаға өзгерістер мен толықтырулар енгізу жөнінде ұсыныстар әзірленді.

А. ДУБИЦКИЙ

«ҚБЗО» РМК бөлім

меңгерушісінің орынбасары

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА В 2013 ГОДУ

В 2013 году РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений», согласно договору, заключенному со Счетным комитетом по контролю за исполнением республиканского бюджета, проведены исследования по семи темам. Основная их направленность касалась вопросов перехода системы государственного финансового контроля на государственный аудит

В частности, исследована проблема разработки методологического руководства и предложений по нормативной правовой базе осуществления предварительного контроля (оценка проектов бюджета).

В ходе исследования установлено, что одной из важных составных частей проводимой реформы государственного аудита в Республике Казахстан является внедрение предварительной оценки проекта республиканского бюджета, являющейся по своей сущности предварительным аудитом формирования проекта республиканского бюджета как главного финансового документа страны.

Изучение международного опыта показывает, что предварительный контроль формирования проекта бюджета проводится в различных формах во многих странах мира с различным уровнем развития. При проведении исследований был изучен и использован опыт Бельгии, Федеративной Республики Германии, Российской Федерации, Украины, Швейцарии и других стран.

Основной задачей предварительной оценки проекта расходной части республиканского бюджета Казахстана является оценка обоснованности планирования, целесообразности и достоверности показателей, содержащихся в проекте республиканского бюджета.

Это будет являться новой функцией Счетного комитета. Для ее полноценного использования считается целесообразным поднять вопрос об изменении названия высшего органа финансового контроля Республики Казахстан, так как на момент исследования, согласно своему полному названию «Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета», он может проводить лишь контроль исполнения республиканского бюджета.

По итогам проведенного анализа был дан ряд рекомендаций.

В частности, из имеющихся нескольких подходов к моделям внедрения предварительной оценки предпочтение следует отдать так называемой «консервативной» модели, когда предварительный контроль, хоть и осуществляется в виде прогрессивного вида контроля эффективности, имеет элементы контроля на соответствие.

Положение усложняется тем, что проведение предварительной оценки проектов республиканского бюджета прямо в нормативных правовых актах не предусмотрено и к компетенции Счетного комитета не отнесено.

В связи с этим в исследовании предложены рекомендации по внесению изменений и дополнений в нормативную правовую базу Республики Казахстан, где предлагается наделить СК такими полномочиями.

Учитывая, что в Концепции внедрения государственного аудита новые полномочия Счетного комитета по проведению предварительной оценки проектов бюджета уже определены, а также то, что такая оценка будет носить для Парламента рекомендательный характер, при внесении изменений и дополнений в законодательную базу следует исходить из этих принципов и подходов.

Проблема дефицита квалифицированных кадров и низкого уровня теоретической и практической профессиональной подготовки кадров системы государственного финансового контроля обозначена в Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан.

Вследствие этого проведено исследование по тематике «Система подготовки и повышения квалификации работников органов государственного финансового контроля в условиях применения Международных стандартов финансовой отчетности в общественном секторе (МСФООС): теория, методология и направления совершенствования».

В этих условиях перед государственными аудиторами ставится задача изучить и проанализировать

зирать финансовую отчетность и учетную систему объекта аудита, а также выразить мнение о соответствии финансовой отчетности требованиям законодательства и бухгалтерских стандартов.

В ходе анализа международной практики повышения профессионального потенциала высших органов аудита установлено, что для проведения аудита финансовой отчетности от работников требуются знания специфики функционирования системы учета и отчетности, методов и способов, применяемых при аудите финансовой отчетности, навыки определения рисков, работы со средствами контроля в информационных системах, проверки систем внутреннего контроля.

Исследование основных тенденций и проблем развития системы государственного финансового контроля в Казахстане позволило сделать вывод, что при обучении должны рассматриваться конкретные формы и методы проведения проверок, особенности осуществления контроля (аудита) финансовой отчетности в новых условиях.

В этой связи перед обучающимися организациями актуализируется необходимость адаптации образовательных программ к внедряемым новым функциям, формам и методам работы органов государственного финансового контроля при переходе государственных учреждений на учет по методу начисления.

В ходе анализа качественного состава работников органов государственного аудита и проведения социологического исследования определены проблемные вопросы применения МСФООС на практике. В частности, отмечается недостаточность навыков использования финансовой информации для планирования контрольно-аналитических мероприятий.

Указанные проблемы, свидетельствующие о дефиците квалифицированных кадров и низком уровне теоретической и практической профессиональной подготовки кадров, обуславливают высокую потребность в профессиональном обучении МСФООС, государственному аудиту и финансовому контролю.

При этом существенным фактором для профессиональной подготовки кадров является методологическое обеспечение системы государственного аудита и финансового контроля.

Приходится констатировать, что Счетный комитет не имеет правил и методических рекомендаций, определяющих подход к проведению проверки финансовой отчетности, составленной по методу начисления.

В целях формирования учебно-методических комплексов по образовательной программе «Контроль (аудит) финансовой отчетности государственных учреждений» разработано руководство

по проведению контроля (аудита) финансовой отчетности государственных учреждений Республики Казахстан.

Кроме того, выработаны выводы, предложения и рекомендации по:

- методологии обучения;
- пилотной модели обучения, включающей модули по подготовке персонала как в области бухгалтерского учета и отчетности, так и контроля (аудита) финансовой отчетности.

При проведении исследования по теме «**Исследование вопросов эффективности применения налоговых льгот и преференций в Республике Казахстан**» установлено, что в рамках сложившейся в последние годы налоговой системы основным элементом стимулирования деятельности субъектов хозяйствования выступает установление льгот по налогам и сборам.

Налоговая система Республики Казахстан, действующая с 1 января 2009 года, в том числе с учетом предусмотренных в Налоговом кодексе РК Налоговых льгот, изначально и последующими изменениями в нее, во многом соответствует условиям, выдвинутым ОЭСР к налоговой системе, стимулирующей экономический рост.

Вместе с тем, необходимо отметить и отрицательное влияние, которое оказывают налоговые льготы на налоговую систему. Существование налоговых льгот формирует стимулы для злоупотреблений.

Несмотря на то, что предоставление налоговых льгот напрямую не влечет расходования бюджетных средств, данные меры, как правило, оборачиваются сокращением доходов бюджета, то есть уменьшают ресурсы, доступные для решения поставленных задач.

Правительством Казахстана осуществлена достаточно целенаправленная работа по поддержке приоритетных направлений развития экономики с помощью налоговых льгот.

Применение налоговых льгот в части организации государственных ресурсов, более простой путь стимулирования требуемых социальных и экономических вопросов. При этом данный путь по многим компетентным оценкам является более эффективным по достижению требуемого результата для государства и более свободным для налогоплательщиков.

Решение о целесообразности предоставления тех или иных налоговых льгот следует принимать с учетом таких аспектов, как прямые потери государственных доходов, простота налогового администрирования и контроля за соблюдением исполнения законодательства, социальные и распределительные эффекты, а также несовершенство рынков и наличие внешних эффектов.

Таким образом, предоставление налоговых льгот может быть оправдано, если они:

- оказывают существенную поддержку в развитии той или иной отрасли, или сферы рынка, которая в текущий момент для своего развития требует государственной поддержки;
- направлены на решение актуальных экономических или социальных задач государства;
- существенно не усложняют налоговое законодательство и налоговое администрирование;
- не искажают поведение участников рынка;
- более эффективны по принципу сопоставления затрат и выгод, чем программы бюджетных расходов.

Как отмечают ведущие экономисты, полный отказ от применения налоговых льгот является нецелесообразным в связи с тем, что большинство налоговых льгот имеет четкую направленность и эффективно для реализации части задач государства, а также применение налоговых льгот является более эффективным инструментом, чем субсидирование или финансирование из государственного бюджета.

На современном этапе в Республике Казахстан особую актуальность приобретает изучение новых методов и форм его осуществления, среди которых практический интерес представляет **изучение вопросов мировой практики осуществления контроля с полным охватом бюджетных средств**.

В настоящее время, как показывает практика проведения контрольных мероприятий, контроль носит выборочный характер.

В рамках исследования была изучена мировая практика осуществления контрольной деятельности высших органов финансового контроля с максимальным охватом бюджетных средств, для определения целесообразности внедрения его в систему государственного финансового контроля (аудита) Казахстана.

По результатам анализа мировой практики организации проведения внешнего финансового контроля с максимальным охватом бюджетных средств проведен SWOT- анализ, который показал, что регулирование аудиторской деятельности различных стран имеет существенные отличия. Они обусловлены социально-экономическими, социально-политическими особенностями стран и их законодательством.

При этом исследованием установлено отсутствие понятия «полный охват». В этой связи в работе предложено определить теоретическое понятие: «полный охват – это максимальный объем бюджетных средств, охваченный контролем в соотношении к общим расходам бюджета (70–100%)».

Применение полного охвата бюджетных средств в зарубежной практике в основном обе-

спечивается за счет аудита финансовой отчетности и информационных технологий.

Таким образом, определив понятие полного охвата и изучив мировой опыт осуществления максимального охвата, отмечено, что охват бюджетных средств государственным финансовым контролем (аудитом) в Республике Казахстан можно осуществить посредством четкого разграничения полномочий между органами государственного финансового контроля (аудита).

В Казахстане полный охват бюджетных средств по типам контроля возможно обеспечить, в основном, контролем (аудитом) финансовой отчетности или на соответствие.

Установлено, что в целях обеспечения полного охвата бюджетных средств государственным финансовым контролем (аудитом) целесообразно проводить контрольные мероприятия (аудит) по видам бюджетных программ.

Проанализировав действующие программы развития, укрупненно выделены четыре направления программ развития:

- создание инновационных систем, модернизация технологий (4,9%);
- целевые трансферты на развитие регионам (29,21%);
- строительство, реконструкция (37,9%);
- бюджетные инвестиции, кредиты, увеличение уставного капитала (27,9%).

Данная модель предусматривает равномерное планирование контрольных мероприятий в течение всего финансового года, при этом учтено, что в первом квартале контрольные мероприятия осуществляются для подготовки отчета парламенту, а также часть работников Счетного комитета задействована в оформлении результатов контроля за декабрь прошлого года.

Предложенная модель максимально учитывает распределение ресурсов, вместе с тем охватывает ряд критериев, а именно: сезонность мероприятий, сроки завершения строительства по отраслям и сферам деятельности АБП.

Осуществление данных мероприятий позволит достичь значительного повышения процента охвата бюджетных средств государственным финансовым контролем.

Проведено исследование по теме **«Создание единой информационной базы на основе интегрированной информационной системы Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета по направлениям деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора»**.

Информационная база должна строиться на доступе к первичным документам финансирования, что позволит оперативно и качественно анализи-

ровать риски, необходимые при планировании контроля, проведении контрольно-аналитических мероприятий, оформлении результатов контроля и осуществлении пост-контроля.

Единая информационная база Счетного комитета, создаваемая на основе существующей интегрированной информационной системы, должна основываться на функциях Счетного комитета.

В настоящий момент в Счетном комитете существует специализированное программное обеспечение автоматизации деятельности по подготовке и проведению контрольных мероприятий.

Система разработана в 2010 году и предназначена для достижения ряда целей по повышению качества планирования, оперативному обмену информацией с государственными органами, улучшению качества и полноты контроля и других.

При эксплуатации программного обеспечения отмечен ряд сложностей, препятствующих использованию системы. Среди них особое место занимает отсутствие интеграции с межведомственными информационными системами, отсутствие механизмов распределения регистрации данных. В существующей системе информация, поступающая в бумажном виде, заносится в информационную систему оператором данных.

Исследователями дан ряд предложений по совершенствованию работы по созданию информационной базы. В частности, предложено по мере разработки нормативных правовых актов и методологических руководств в связи с переходом на государственный аудит и финансовый контроль вносить соответствующие изменения в формы представления информации государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора.

Кроме того, рекомендовано с целью предотвращения значительных дополнительных расходов на разработку программных продуктов для обработки данных, содержащихся в информационной базе, максимально использовать возможности платформы существующей информационной системы «Ogacle». Также дан ряд других рекомендаций.

В ходе исследования разработана действующая модель учета финансовых нарушений, которая позволяет осуществлять ряд аналитических мероприятий, направленных на улучшение планирования контроля.

По теме «**Исследование методов, тенденций и перспектив применения IT аудита органами государственного финансового контроля Республики Казахстан**» проведенная исследовательская работа показала, что необходимы основными условиями внедрения IT аудита в Казахстане являются:

- законодательное обеспечение внедрения и проведения IT аудита;

- обязательное наличие единой информационной системы, в которой, в режиме он-лайн, должна отражаться информация о текущей ситуации по тому или иному объекту контроля.

Основными задачи IT аудита являются:

- автоматизация процессов контрольно-аналитической деятельности;

- сокращение сроков проведения контрольно-аналитических мероприятий и оптимизация использования ресурсов.

В разработанном законопроекте «О государственном аудите и финансовом контроле» вводится понятие «электронный государственный аудит информационных технологий и программных средств».

Изучен мировой опыт. Особого внимания заслуживает опыт ВОФК Кореи, разработавшего и внедрившего систему комплексного анализа аудиторской информации (CASAI).

Аудиторская информация представляется в режиме реального времени, за счет сбора, аккумуляции и анализа данных по внутреннему и внешнему аудиту. Система состоит из семи подсистем.

- система проверки бухгалтерской отчетности;
- система управления аудиторской информацией;
- информационная система объектов аудита;
- система анализа аудиторских данных;
- удаленная поддержка осуществления аудиторской деятельности;
- обобщенный программный продукт;
- инструментарий по написанию отчета по выявленным в ходе аудита фактам.

В Казахстане оптимальными сферами применения IT аудита являются:

- контроль бюджета текущего года;
- максимальный охват бюджетных средств;
- предварительная оценка проекта бюджета.

По итогам исследовательской работы разработан проект методики применения IT аудита органами системы государственного финансового контроля на основе изученных методов, тенденций и перспектив применения IT аудита в зарубежной практике.

Подготовлены предложения по внесению изменений и дополнений в действующую нормативную правовую базу по вопросам применения IT аудита органами системы государственного финансового контроля.

А. ДУБИЦКИЙ

заместитель заведующего отделом
РГП «ЦИФН»

RESEARCH STUDY 2013

In 2013, the Republican State Enterprise “Center for Financial Violations Research” signed a contract for research study of seven topics with the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget. The main emphasis of the research study was on the matters related to transition of the Public Financial Control to the State Audit

In particular we studied the problem of **developing methodological guidelines and proposals on the legal and regulatory framework for preliminary audit (project budget estimation).**

The research study has identified that one of the main components of the public audit reform in the Republic of Kazakhstan is integration of preliminary estimation of the republican project budget, which in its essence is a preliminary audit of republican project budgeting as the key financial tool in our country.

The research study of the international experience shows that in many countries the preliminary audit of project budgeting is carried out in various forms at different levels of their development. The research study has helped analyze and use the experience of Belgium, the Federal Republic of Germany, the Russian Federation, the Ukraine, Switzerland and other countries.

The main objective of the preliminary estimation of the project budget, expenditure budget is to assess the validity of planning, feasibility and reliability of indicators contained in the republican project budget.

This will be a new function of the Accounts Committee. In order to ensure complete use of the function, we consider it advisable to raise the issue of changing the name of the SAI of the Republic of Kazakhstan, since at the time of the research study according to its full name “Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget” the latter is capable to conduct control over execution of the republican budget.

There have been made a number of recommendations based on the analysis.

In particular, according to some existing approaches to preliminary budget models we should give preference to the so-called “conservative” model, since preliminary audit, though executed in a progressive type of control over efficiency, contains elements of control (audit) over compliance.

The situation is complicated by the fact that preliminary estimation of the republican project budget has not been stipulated directly with regulatory acts and has not empowered the Accounts Committee to do so.

In this regard, according to the research study we propose to make some changes and additions to the legal and regulatory framework of the Republic of Kazakhstan that will invest the Accounts Committee with such powers.

Given that fact the State Audit Implementation Concept, new powers of the Accounts Committee on the preliminary estimation of the project budget have already been defined, and this estimation will serve as guidelines for the Parliament. Amendments and changes in the legal framework should be based on these principles and approaches.

The problem of qualified staff deficit and low level of theoretical and practical professional training in the supreme audit institutions is indicated in the State Audit Implementation Concept of the Republic of Kazakhstan.

Due to this fact, there has been carried out a research study on the topic **“The System of Staff Training and Retraining for Supreme Audit Institutions in Light of Application of the International Financial Reporting Standards in the Public Sector (IPSAS): Theory, Methodology and Areas to Be Improved”.**

In these circumstances, a state auditor seeks to explore and analyze financial statements and the accounting system of an audited entity, as well as to express an opinion on financial statements as regards compliance with the legislation and accounting standards.

The analysis of international practices in order to increase the professional capacity of the Supreme Audit Institutions has revealed that for the purposes of the audit of financial statements employees must have some specific knowledge of the accounting and reporting systems, methods and techniques applied

in the audit of financial statements, risk identification, IT systems, and internal control verification.

Research study of the main trends and challenges of development of the Supreme Audit Institutions in Kazakhstan has brought us to conclusion that the training should address some specific forms and methods of inspection, especially, as regards the audit of financial statements under new conditions.

In this connection, training organizations need to adapt to educational programs on new functions, forms and methods of the state financial control in the course of state institutions transition on the accrual basis.

The analysis of staff qualifications for the state audit and the sociological research have identified problematic issues related to application of IFRS in practice. In particular, we can see insufficient skills for use of financial information for planning audit and analytical measures.

These problems, showing a deficit of qualified personnel and a low level of theoretical and practical professional training, determine a high demand for professional training on the IFRS, the state audit and the financial control.

The essential factor for professional training is methodological provision of the state audit and the financial control.

We must draw our attention to the fact that the Accounts Committee has no rules and/or guidelines that define an approach to the audit of financial statements prepared on the accrual basis.

Guidelines for the audit of financial statements in public institutions of the Republic of Kazakhstan have been developed in order to create teaching materials for the educational program "Control (Audit) over Financial Statements of Public Institutions".

Furthermore conclusions, proposals and recommendations have been worked out as follows:

- Teaching methodologies;
- Pilot training model that consists of training modules in the field of accounting and audit of financial statements.

The research study on the topic "**Research of the Efficiency of Tax Incentives in the Republic of Kazakhstan**" has revealed that in light of the tax system prevailing in recent years, the basic element to stimulate business entities are tax incentives.

The tax system of the Republic of Kazakhstan, which has been in force since January 1, 2009, including tax incentives of the Tax Code of the Republic of Kazakhstan, as initially and subsequently amended, largely corresponds to the conditions put forward by the OECD as regards the tax system that encourages the economic growth.

However, we should note the negative impact that tax incentives have on the tax system. Tax incentives generate impetuses for tax abuse.

Despite the fact that tax incentives do not directly entail budget spending, these measures generally reduce fiscal income, i.e., reduce resources for fulfillment of the tasks put forward.

The Government of Kazakhstan has carried out a sufficient purposeful work to support economy priorities through tax incentives.

Tax incentives for public resource management are an easier way to stimulate the required social and economic issues. Moreover, according to many competent opinions this way is more effective in achieving the desired result for our State and more liberal for taxpayers.

A decision on whether to provide those or other tax incentives must be based on aspects such as direct loss of government revenue, ease of tax administration and monitoring of legislation execution, social and distributional effects, as well as the market imperfection and externalities.

Thus, tax incentives may be substantiated as follows:

- Provide essential support in developing a particular industry, or the scope of market, which currently requires the state support;
- Are aimed at solving economic and social problems of the country;
- Do not significantly complicate tax laws and tax administration;
- Do not distort the behavior of market participants;
- Are more effective on the basis of comparing costs and benefits from expenditure budget programs.

As leading economists note, complete renunciation from tax incentives is impractical due to the fact that most tax incentives have a clear focus and are effective for fulfillment of the public tasks, and are a more effective tool than subsidies or funding from the public budget.

Presently, the Republic of Kazakhstan puts special emphasis on exploring new methods and forms, among which **matters related to research of the world practice for carrying out control with the full budget coverage** present a practical a great deal of interest.

At the moment, as the practice related to control measures shows, control is of a selective nature.

The research study has helped explore the worldwide practice of carrying out control over the SAIs with maximum budget coverage in order to determine the feasibility of its implementation in the system of state financial control (audit) in Kazakhstan.

SWOT-analysis has been carried out according to the analysis of the world practice of external financial control with the maximum budget coverage. It has showed that the regulation of audit activities is quite different in different countries. This is due to socio-economic, socio-political characteristics of countries and their laws.

This research study has disclosed the lack of the notion “full budget coverage”. In this regard, it has been proposed to define a theoretical notion “full coverage is the maximum amount of budgetary funds under control concerning total expenditure budget (70 - 100%)”.

In foreign practice, full budget coverage is mainly ensured by audit of financial statements and information technologies.

Thus, through the notion of full budget coverage and studying of the global experience in application of maximum budget coverage we have noted that the budget coverage under state financial control (audit) in the Republic of Kazakhstan can be achieved through a clear division of powers between bodies of the Supreme Audit Institutions.

In Kazakhstan, full budget coverage by type of control may be provided, mainly, under control (audit) over financial statements or their compliance.

In order to ensure the full budget coverage we deem it advisable to carry out audit measures (audit) by type of budget programs.

Having analyzed the current development program, four areas of the development programs are highlighted as follows:

- Creation of innovative systems, technology upgrades (4,9%);
- Target transfers for the regional development (29,21%);
- Construction and reconstruction (37,9%);
- Budget investments, loans, increase of share capital (27,9%).

This model provides for a uniform planning of audit measures during the entire fiscal year, while we take into account that in the first quarter control measures (audit) are carried out for preparing a report to the Parliament, as well as some part of employees of the Accounts Committee was involved in the compilation of audit results in December last year.

The proposed model takes into account the distribution of resources. However, it covers some criteria, namely, seasonal activities, deadlines for completion of projects throughout industries and spheres of activities.

These measures will help achieve a significant increase in percentage of budget coverage by the state financial control.

Research study on the topic **“Developing a Common Information Base on the Platform of the Integrated Information System of the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget for Government Bodies and the Quasipublic Sector”**.

The information base should be built on access to primary finance documents that quickly and accurately analyze risks required for planning

of supervision, audit and adoption of analytical measures, compilation of control (audit) results and post-control.

The unified database of the Accounts Committee, created on the basis of the existing integrated information system, should be based on the functions of the Accounts Committee.

Currently, the Accounts Committee avails of the specialized software for automated preparation and implementation of control (audit) measures.

The system was developed in 2010 and designed to achieve a number of goals to improve the quality of planning, for prompt exchange of information with government agencies, enhanced quality and complete monitoring and some others.

The software has identified some difficulties that impede the use of the system. Lack of integration with the interagency information systems and lack of data logging distribution play a special role among others. Paper-based information shall be registered in the current information system by an operator data.

Researchers have given some recommendations for improving the works on creation of the database. In particular, according to the development of regulations and methodological guidelines and transition to the state audit and financial control they recommend to present an outcome via presentations by public authorities and entities of the quasi-public sector.

In order to prevent excessive expenditures for development of the software for processing data contained in the database, it is recommended to use the functionality of the existing information system “Oracle” to the maximum extent. Also a number of other recommendations have been presented.

A working model of accounting for financial violations, which allows perform a range of analytical measures aimed at improving the control planning, has been developed in the course of the research study.

The research study of the topic **“Research of Methods, Trends and Prospects for IT-Audit by the Supreme Audit Institutions of the Republic of Kazakhstan”** has revealed that major conditions for IT-audit in Kazakhstan are as follows:

- Implementation and application of IT –Audit as legally established;
- Obligatory unified information system, which, in-line, must reflect the ongoing situation on a particular object of audit.

The main problems of IT audit are:

- Automation of control and analytical workflows;
- Acceleration of control and analytical measures and optimization of the resource management.

The Draft Law “On the State Audit and Financial Control” introduces the notion “Digital State Audit of Information Technologies and Software”.

The international experience has been studied. The SAIs of Korea that have developed and integrated the complex analysis system for audit information (CASAI) is especially noteworthy.

Audit information is presented in real-time mode, through collection, storage and analysis of data from internal and external audit. The system consists of seven subsystems.

- Accounting records verification.
- Audit information management.
- Information system for audit objects.
- Audit data analysis.
- Remote-control support for audit activities.
- Generalized software.
- Tools for compiling reports on the facts revealed

in the course of audit.

In Kazakhstan, the optimal applications of IT audit are as follows:

- Budget control for the current year;
- Maximum budget coverage;
- Preliminary estimation of project budget.

Methods for IT-audit application by Supreme Audit Institutions based on the proven methods, trends and prospects for IT audit in foreign practice have been developed according to the results of the research project.

There have been prepared proposals on amendments and changes in the existing legal and regulatory base on application of IT audit by Supreme Audit Institutions.

A. DUBITSKIY

Deputy Head of the Department of the RSE "CFVR"

Автомобильдер Кедендік одақ **2 миллиардтық** елдерінен жыл басынан бері Алматыға салық түсімін қамтамасыз етті

Автомобили из стран Таможенного Союза обеспечили **2-миллиардное** поступление налогов в Алматы с начала года

Vehicles from the member-states of the Customs Union have secured **2 billion** U.S. dollars in the tax revenues of Almaty Year-To-Date

Қазақстанның авто нарығы **3,5 миллиард** долларға бағаланды

В **3,5 миллиарда** долларов оценили авторынок Казахстана

The car market has been estimated up to a figure of **3,5 billion** U.S. dollars

Астана қаласында күн қуаты батареялары зауыты

2 миллиард теңгенің өнімін шығарды

На **2 миллиарда тенге** выпустил продукцию завод солнечных батарей в Астане

The solar batteries plant in Astana has made products in the amount of **2 billion KZT**

АҚШ Қазақстанға **45 миллиард** долларға дейін қарыз болып отыр

- США задолжали Казахстану до **45 миллиардов** долларов

The United States have owed to Kazakhstan **45 billion** U.S. dollars

Қазақстандағы орташа айлық жалақы қараша айында

107 317 теңгені құрады

Среднемесячная заработная плата в Казахстане в ноябре составила **107 317 тенге**

In November the average monthly salary of Kazakhstan amounted to **107 317 KZT**

Еліміздегі тұрғындар саны 2013 жылғы 1 желтоқсанда

17 145 700 адамды құрады

Численность населения страны на 1 декабря 2013 г. составила **17 145 700 человек**

As of the 1st of December 2013, the country's population made **17 145 700 people**

2013 жылдың 11 айы ішінде Астана қаласына

84 325 шетелдік

азамат келіп кетті

За 11 месяцев 2013 года город Астана посетили **84 325 иностранных** граждан

84 325 foreign nationals visited the city of Astana during 11 months in 2013

2013 жылы бөлшек сауда көлемі

5 миллиард

теңгені құрады

Объем розничной торговли за 2013 год составил **5 миллиардов** тенге

In 2013 retail sales amounted to **5 billion** KZT

ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕСІ:

ҚОЗЫКӨРПЕШ ЕСІМҰЛЫ ЖАҢБЫРШИН
Есеп комитетінің Төрағасы

АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ ГОРЯИНОВ
Есеп комитетінің мүшесі

ОМАРХАН НҰРТАЙҰЛЫ ӨКСІКБАЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті
Мәжілісінің депутаты

ГҮЛЖАН ЖАНПЕЙІСҚЫЗЫ ҚАРАҒҰСОВА
э.ғ.д., профессор, Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің депутаты,
Қаржы және бюджет бойынша Комитет Төрағасы

АМАНЖОЛ ҚОШАНҰЛЫ ҚОШАНОВ
э.ғ.д., академик, Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрлігі Экономика
институтының б.ғ.м.

БАЛҚАРАҰЛЫ АЙМАҒАНБЕТОВ ЕРҚАРА
ХҒА ЖМ корреспондент-мүшесі,
Еуразия ХЭА академигі, э.ғ.д., профессор,
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық
университетінің ректоры

КЕНЖЕҒАЛИ ӘБЕНҰЛЫ САҒАДИЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті
Мәжілісінің экс-депутаты (4 шақыру)

РАХМАН АЛШАНҰЛЫ АЛШАНОВ
э.ғ.д., профессор, Тұран университетінің ректоры

КӨШКІМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНҰЛЫ
э.ғ.к., «Қазақстан Республикасы аудиторлар
палатасы» КАҰ президенті

ЗИНАИДА ПЕТРОВНА ЗАГОСКИНА
«Назарбаев Университет» АБҰ Ішкі аудит
департаментінің директоры

АЛТАЙ БОЛТАЙХАНҰЛЫ ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

АЛМАТ ЗАРЛЫҚҰЛЫ МУРЗИН
«ҚБЗО» РМК директоры, бас редақтар

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА:

ДЖАНБУРЧИН КОЗЫ-КОРПЕШ ЕСИМОВИЧ
Председатель Счетного комитета

ГОРЯИНОВ АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ
Член Счетного комитета

ОКСИКБАЕВ ОМАРХАН НУРТАЕВИЧ
Депутат Мажиліса Парламенті
Республики Казахстан

КАРАГУСОВА ГУЛЬЖАН ДЖАНПЕИСОВНА
д.э.н., профессор, депутат Мажиліса Парламенті
Республики Казахстан, Председатель Комитеті
по финансам и бюджету

КОШАНОВ АМАНЖОЛ КОШАНОВИЧ
д.э.н., академик, г.н.с. Института экономики
Министерства образования и науки
Республики Казахстан

АЙМАҒАНБЕТОВ ЕРҚАРА БАЛҚАРАЕВИЧ
член-корреспондент МАН ВШ,
академик МЭА Евразии, д.э.н., профессор,
ректор Карагандинского экономического
университета Казпотребсоюза

САҒАДИЕВ КЕНЖЕҒАЛИ АБЕНОВИЧ
экс-депутат Мажиліса Парламенті
Республики Казахстан (4 созыв)

АЛШАНОВ РАХМАН АЛШАНОВИЧ
д.э.н., профессор, ректор университета Туран

КОШКИМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНОВИЧ
к.э.н., президент ПАО «Палата аудиторів
Республики Казахстан»

ЗАГОСКИНА ЗИНАИДА ПЕТРОВНА
Директор департамента внутреннего аудита
АОО «Назарбаев Университет»

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН АЛТАЙ БОЛТАЙХАНОВИЧ
д.э.н., профессор

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫКОВИЧ
Директор РГП «ЦИФН», главный редактор

EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL:

DZHANBURCHIN KOZY-KORPESH ESIMOVICH
Chairman of the Accounts Committee

GORYAINOV ALEXANDER VICTOROVICH
Member of the Accounts Committee

OXIBAYEV OMARKHAN NURTAYEVICH
the Parliament's Majilis Deputy of the
Republic of Kazakhstan

KARAGUSOVA GULZHAN DJHANPEISOVNA
D.Sc. Economics, Professor, the Parliament's Majilis
Deputy of the Republic of Kazakhstan,
Chairlady of The Budget & Finance Committee

KOSHANOV AMANZHOL KOSHANOVITCH
D.Sc. Economics, Academician, State Research Scholar
of the Economics Institute of the Ministry of Education
and Science of the Republic of Kazakhstan

AIMAGANBETOV ERKARA BALKARAYEVITCH
Corresponding Member of the IAS of HE, Academician
of the IAS in Eurasia, D.Sc. Economics, Professor,
President of the Karaganda Economical University
of Kazakh Consumers Unions

SAGADIYEV KENZHEGALI ABENOVICH
Ex-deputy of the Majilis of the Republic of Kazakhstan
(the 4th convocation)

ALSHANOV RAKHMAN ALSHANOVICH
D.Sc. Economics, Professor, President of the Turan University

KOSHKIMBAYEV SAPAR CHAISACHANOVITCH
Candidate of Economics, President of the PJSC «Chamber
of Auditors of the Republic of Kazakhstan»

ZAGOSKINA ZINAIDA PETROVNA
Director of the Internal Audit Department of the
JSC «Nazarbayev University»

ZEYNELGABDIN ALTAI BOLTAYKHANOVICH
D.Sc. Economics, Professor

MURZIN ALMAT ZARLYKOVICH
Director of the RSE «CFVR», editor in chief

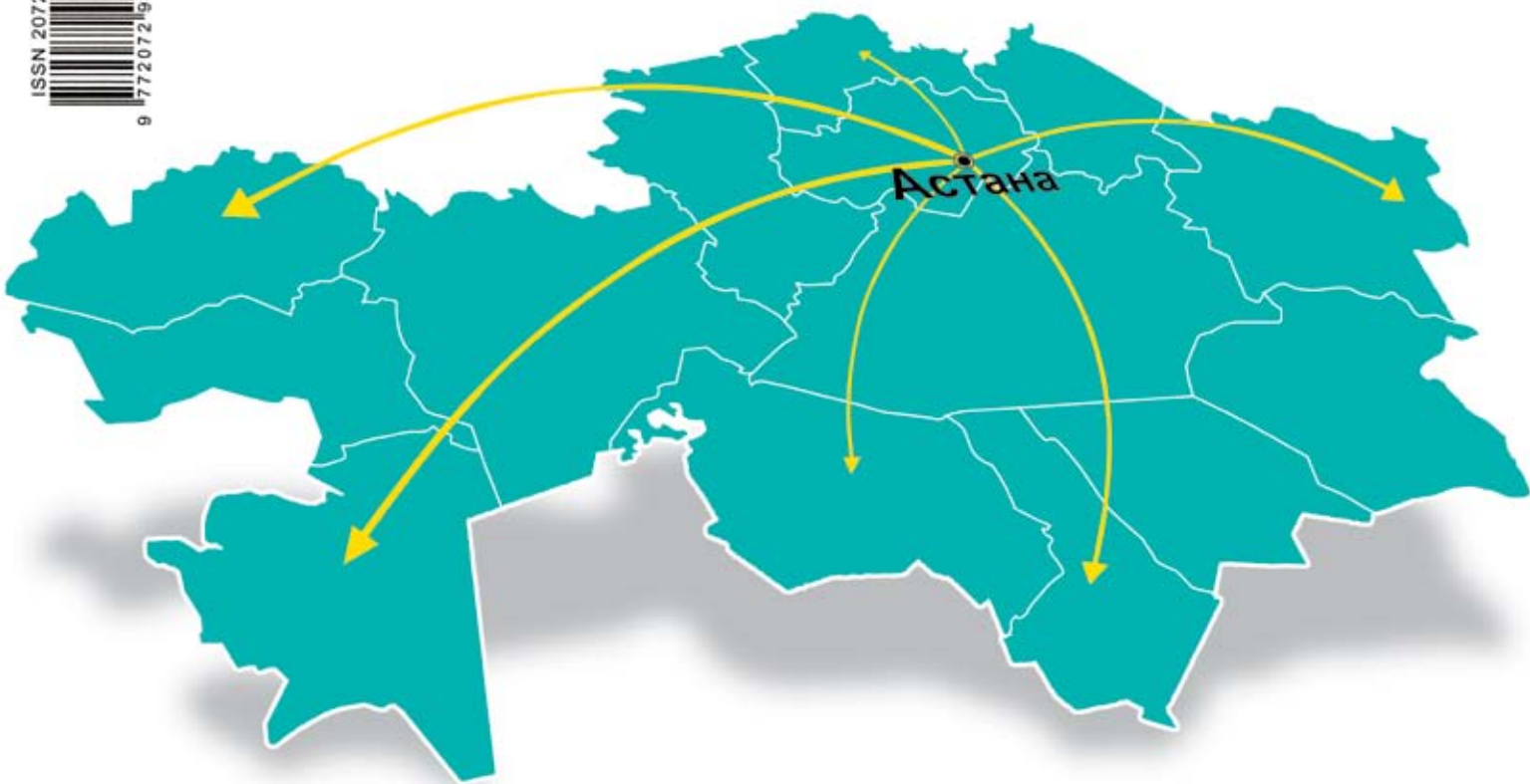
«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
қаржы-экономикалық журнал
Меншік иесі: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі
орталық» РМҚ
Бас редактор: А. З. Мурзин
Шығарушы редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, беттеу: Е. А. Иманғалиев
Қазақ тіліндегі нұсқасы: Ж.Ә. Ақыпбекова
Ағылшын тіліндегі нұсқасы: Ю.К. Алибекова
Корректорлар: Н.П. Гусак, Д.Ф. Әбішева
Журнал 2010 жылғы 28 маусымда Қазақстан Республикасы Байланыс
және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, № 11020-Ж кәуәлігі
берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 9582-Ж
15.10.2008 ж.
Тоқсанына бір рет шығады.
Қазақстан Республикасы және ТМД аумақтарына тарайды.
Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт.
Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі
мүмкін.
Редакцияның мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана
қаласы, Орынбор көшесі, № 8, «Министрліктер үйі».
Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
«Чернобылец - жарымжандар бірлестігі» ЖШС баспаханасында
басылған. Астана қ., К. Байсейітова көш., 114/2,
тел/ф. 8 (7172) 28-90-45, 28-99-21
Таралымы: 500 дана.
Жазылу индексі - 74167

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
финансово-экономический журнал
Собственник: РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений»
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского
бюджета
Главный редактор: А. З. Мурзин
Выпускающий редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, верстка: Е. А. Иманғалиев
Казахский вариант: Ж.А. Ақыпбекова
Английский вариант: Ю.К. Алибекова
Корректоры: Н.П. Гусак, Д.Г. Абишева
Журнал перерегистрирован Министерством связи и информации Рес-
публики Казахстан 28.06.10 года, свидетельство №11020-Ж.
Номер и дата первичной постановки на учет №9582-Ж.
15.10.2008 г.
Выходит один раз в квартал.
Распространяется на территории Республики Казахстан и СНГ.
При распечатке материалов ссылка на журнал обязательна.
Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов
статей.
Адрес редакции: 010000, Республика Казахстан, г. Астана,
ул. Орынбор, №8, «Дом министерств». Тел: + 7 (7172) 74-16-55.
<http://www.cifn.kz>
Отпечатано в типографии ТОО «Общество инвалидов - Чернобылец»,
г. Астана, ул. К. Байсейитовой, 114/2, тел/ф. 8 (7172) 28-90-45,
28-99-21
Тираж: 500 экземпляров.
Подписной индекс - 74167

"Memlekettik Audit - State Audit" Journal of Finance and Economics
Owner: RSE "Center for Financial Violations Research" of Accounts
Committee for Control over Execution of the Republican Budget
Chief Editor: A. Murzin
Copy Editor: N. Ashirova
Design, layout: E. Imangaliev
Kazakh version: Z. Akypbekova
English version: U. Alibekova
Correctors: N.P. Gusak, D.G. Abisheva
Journal was re-registered by the Ministry of Communications and
Information of the Republic of Kazakhstan on June 28, 2010, certificate
No.11020-Zh. Number and date of initial registration No. 9582-Zh.,
October 15, 2008
Published quarterly.
Distributed on the territory of the Republic of Kazakhstan and CIS.
When printing materials reference to the journal is required.
Editorial staff opinion may not reflect views of the author.
Editorial office address: "House of Ministries", Astana, 010000,
the Republic of Kazakhstan
Tel: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Printed in printing office of LLP "Society of the Disabled - Chernobylets",
114/2, K.Baiseitova str., Astana, tel/fax. 8 (7172) 28-90-45, 28-99-21
Circulation: 500 copies.
Subscription index - 74167

ISSN 2072-9847
9 772072 984007

ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ

ВО ВСЕХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Финансово-экономический журнал по вопросам социально-экономического развития, управления государственными финансами, государственного финансового контроля и аудита

Журнал выходит ежеквартально

**Подписку на печатную версию журнала
вы можете оформить**
через отделения АО «Казпочта»
подписной индекс – **74167**

Приглашаем к сотрудничеству!
Тел. 8(7172) 742196, факс 8(7172) 742258
www.cifn.kz